

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὕψ' ἡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἄριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 52

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΛΟΓΟΙ Α'—Θ'

Ἐκδόντων: Β. de Montfalcon

Ἐπιμέλειαν - Μετάφρασιν - Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΝΙΚΑ
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	9	
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Α'	13	(105)*
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Β'	24	(116)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Γ'	30	(123)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Δ'	36	(129)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Ε'	46	(140)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος ΣΤ'	56	(151)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Ζ'	62	(157)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Η'	78	(174)
Εἰς τὴν Γένεσιν Λόγος Θ'	85	(181)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	105	
Περιεχόμενα τῶν ἐκδοθέντων τόμων Ἱεροῦ Χρυσοστόμου	199	

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουσι ἀριθμοὶ παραπέμπουσι εἰς τὰς ἀντιστοιχίας αὐ-
λίας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οἱ ἐπόμενοι ἐννέα λόγοι τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἀποτελοῦν μὴν ἐρμηνευτικὴν ἐνότητα, ἀναφερομένην εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν πρώτων ἑξαφίων τῆς Γενέσεως.

Εἰδικότερον: Εἰς τὸν πρῶτον λόγον, ὅστις κατέχει καὶ θέσιν εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἑλκὸν ἐνότητα, ἀσχολεῖται κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν νηστείαν, μετὰ ταῦτα δὲ μὲν τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀράσεως: «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ἐξήκει διὰ τὴν θεοσκευστος Μωϋσῆς εἰν μὲς ὀμίλησεν δι' Ἀγγέλου καὶ Ἀρχιεργάτου, ἀλλὰ περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Ἀκολουθεῖς ὁ ἱερός πατὴρ μεταβάλλεται εἰς ἄριστον ἀπολογητὴν ἀποκρούσων τοῦς Μανιχαίους, τοῦς ἀρεθούοντας ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ἀγέννητος, ὡς καὶ τοῦς αἰρετικῶς Μαρλίωνα καὶ Οὐαλεντινον. Ἐρχεται ἐν συνεχεῖς εἰς τοῦς ἀπαιτούοντας ἐξηγήσεις διὰ τὴν Ἀρματουρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπαιτεῖ μὲ τὴν καίρῳ τοῦ ἐξηγήσεως διὰ συνήθη πρό-
ημάτων λαμβάνοντα γύρω κατ' ἡμέραν καὶ μὴ ἀπεδοχόμενα ἐξή-
γησιν, λέγων: «Ἄρτον αἰτουμέθα κατ' ἑκάστην ἡμέραν. Πῶς οὖν, γῆν, καὶ γολθῆν, καὶ τοῦς λοιποῦς ἐκ ἡμῶν χυμοῦς; Ὁ μὲν γὰρ ὅστις πικρὸς καὶ σκληρὸς, τὸ δὲ ἄρθρον καὶ μέλαν... Πῶς ἀπὸ γῆς τῆς ἐν τοῖς μέταλλοις χρυσοῦ γίνεται φῶς; Πῶς εἰς ἄλλου καταρ-
τητα ἡ φάσμας μεδόσεται; Καὶ ἕτερα τούτων ὅστιν πλεῖστα εἶ-
πεν, ἃ γίνεται μὲν ἀνθρωπίνῃ -ἐργῆ-, τὸν δὲ λόγον οὐκ ἴσταν ἢ
μετ». Κλείει δὲ τὸν λόγον διὰ τῆς ἐλεημοσύνης.

Εἰς τὸν δεύτερον λόγον ἐρμηνεύει, ἀναλαίει καὶ ἀναπτύσσει τὸ ἀδάφιον «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ ἡμῶν καὶ κατ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης». Δίδει πρὸς τοῦτοις ἀπάντησιν διὰ τὸν μόνον ἑνταῦθα ἐχρησιμοποίηθ, τὸ ὅριμα «Ποιήσωμεν, ἐνθὶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις τῆς Ἀρματουρίας ἐπί-
θετο τὸ «Γενήθητι», «Γενήθητι φῶς; Γενήθητι οὐρανός; κλπ.

1. Γεν. 1, 1.
2. Γεν. 1, 26.
3. Γεν. 1, 8.
4. Γεν. 1, 8.

Προσέχει επί πλέον ότι το «πονηόμενον» δεν απευθύνεται προς τὰς λειτουργικάς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων, ἀλλὰ πρὸς τὸν Πῶν τῶν Θεῶν. Τέλος καταφέρεται κατὰ τὸν λεγόντων ότι τὸ θέλον ἔχει μορφήν ἀνθρώπου.

Εἰς τὸν τρίτον λόγον τοῦτις ότι ἡ περίοδος αὐτῆς, τῆς νηστείας, συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν κατανόησιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ότι εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν κατάλληλος ἐποχὴ διὰ τὰ εἰσδύσασθαι εἰς τὰ ἐσθλά νοήματα τῶν Γραφῶν. Μιτὰ ταῦτα διεκρινίζει ότι τὸ «Καθ' ὁμοίωσιν» δηλοῖ ἐπὶ ἡμῶν καὶ πρῶτον, καὶ εἰς δυνάμιν ἕξομοιοῦσθαι τῷ Θεῷ. Ἐν συνεχείᾳ κἀμειν λόγον περὶ τῆς ἕξουσίας τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν θηρίων καὶ ἀπεικάζει εἰς τὰς ἀνορθώσεις, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, τὴν ἔθνηκῶν.

Εἰς τὸν τέταρτον λόγον ἔχει ὡς θέμα τῆς μορφῆς τῆς δουλείας, ἅτενας εἰσέγαγεν ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας. Πρῶτη δουλεία ἐκείνη, καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἕξουσιάζοντι τῶν γυναικῶν. Δευτέρα μορφή δουλείας, ἡ τῶν δούλων. Τρίτη μορφή, ἡ ἕξουσία τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τῶν ὑπακόων. Ἀπαλλαγμένους ἦτοι, εἶναι καὶ θὰ εἶναι, τῶν τριῶν μορφῶν τῆς δουλείας διότις εἰς ἑνότητα εἶναι. Οἷτος εἶναι ὑπεράνω τῶν Νόμων, οἷτινες κατὰ τὴν ἐπιγραμματικὴν φράσιν τοῦ Κρυσοστόμου «Ἀρχόντες ἀρχόντων εἰσὶν οἱ Νόμοι». Καταφέρεται ὡσαύτως, κατὰ τῆς ραθυμίας τῶν ἀκρασιῶν, οἷτινες ἀπέρχονται τὴν προσοχὴν, κατὰ τὴν συνηθὴ ἐκείνην, πρὸς τὸν ἀνάπτοντα τὰς λαμπράς λέγων «ἐπερὶ τῶν Γραφῶν ἦντι διηγορήματα, ὁμοίως δὲ τοῖς ἐφθαλίμοις ἀποσπόμενους ἡμῶν, πρὸς τὰς λαμπράς καὶ τὸν τὰς λαμπράς ἀπὸ τῶν μεταστῆσαι. Καὶ πῶτος τοῦτο ραθυμίας, ἡμῶς ἀφέντας, τοῦτο προσοχῆν; Πῶρ ἀνάπτοντο κἀγὼ τὸ ἀπὸ τῶν Γραφῶν, καὶ ἐπὶ τῆς γλυπτῆς τῆς ἡμετέρας λαμπρίας κἀκεῖται τὸ τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο μῆζον καὶ θέλειον τὸ φῶς ἐκείνου τοῦ φωτός· οἷ γὰρ εἴθ' ὁραλλίθε διὰ τὸν ἄλιον, κἀκεῖ περ οὕτος, ἕξαστομεν, ἀλλὰ ψυχὰς ἐν εὐσεβείᾳ ἀφελόμενας τῆς τῆς ἀκρασίας ἀνάπτομεν ἐπιθυμίας». Τελειοῦ τὸν λόγον μὲ τὴν πρὸς τοῖς γενεῖς κἀθήκοντα τῶν τέκνων καὶ εἰς ἐκ τούτων προερχόμενας εὐλογίας.

Εἰς τὸν πέμπτον λόγον συνεχίζει τὴν περὶ τῆς δεσποτίας καὶ δουλείας θέμα. Διακρινόμενός ἐστι: «Πῶτα ἁμαρτία ἐκείνη συντελεσθήσεται». Ἀντιθέτως· Πῶλλοι πρὸς ἀρετὴν ἀνακαθίσταται, ἀπὸ τῶν ἀλλήλων τῆς δεσποτίας. Ἀπαριθμεῖ τὰ δὲ καὶ τοῦ Χριστοῦ εἰσαγμένα ἀγαθὰ καὶ εὐρίσκαι ταῦτα περισσότερα καὶ ἀνώτερα ἀπὸ ἐκείνα, ἅτινα ἀποκείσασθαι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀδῆμ. Τῆς ἀφορμῆς δὲ τοῦ γεγονότος ότι πολλὰ ἀπαλλαγῆς διέσχιστον τοῖς ἑρμηνεύουσιν οὐαρχῶν ἐκατέρωθεν ἐστῆς τῶν ἐξῶθεν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνεχώρουν εἰς τὰς οἰκίας χωρὶς νὰ παράσχουν οὐδεμίαν βοήθειαν πρὸς αὐτοῖς, ἀπασχολεῖται μὲ τὴν ἐλεημοσύνην. Οἱ

πτωχοὶ καὶ πέννητες εἶναι, λέγει, ὡς ἄλλοι κωανοῖσι ἐν μέσῳ παιδείας, οἷτινες ἔχουν ἀνάγκην καταφυγῆς καὶ λημέρας. Διὰ δὲ τοῖς ἔθνεσις Ἀμαρῆν, οἱ τῶν ἀνταλιμωομένων γαιτρῆς εἶπαν. Διὰ θερμὴν παράκλησιν τοῦ ρήτορος διὰ τὴν πρὸς τοῖς πέννητας βοήθειαν.

Εἰς τὸν ἕκτον λόγον ἔμειλε περὶ τοῦ δένδρου, περὶ τοῦ ὄζου «ὡς εἶδέναι γυναικῶν καλοῦ καὶ πονηροῦ» εἶναι ἕξ αὐτοῦ προέρχεται ἡ γνώσις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἰς τὸν Ἀδῆμ ἡ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ δένδρου ἐρώσει εἶχε τὴν εἰδένωσιν καὶ διακρίσιν ταύτην. Εἰτα ἔρχεται εἰς τὴν νηστείαν καὶ εἰς τὸ ότι πρέπει νὰ μετακῶμεν κατ' ὄθειον, τὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν λεγόμενα καὶ ότι ἡ οὐκία τῶν πιστῶν δέον εἰς ἐκκλησίαν νὰ μεταληθῆ.

Εἰς τὸν ἕβδομον λόγον ἡ κρεινὴ του στρέφεται περὶ τὴν ὁνομασίαν τοῦ δένδρου «γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ» καὶ ποῦ ἀφείλεται αὐτῆ. Ἐργεται ὕστερον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ρητοῦ «Σήμερον μετ' ἡμῶν ἔσθ' ἐν τῷ παραδείσῳ, εἰς ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν Μανικαίων ἐκαστεθῆσθαι τοῦ ἀνωτέρου ἕδαφίου καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν διαμάχην καὶ διὰ τῶν τῶν θέλων λόγων.

Εἰς τὸν ἕβδομον, ἔστις ἐκφρασθεῖται ἐνόησιον τῆς «συνόδου τῶν ἐπιστάτων», παρισταμένου καὶ τοῦ διδασκαλοῦ του Οὐλασίου τοῦ Ἀντιοχείας, ἐκδηλώνει τὴν χαρὰν του διὰ τὴν παρουσίαν τούτων καὶ κἀκεῖ λέγων διὰ τὴν παρεούσιαν τῆς ἐνοχῆς εἰς τὸν Ἀδῆμ: «Καὶ ἐνετίλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδῆμ λέγων ἀπὸ πονοῦς ὄζου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐρώσει φαγῆ, ἀπὸ δὲ τοῦ ὄζου τοῦ γινώσκου καλοῦ καὶ πονηροῦ. οὐ φάγεσθαι ἀπ' αὐτοῦ· ἡ δ' ἐν ἡμέρᾳ φάγηται ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθνήσκει». Ἐν κατακλιθεῖ ἔμειλε καὶ κἀκεῖ διὰ τὴν πρὸς τοῖς πέννητας βοήθειαν. Εἰς τὸν ἕκτον λόγον ἀπαντᾷ εἰς ἐκείνους, οἷτινες διαπρασινοῦσι διὰ τὸν ἥμισυ τῶν προσημῶν. Ἀκολούθως κἀκεῖ λέγων διὰ τὸν πρόπον μὲ τὸν ἔσθαι εἶναι νὰ ἐπισημῶνται καὶ νὰ διορθῶμεν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀλλήλων καὶ ότι πρέπει νὰ προνοῶμεν διὰ τὴν σωτηρίαν τούτων. Πρὸς τοῖς ἀναπτόμενοι τὰ περὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ἀνάματος τοῦ Ἀδραμ καὶ διὰ τὸν Νῶα.

Οἱ λόγοι Α' - Η' ἔφερονθήσαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Τεσσαροκοστῆς τοῦ ἔτους 386, ὅ δὲ Θ' ἐν ἡ ἕδο ἐκτ' ἀργότερον, πιθανῶς κατὰ τὸ ἔτος, ὅτε ἐξεφωνήθησαν αἱ 67 ἐπιτοὶ εἰς τὴν Γενεάν, ἡτοι τὸ 398. Οἱ λόγοι τῆς ἐνοσηματώσεως του εἰς τὴν περὶ τὴν ταύτην, μετὰ τῶν ἄλλων 8, εἶναι ότι ἀπ' ἐνός μὲν ἐνωσθεῖα συναντῶμεν πολλὰ σχετικά μὲ τὸν Ἀδραμ καὶ Νῶα, πρόσσται περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ ἐιδόλιου τῆς Γενέσεως, 8 ἑρμηνεύεται τῶρα ὁ Κρυσοστόμος, ἀπ' ἑτέρου δὲ εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ὑπάρχουν πολλά 8.

5. Γεν. 9, 17.
6. Γεν. 9, 16-17.

καύτηρας πρὸς τὰς 8 πρώτας ἑπιλίξας. Ἐκολούθησε δὲ ὁ λόγος οὐ-
τος τῆν Β' ἐπιλίξιν «Περὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν ὀνομάτων», ὡς καὶ τὰς
τάσσερας εἰς τὴν «Ἀρχὴν τῶν Πράξεων».

Οἱ Α'·Η' λόγοι ἐξαρονήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Τεσσαρα-
κοστῆς, ὡς εἶπομεν, τοῦ ἔτους 386. Ἐδὼν ἀναρτίξωμεν εἰς τοὺς
Παργαλίους Πίνακας (συντάσσονται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Ζ' ἐκα-
τοστατίας ὑπὸ λογίων Χριστιανῶν καὶ ἡμερῶν τῆν ἡμέραν ἢ
τὰς ἡμερομηνίας ὁρισμένων χριστιανικῶν ἐορτῶν, καὶ δὴ τοῦ Πά-
σχα), θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ Πάσχα κατὰ τὸ ἔτος 336 ἦτο τῆν 5ην
Ἀπριλίου. Ἡ ἀρχὴ τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ ἡ ἀναρτίξις ἐπο-
μένως τῶν ἀνά χειρᾶς Α'·Η' λόγων σημαίνεται περίου μὲ τῆν
16ην Φεβρουαρίου, πάντως κατὰ τοὺς Παργαλίους Πίνακας, ὅτι-
νες πολλάκις, σημειοῦσιν, ἔξω σταθῶναι ὁμοψίχας, ὅσον ἀπορᾶ εἰς
τὴν ἀπρέθειαν τῶν χρονολογιῶν.

Ἐπίσης, ἡ ἀνάξις τοῦ ῥήτορος, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Β' λόγου,
οὐ ἢ ἀπὸ τοῦ βίου ἀνάληψις τοῦ κηρυκτικοῦ ἔργου ἀποτελεῖ τῆ-
μα ὡς καὶ οἱ διαταγῶν αὐτοῦ διὰ τῆν ἔργων θερησιακῶν
ζητημάτων, ἀτήρητος τοῦ ἀρτυητῆς εἰς τὴν ἀποδοχὴν ἐπὶ ἐβρι-
σιμῶσιν εἰς τὴν πρώτην κηρυκτικῆν περίου τοῦ Κρυσοστόμου,
καὶ δὴ εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης, ἡμεῖς σημαίμεν μὲ τὴν εἰς κρησά-
ταρον ἀναρτίξιν τοῦ τοῦ ἔτους 386. Τόπος ἀναρτίξεως τῶν ἐπιλίξων
ἢ πάλιν τῆς Ἀναρτίξεως.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΝΙΚΑΣ
θεολόγος

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

645 Α ΕΚΕΘΗΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ
·ΗΙΣ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ Ο ΘΕΟΣ ΕΠΟΙΗΣΕ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΗΝ·
ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ.

Γλυκεία μὲν εἶναι ἡ ἀνοίξις εἰς τοὺς ναύτας, γλυκεία
καὶ εἰς τοὺς γεωργούς. Ἀλλὰ οὐτε διὰ τοὺς ναύτας, οὐ-
τε διὰ τοὺς γεωργούς εἶναι τόσου γλυκεία ἡ ἀνοίξις, ὅσον
εἶναι γλυκὺς ὁ καιρὸς τῆς νηστείας διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦν-
τας νὰ φιλοσοφήσουν, ἢ πνευματικῆ ἀνοίξις τῶν ψυχῶν,
ἢ ἀληθῆς γαλήνη τῶν λογισμῶν. Διὰ τοὺς γεωργούς μὲν
εἶναι γλυκεία ἡ ἀνοίξις, διότι τότε βλέπουν τὴν γῆν νὰ εἴ-
ναι ἀπολιμένη μὲ ἀνθὴ καὶ ἡ ἐδάστῃς τῶν φυτῶν ὡς
ἐνδύμα πολύχρωμον Β περιβάλλει αὐτὴν ἀπ' ὅλα τὰ μέ-
ρη διὰ δὲ τοὺς ναύτας γλυκεία εἶναι ἡ ἀνοίξις, διότι τότε
δύκωνται νὰ διαπλεύουν τὴν θάλασσαν μὲτ' ἀσφαλείας,
καθῶσον στερεῖται κυμάτων, καὶ οἱ δελφίνες παίζουν μὲ
πολλὴν γαλήνην καὶ κυλιῶνται πολλάκις πλησίον τῶν
τοιχωμάτων τοῦ πλοίου. Εἰς ἡμᾶς, ἀντιθέτως, ἡ ἀνοίξις
τῆς νηστείας εἶναι γλυκεία, διότι τὰ κύματα, ὄχι τῶν ὁβά-
των, ἀλλὰ τῶν ἀλόγων ἐπιθυμιῶν συνήθως καταστέλλει,
καὶ στέφανον εἰς ἡμᾶς ὄχι ἀπὸ ἀνθῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς πνευ-
ματικῶς χάριτας προσφέρει. «Στεφάνι, λέγει, ἀπὸ χάρι-
τας θὰ φορέῃς εἰς τὴν κεφαλὴν σου». C Ἡ ἐμφανισθεῖσα
χειρὶς δὲν ἀπωθεῖ συνήθως τὸν χειμῶνα τόσον εὐκόλως,
ὅσον ἀπομακρύνει τὸν χειμῶνα τῶν παθῶν τῆς ἱδικῆς
μας ἀκείψεως¹ ὁ καιρὸς τῆς νηστείας. Δὲν ὑπάρχει διαμά-
χη μεταξὺ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ὅτε ἐξανίσταται κα-
τὰ τῆς κυρίας ἢ δοῦλη, ἀλλὰ ὀλοκλήρως ὁ πόλεμος οὗτος
ἔχει παύσει. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὑπάρχει πολλὴ εἰρήνη εἰς
ἡμᾶς, πολλὴ δὲ καὶ ἡ γαλήνη εἶναι, ὡς ὀδηγήσωμεν καὶ

1. Γεν. 1, 1.

2. Ματθ. 1, 9.

3. Ἡ νηστεία κατὰ τὸν ἱερὸν Κρυσοστόμον εἶναι «τὸ καθάρσιον τῶν
ἐμπερόων ψυχῶν». «Ὁσα ἄλ' ἐπιλίξιν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων § Β.

ἡμεῖς τὸ ἀκόφτος τῆς διδασκαλίας ἀπὸ λιμένους εἰς λιμένα καὶ ἐκεῖ ὡς παραπέμπομεν τὴν ἀκοήν σας. Ἐὰν ἀσχοληθῶμεν μὲ ὑψηλότερα νοήματα φιλοσοφοῦντες περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ περὶ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ περὶ τοῦ λοιποῦ σώματος τῆς κτίσεως διότι αὐτὰ ἀνεγνώσθησαν σήμερον εἰς ἡμᾶς. Καὶ τί μᾶς ἐνδιαφέρει, λέγει, ὁ λόγος περὶ τῆς δημιουργίας; Ἡμᾶς πρὸ πάντων ἐνδιαφέρει, ἀγαπητοί. Διότι ἂν ὁ δημιουργὸς θεωρηταὶ ἀναλόγως ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ ἀπὸ τὸ κάλλος τῶν κτισμάτων, ὅσον περισσότερο ἀσχολοῦμεθα μὲ τὸ μέγεθος τῆς ἀραιότητος τῶν δημιουργημάτων, τόσο πλησιάζομεν πρὸς τὸν δημιουργόν. Εἶναι μέγα ἀγαθὸν νὰ γνωρίζωμεν, τί μὲν εἶναι κτίσμα, τί δὲ Κτίστης. Τί εἶναι ἔργον, τί εἶναι Ποιητής. Ἐὰν ὁ Θεὸς ὅσον αὐτὰ, ἐὰν ἐγνωρίζον νὰ διακρίνουν καλῶς οἱ ἄγγελοι τῆς ἀληθείας, δὲν θὰ συνέχον τὰ πάντα, κἀμνοντες τὰ ἄνω κάτω ὄχι διότι τὰ ἄστρα καὶ τὸν οὐρανὸν κατέβασαν, τὴν δὲ γῆν ἀνέβασαν ἄλλὰ διότι τὸν βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν κατέβασαν ἀπὸ τοὺς βασιλικούς θρόνους καὶ ἔστησαν μοῦκι μὲ τὴν κτίσιν, τὴν δὲ κτίσιν ἐτίμησαν μὲ τιμὰς τῆς θεότητος. Ἐὰν περὶ τῆς κτίσεως ἐγνωρίζον νὰ φιλοσοφοῦν καλῶς οἱ Μανιχαῖοι,⁴ δὲν θὰ ἐτίμων τὴν μὴ ὑπάκουσαν, τὴν φερομένην, τὴν ῥέουσαν, τὴν ἀλλοιωμένην οὐσίαν μὲ τὴν προσέοι τῆς ἀγεννησίας.⁴⁴⁶ Ἄ ἔδωκεν περὶ τῆς κτίσεως ἐγνωρίζον οἱ Ἕλληνας νὰ φιλοσοφοῦν καλῶς, δὲν θὰ ἐπλανῶντο μακρὰν τῆς ἀληθείας, δὲν θὰ ἐσέβοντο καὶ δὲν θὰ ἐλάτρευον τὴν κτίσιν περισσότερο τοῦ δημιουργοῦ. Ἦρατος ὁ οὐρανός, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐδημιουργήθη, διὰ τὴν βεβαίαν τὸν Ποιητὴν ἡρατός εἶναι ὁ ἥλιος, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπηρετήσας αὐτὸν τοῦ τὸν ἐδημιουργῆσαι ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ θαυ-

4. Οἱ Μανιχαῖοι εἶναι αἰρετικοί, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Μανιχαϊσμοῦ εἶναι ὁ Μάνης. Γεννᾶται τὴν πρώτην μὲ δευτέραν δεκαετίαν τοῦ 1^{ου} αἰῶνος. Τὰ οὐνογεννητικὰ στοιχεῖα τοῦ θεογεννημένου τοῦτου εἶναι εἰλημμένα ἐκ τῶν ἀναστασιαστικῶν θεολογιῶν Ἰσραὴλ τοῦ Βαβυλωνίου, Ζωροαστριακοῦ, Γνωστοσιακοῦ. Τὰ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ὁ Μάνης ἀνέμιξεν μετὰ Χριστιανικῶν, δὲν νὰ ἀποτελέσουν κατ' αὐτὸν «Μία μεγάλη Σοφία», οἷα δὲν ἔχει ἰσχυρῶς εἰς τὰς παραχρημαστέας ἑσφαλές. Ἡ αἵρεσις αὐτῆς ἐκλειστέωσαν οὐκ ἔλιγον τὴν «Κακότητα» μας καὶ ἐπέχθη τὰ περὶ τὸν Πατέρα, ὁ δὲ Πατὴρ Χριστοσύνη κατ' ἀνακλήσθη εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ καταγράφου κατὰ τὸν αἰρετικὸν Μανιχαῖον.

μα τῆς δημιουργίας, καὶ εἰς τὴν ἀραιότητα τῶν ἔργων νὰ σταματήσῃ, τότε τὸ φῶς σοῦ ἐγενε σκότος, ἢ μᾶλλον τὸ φῶς ἠλλαξες μὲ τὸ σκότος. Εἶδες πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι νὰ γνωρίζῃς τοὺς λόγους τῆς δημιουργίας; Μὴ παραθεωρήσῃς, λοιπὸν, τὸ κέρδος, ἀλλὰ νὰ προσέχης μετ' ἀκριθείας εἰς τὰ λεγόμενα. Ἐ διότι δὲν θὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ οὐρανοῦ μόνου, καὶ περὶ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἰσχυρῆς μας γεννήσεως καὶ πῶς προήλθεν ὁ θάνατος καὶ διατὶ ἡ ἐπιμωχός ζωῆ, καὶ πόθεν προέρχονται αἱ στενοχωρίαι καὶ φροντίδες. Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς καὶ βί' αὐτὰ καὶ δι' ἄλλα πολλὰ ἀπολογίαν συνέθεσε καὶ τὸ διδόνον τοῦτο πρὸς ἡμᾶς βουλεῖται διότι ὁ Θεὸς δὲν ἀποστερεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀπολογία, ἀλλὰ βοᾷ διὰ τοῦ Προφήτου καὶ λέγει: «Καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν, λέγει ὁ Κύριος» καὶ δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ συνθέτῃ ἀπολογία διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ δικάζῃ, ἀλλὰ μᾶς διδάσκει καὶ πῶς ν' ἀποφύγωμεν τὴν καταδίκην διότι δὲν εἶπε μόνου «Καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν» ἀλλὰ ἀφοῦ προηγουμένως μᾶς ἐδίδαξε, τί πρέπει νὰ λέγωμεν, Ἐ τί πρέπει νὰ πράττωμεν, ἔτσι τώρα μᾶς ἐδηγῆ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ἄκουσε, λοιπὸν, τὸν λόγον τοῦ προφήτου ἐξ ἀρχῆς. «Νὰ λουσοῦντε ψυχικῶς, νὰ γίνετε καθαροὶ κατὰ τὴν καρδίαν σας, νὰ ἀφαιρέσετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τὰς ψυχὰς σας. Νὰ μάθετε νὰ πράτετε τὸ καλόν, νὰ ἀποδώσετε τὸ δικαίον εἰς τὸ ἀφρονῶν, νὰ δικαιοῦσθε τὴν ἀδικουμένην χήραν» καὶ ἔλθετε νὰ συζητήσωμεν, λέγει ὁ Κύριος.» ἠδὲν ἐπιθυμῶ, λέγει, νὰ σὰς στερῶ καὶ νὰ σὰς ἀφαιρέσω τὰ δικαιώματά σας, ἀλλὰ ἀφοῦ σὰς ὀπίσω μὲ ἀπολογία, ἔτσι νὰ σὰς καλέσω διὰ τὴν ἀναλάβετε τὰς εὐθύναις, διότι θέλω νὰ ἔλθω εἰς δικὴν μαζί σας, ὄχι διὰ νὰ σὰς κατακρίνω, ἀλλὰ διὰ νὰ σὰς σώσω. Ἐ Ὁμοίως καὶ ἄλλου λέγει «Λέγε ἐσὺ πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇς.» Ἐχεις κατήγορον ἄγιον καὶ ἀνήμερον νὰ προλάβῃς νὰ τοῦ ἀρπάσῃς τὴν θέσιν, νὰ τοῦ φράξῃς τὸ ἀναίσιχτον στόμα.

5. Ἦσ. 1, 18.
6. Ἦσ. 1, 18-17.
7. Ἦσ. 1, 18.
8. Ἦσ. 48, 98.

Εἰς τὴν ἀρχὴν, λοιπόν, ὁ Θεὸς οὐτοπροσώπως ὤρλει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον θεοκόως ἦτο δυνατόν ὡς ἀκούουν οἱ θυβρωτοὶ τὸν Θεόν. Τιοιουτοτρόπως προσήλθεν εἰς τὸν Ἄδამ· οὕτως ἐπετίμησε τὸν Κάιν ἔτσι ὡμίλησε πρὸς τὸν Νῶε· οὕτως ἐφιλοενήθη ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπειδὴ ὁμοίως ἡ φύσις ἡμῶν ἐξέκλιπε πρὸς τὴν κακίαν καὶ ὡς εἰς ἐξορίαν μακροκνήμην ἐταποθέτησεν τὸν αὐτὸν τῆς, τότε, λοιπόν, γράμματα μᾶς στέλνει, Ἐ σὺν τὰ ἐμῆθα εἰς ἀποδημίαν μεγάλην καὶ τὰ βέλγη μὲ ἐπιστολήν τὰ ἀνανέωση τὴν παλαιὰν πρὸς ἡμᾶς φίλων. Καὶ τὰ μὲν γράμματα ταῦτα ἐπέτελεν ὁ Θεός, προσεκόμισε δὲ ὁ Μωϋσῆς. Τί, λοιπόν, λέγουσιν τὰ γράμματα; «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.» Διὰ τὴν ἔξορίαν μᾶς ὁμιλεῖ περὶ Ἀγγέλων, ὅτε περὶ Ἀρχαγγέλων; Διότι, ἐάν ὁ Δημιουργὸς θεωρῆται ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, φαίνεται πολὺ καλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνα. Ἦρακοὺς ὁ οὐρανός, ἀλλὰ οὐχὶ τὸσον ὠραῖος, ὅσον ὁ Ἀρχάγγελος· ἐκχαρίστος ὁ ἥλιος, ἀλλὰ οὐχὶ τὸσον, ὅσον ὁ Ἀρχάγγελος. Διατί, λοιπόν, ἀψῆσε τὴν ὑψηλοτέραν ὁδὸν καὶ ὀδηγεῖ ἡμᾶς διὰ τῆς ταπεινοτέρας; Διότι ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἦσαν συνθεθεμένοι μετὰ τὴν ὕλην, ἐστραφμένοι πρὸς τὰ αἰσθητὰ, ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἐπιστρέφοντας ἐσχάτως ἐξ Αἰγύπτου,⁹ Ἄ σπου οἱ ἀνθρώποι ἐλάτρευον κροκοδείλους καὶ κύνας καὶ πῆθκοὺς· καὶ δὲν ἦτο δυνατόν διὰ τῆς ὑψηλοτέρας ὁδοῦ τὰ ὀδηγεῖν αὐτοὺς πρὸς τὸν Δημιουργόν. Διότι εἶναι μὲν ἡ ὁδὸς αὐτὴ ἀνωτέρα, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀδυνάτους εἶναι τραχηλιέρας καὶ ἀπότομη καὶ ἀπόκριμος. Διὰ τοῦτο τοὺς ὀδηγεῖ διὰ τῆς ἐκκολυτέρας ὁδοῦ, διὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ πάσης ὀρατῆς κτίσεως. Ὅτι δὲ αὕτη ὁδὸς εἶναι ἡ αἰτία, ἔκουσε τὸν προφήτην ποὺ τοὺς ὁμιλεῖ καὶ διὰ ἐκεῖνα, διὰ τὰς ἐκὼ δυνάμεις, μόλις προῦδουσιν ὀλίγον «εἰς οἱ Ἀγγέλοι», λέγει, «καίνετε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἐ Δοξολογεῖτε Αὐτὸν μέχρι τῶν ἀκρατῶν περιχώρων τοῦ οὐρανοῦ δοξολογεῖτε Αὐτὸν ὅλοι οἱ Ἀγγέλοι Αὐτοῦ. Δοξολογεῖτε συνεχῶς Αὐτὸν πᾶσαι οἱ Δυνάμεις Αὐτοῦ. Διότι Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐδημιουργήθησαν. Αὐτὸς εἰστάξαι καὶ ἐμῶς ἐκτίσθησαν.»¹⁰ Καὶ τί τὸ θαυμάσιον, ἐάν εἰς τὴν Πα-

9. Γεν. 1, 1.
10. Ψαλμ. 148, 1-2 καὶ 5.

λαιὸν Διαθήκην αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ εἰς τὴν Καινὴν, ὅτε ἦτο κοινὸς διὰ ὑψηλοτέρας διδασκαλίας, ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ταύτην τὴν ὁδὸν ἀκολουθεῖ, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Μωϋσῆς ἠκολούθησεν διδάσκων τοὺς Ἰουδαίους; Διότι ὅτε οὗτος τοὺς ὁμιλεῖ περὶ Ἀγγέλων καὶ περὶ Ἀρχαγγέλων, ἀλλὰ περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, οὕτως λέγων «Ὁ Θεός, ὁ Ὅποιος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, Ὁ Ὅποιος εἶναι Κύριος οὐρανοῦ καὶ γῆς, δὲν κατακεῖ εἰς χειροποίητους ναοὺς.»¹¹

Ἄλλ' ὅτε ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, δὲν τοὺς ὀδηγεῖ εἰς αὐτῆς τῆς ὁδοῦ ἀλλὰ τοὺς φέρε διὰ ὑψηλοτέρας ὁδοῦ λέγων οὕτως. «Διότι εἰς Αὐτοῦ ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα, τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, τὰ ὀρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Κυριότητες, εἴτε Ἀρχαί, εἴτε Ἐξουσίαι. Τὰ πάντα εἰς Αὐτοῦ καὶ εἰς Αὐτὸν ἔχου ἐδημιουργήθη.»¹²

Ὅμοίως καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ εἶχε τοὺς μαθητὰς τελειότερους ἀνημιόνουσιν ὅλης τῆς κτίσεως ἀδιακρίτως, Διότι δὲν εἶπεν «Ὁυρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλασσαν», ἀλλὰ ὅτι «Τὰ πάντα ἐγένον εἰς Αὐτοῦ καὶ χωρὶς Αὐτοῦ τίποτε δὲν ἐγένεν ἀπὸ ὅσα ἔχουσιν γίνεσθαι.»¹³ Ὁ «Ἐἴτε ὀρατόν, λέγει, εἴτε οὐκ ὄρατον.» Ὅτι δηλαδὴ συμβαίνει μετὰ τοὺς διδασκάλους, Ἐκεῖνος μὲν ποὺ λαμβάνει τὸ παιδί ἀπὸ τῆς μητέρας, τοὺς μαθητὰς τὰ πρῶτα γράμματα, ἐκεῖνος δὲ ποὺ τὸ λαμβάνει ἀπὸ ἄλλων διδασκάλων ὀδηγεῖ τὸν μαθητὴν πρὸς ὑψηλοτέρας διδασκαλίας· ταῦτα ἐγίνε καὶ μετὰ τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Ἰωάννην. Ὁ μὲν Μωϋσῆς παραλαμβάνει τὴν φύσιν ἡμῶν, καθ' ἣν στιγμὴν ἠγνῶει αὐτὴ τὸ πᾶν, καθ' ὅσον μόλις πρὸ ὀλίγου ἀπεγαλάκτισε, καὶ τῆς διδάσκει τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς Θεολογίας.

Ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ ὁ Παῦλος, ὡς ἐκ διδασκάλου, τοῦ Μωϋσῆος, παραλαβόντες αὐτοὺς, τοὺς ὀδηγοῦν πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας διδασκαλίας ὑπενθυμίζοντες ἐν συντομίᾳ τὰ προηγουμένα.

Ἐ Εἶδες τὴν συγγένειαν τῶν δύο Διαθηκῶν; Εἶδες τὴν

11. Πιστ. 17, 24.

12. Κολοσ. 1, 16. Τὸ χωρίον δὲν προέρχεται ἀπὸ τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς.

13. Ἰωάν. 1, 8.

συμφωνίαν τῶν διδωγμάτων: "Ἦκουσες περὶ τῆς δημιουργίας τῶν ὀρατῶν εἰς τὴν Παλαιάν καὶ περὶ τῆς δημιουργίας τῶν νοητῶν ὡς λέγει ὁ Δεσὺς «Διότι αὐτός εἶπε καὶ ἐδημιουργήθησαν»;¹⁴ "Ἔτσι πάλιν καὶ εἰς τὴν Καινὴν, ἀφ' οὗ εἶπε περὶ τῶν ὀρατῶν Δυνάμιον, ὠμίλησε περὶ τῆς αἰσθητῆς κτίσεως, «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».¹⁵ "Ἡ φράσις αὕτη εἶναι μικρά καὶ ἀπλή καὶ μία. Δύναται ὁμοίως νὰ καταστρέψῃ β-λους γενικῶς τοὺς κύριους τῶν ἐχθρῶν. 644 Α Πρόσχε πῶς. Σὲ πλησιάζει ὁ Μανιχαῖος καὶ λέγει, «Ἡ ὄλη εἶναι ἀγέννητος». Εἶπε πρὸς αὐτὸν τὸ «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» καὶ τοῦ καταστρέψας ἀμέσως ὅλον τὸν ἐγωϊσμόν. Ἄλλὰ δὲν πιστεύει εἰς τὸν λόγον τῆς Γραφῆς, λέγει. Λοιπὸν, διὰ τοῦτο νὰ τὸν ἀποκρούῃς ὡς παράφρονα καὶ νὰ τὸν ἀποστρέψῃς. Διότι ἐκείνος πού δὲν πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, "Ὅστις ὁμιλεῖ ἀδεντικῶς, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ τὴν ἀλήθειαν ὡς ψεῦδος, πῶς δὲν παραισιάζει λαμπρὸν δέγμα παραφροσύνης, τὴν ἀπιστίαν; Καὶ πῶς λέγει, εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ κάτι ἐκ τοῦ μηδενός; Σὺ τότε λέγε μου, πῶς δύναται νὰ γίνῃ κάτι ἐξ ὀπαρχούσης ὕλης; Διότι ἐγὼ μὲν πιστεύω ὅτι ἡ γῆ ἐγένετο ἐκ τοῦ μηδενός, οὐ δὲ ἀμφιβάλλεις Β ὅτι δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἐκ τῆς γῆς καὶ αἱ δύο τὰ παραδεχόμεθα. Εἶπέ, λοιπὸν, τοῦτο, τὸ ὅποιον καὶ αἱ δύο παραδεχόμεθα καὶ εἶναι εὐκολώτερον, πῶς ἐκ τῆς γῆς ἐγένετο ἀνθρωπίνη φύσις; Διότι ἐκ τῆς γῆς γίνεται μόνον πηλὸς καὶ πλῆθος καὶ κέρας καὶ πῆλινα ἀγγεῖα ὅσῃκα δὲ ἐκ τῆς γῆς προερχομένη, δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ κανεὶς νὰ ἴδῃ. Πῶς, λοιπὸν, ἐγένετο ἡ ἀνθρωπίνη φύσις; Πῶς ἐπλάσθη τὸ ὄσῃον; Πῶς τὰ νεῦρα; Πῶς αἱ φλέβαι; Πῶς αἱ ἀρτηρίαι; Πῶς ὁ ὕμν καὶ τὸ λίπος καὶ αἱ σάρκες καὶ τὸ δέρμα καὶ αἱ δυνυχες καὶ αἱ τρίχες καὶ τὴν μεγάλην ποικίλια ἐκ διαφόρων οὐσιῶν ἐκ μίᾳς καὶ μόνον ὑπαρχούσης γῆς; Ἄλλὰ δὲν δύνασαι νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς.

С Πῶς, λοιπὸν, δὲν θὰ εἶναι ἄσπονον νὰ ἀγνοῆς τὸ σαφέστερον καὶ τὸ εὐκολώτερον καὶ νὰ θέλῃς νὰ ἐρευνᾷς καὶ νὰ πολυπραγμονῆς τὸ δυσκολώτερον καὶ τὸ πλέον ἀπόρητον;

14. Ψαλμ. 148, 5 καὶ 82, 9.

15. Γεν. 1, 1.

Θέλεις νὰ σὲ ἐδηγήσω καὶ εἰς ἄλλο εὐκολώτερον, τὸ ὅποιον γίνεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν; Ἄλλ' ὁμοίως οὔτε τοῦτου τὴν ἐξηγήσιν θὰ μοῦ δώσῃ. "Ἄρταν ἐθελομέν καταθερινῶς. Πῶς, λοιπὸν, λέγε εἰς ἐμὲ, ἡ φύσις τοῦ ἄρτου μεταβάλλεται εἰς αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολήν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ὑπάρχοντας ἐν ἡμῖν χυμούς; Διότι ὁ μὲν ἄρτος εἶναι πυκνὸς καὶ στερεός, τὸ δὲ αἷμα εἶναι χαλαρὸν καὶ ρευστόν, Β καὶ ὁ μὲν ἄρτος εἶναι λευκός ἢ ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ αἵτου, τὸ δὲ αἷμα εἶναι ἐρυθρὸν ἢ μαῦρον. Καὶ εἰάν κανεὶς τὰς ἄλλας διαφορὰς τῶν στοιχείων ἐρευνήσῃ, θὰ εἴρῃ πολλὰς διαφορὰς μεταξύ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ αἵματος. Πῶς, λοιπὸν, ταῦτα γίνονται; λέγε μου καὶ δῶς μου ἐξηγήσιν. Ἄλλὰ δὲν δύνασαι. "Ἐπειτα μὴ δυνάμενος νὰ μοῦ δώσῃς ἐξηγήσιν διὰ τὴν τροφήν, τὴν καθ' ἡμέραν ἀλλοιομένην, ἀπατείς ἀπὸ ἐμὲ ἐξηγήσεις διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ πῶς δὲν εἶναι τοῦτο ἄσχατῆ μαῖνιά; Διότι, εἰάν ὁ Θεὸς εἶναι ὁμοίος πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ἀποδείξεις δι' ὅσα ἐγέναν' ἢ μᾶλλον οὔτε τότε. Εἰ Διότι πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐγέναν μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην τέχνην δὲν δύναμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν πῶς ἐγέναν' παράδειγμα πῶς ἀπὸ τὴν μεταλλικὴν γῆν προέρχεται ὁ χρυσός. Πῶς ἡ ἄμμος μετατρέπεται εἰς καθαρὸν ὕαλον καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν, τὰ ὅποια γίνονται μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην τέχνην, ἡμεῖς ὁμοίως τὴν ἐξηγήσιν ἀγνοοῦμεν. Ἄλλὰ, εἰάν ὁ Θεὸς εἶναι ὁμοίος μετὰ ἡμᾶς ὅτι λογικῶς ἀποδείξεις ἐάν ὁμοίως ὁ Θεὸς διαφέρει ἀπείρως ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ὑπερέχει ἀσυγκρίτως, πῶς δὲν θὰ εἶναι γνώριμα ἐσχάτης μαῖνίας, τὴν στιγμὴν πού ὁμολογοῦμεν τὴν σοφίαν Του καὶ τὴν δυνάμιν Του, ἀπειρον, καὶ βίαν, καὶ μὴ κατανοήτῃν, νὰ ζητῶμεν ἀποδείξεις δι' ἑν ἑκάστον τῶν δημιουργημάτων μετὰ τὸν τρόπον, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρωπίνης τιπὸς τέχνης; 649 Α Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρορητὴ πέτραν καὶ ἄς ἀφήσωμεν τοὺς συλλογισμούς. «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Θεὸς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον αὐτὸ στήσασον διὰ νὰ μὴ σὲ ἐμβάλλῃ κανεὶς εἰς ταροχὴν ἀνθρωπίνου λογισμοῦ. Διότι αἱ σκέψεις τῶν θνητῶν εἶναι ἀσταθεῖς καὶ αἱ ἐπινοήσεις τῆς δια-

16. Κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἱ. Δομιαννοῦ "Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ ἀκατέληκτον καὶ τούτο μόνον ἄδύον καταλήκον, ἢ ἀπείρη καὶ ἢ ἐκτατο- ληφία.

νοίας μας εσφαλμέναι»¹⁷ Μή, λοιπόν, αφήσης τὸ στερεὸν ὄσφρος καὶ ἀμπιστευθῆς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου εἰς τὸ σαρὸν καὶ ἀδέσμιον· Ἄλλα μένε εἰς θεοῦ ἐμασθεῖς καὶ ἔχεις ἀμπιστοσύνην καὶ λέγει· «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»¹⁸ Καὶ ἄν Μανιχαῖος σὲ πληροῖσθαι, καὶ ἄν Μαρκίαν, καὶ ἄν οἱ νοσοῦντες μὲ τὰς διδασκαλίαις τοῦ Ὁσβαλεντίου,¹⁹ καὶ ἄν ὅποιοσδήποτε ἄλλος, τοῦτο τὸ ρῆμα νὰ προβάλλῃς καὶ ἄν τὸν ἴθης νὰ γελᾷ, σὺ νὰ σακρῶσης δι' αὐτὸν καὶ νὰ τὸν θεωρήσῃς ὡς τρελλόν. Β Κίπριον ἔχουν ἐκεῖναι τὸ χρώμα, καὶ συνεσταλμένην τὴν ὄφυν καὶ εἰς τοὺς λόγους γλυκύτητα· ἄλλα νὰ ἐπισφύγῃς τὸ δόγμα καὶ νὰ σακρῖνης καλῶς τὸν ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦ προβάτου κρυπτόμενον λύκον. Καὶ διὰ τοῦτο προπάντων νὰ μίσῃσης αὐτόν, ὅτι πρὸς σέ, τὸν ὀμόδουλον τοῦ προσήνης καὶ ἡμερὸς φαίνεται πῶς εἶναι, πρὸς δὲ τὸν κοινὸν μας Δεσπότην εἶναι ἀγριώτερος τῶν λυσασσάμενων σκύλων, εἰσάγει δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀκήρυκτον μάχην καὶ πόλεμον ἀπουδῶν, καὶ ἀντικαθιστᾷ τὸν θεὸν δι' ἄλλης ἀντιθέτου δυνάμεως.

Φεύγε τὸ δηλητήριον τῆς πονηρίας, μίσησον τὰ δηλητηριώδη φάρμακα καὶ ἐκίνησον τὴν κληρονομίαν, τὴν ὀπιαν ἐδέχθης ἀπὸ τοὺς Πατέρας, C τὴν πίστιν καὶ τὴν διδασκαλίαν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς, νὰ τὴν κρατῆς μετὰ μεγάλης ἀσφαλείας. «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»²⁰ Διατὶ τοῦτο; Πρῶτον τὸν οὐρανὸν, ἔπειτα τὴν γῆν; Πρῶτον τὸν ὄσφρον, ἔπειτα τὰ θεμέλιον; Διατὶ δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, αὐτὴ ἀκολουθεῖ τοὺς νόμους τῆς τέ-

17. Εσχ. Σολ. 9, 14.

18. Ε' Τιμ. 8, 14.

19. Ο Μαρκίαν· τ· τ· ο· μ· ρ· Ἀρχιερεὺς καὶ ἱερεὺς τῆς αἰρέσεως ταύτης ἦτο ὁ Μαρκίανος διὰ Σινώθης τοῦ Πόντου (ἴδ. μ.Χ. α'). Παραδέχεται διὰ ἀρχάς, τὸν ἀγαθὸν θεὸν καὶ τὸν πονηρὸν. Μισοῦ δὲ αὐτὸν ἕκαστος καὶ τὸν θλακίον θεόν. Ἐπιβάσκειν δὲ διὰ τὸ οὐθὲν ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ πιστεύῃ εἰς τὸν ἀγαθὸν θεόν, νὰ τὴν ἐκκεντῇ εἰς, νὰ ἐκείνη τὸν σαρκίον φθόνον, τοῦ κράτους, καὶ νὰ τὴν μίσσηταιν νοστήσει. Διὰ παρεδίχαστο τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, οὐδὲ τὸν ἱερὸν κανόνα τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ ἱερὸς Πολόκατος ἐμαρκατήριον τοῦτον ὡς «προπέτακον τοῦ Σατανᾶ», ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς τὸν ἀποκαλεῖ «ἄσκον τοῦ Πόντου». Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Μαρκιανιστοῦ ἢ Μαρκενίταις συνεκνομήθησαν μὲ τὸς Μανιχαῖους κατὰ τὸν ὄρον αἰῶνα.

20. Ὁσβαλεντίος ἢ Βαλεντινὸς· Αἰρετικὸς τοῦ 2ου αἰῶνος, ἀνήκειν εἰς τὴν κίνησιν Γνωστικισμοῦ.

20. Γεν. 1, 1.

χνης. Καθ' ὅσον καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν ὑπαρχόντων ὄλων γενεῶς ἢ δοῦλης τοῦ θεοῦ εἶναι δημιουργὸς καὶ τεχνίτης. «Ἡ δὲ γῆ ἦτο ἀράτατος καὶ ἀκατασκευάστος»²¹ Διὰ ποῖον λόγον τὸν μὲν οὐρανὸν τέλειον ἐξ ἀρχῆς δημιουργεῖ, τὴν δὲ γῆν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν τελειοποιεῖ, καθὼς λέγει ὁ Μωϋσῆς;

Διὰ νὰ μάθῃς τὴν δυνάμιν τοῦ ἀπὸ τὸ τελειότερον οἴμα καὶ νὰ πληροφορηθῆς ὅτι καὶ τὴν γῆν ἠδύνατο, ὅπως καὶ τὸν οὐρανὸν, νὰ παρουσιάσῃ τελείαν. Ἄλλα διὰ σέ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν ἱσκήν σου δὲν ἔπραξεν οὕτω.

Πῶς δὲ ἔμε καὶ διὰ τὴν ἱσκήν μου σωτηρίαν; Λέγει· Ἡ γῆ εἶναι κοινὴ τράπεζα καὶ πατρὶς καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ ὄλων, καὶ πόλις καὶ τάφος κοινός. Καθ' ὅσον τὰ σώματα μας προσήθον ἐξ αὐτῆς, καὶ τροφή διὰ τὰ σώματα ἡμῶν λαμβάνομεν ἀπὸ ἐκεί, καὶ κατοικίον εἰς αὐτὴν ἔχομεν καὶ ἐν αὐτῇ ἴσμεν, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μας πρὸς αὐτὴν ἐπανερχόμεθα πάλιν.

Ἐ διὰ νὰ μὴ σὲ ἀναγκάσῃ, λοιπόν, νὰ θαυμάζῃς σὺ τὴν γῆν περισσότερον τοῦ θέντος, ἕνεκα τῶν μεγάλων σου ἀνογκῶν καὶ σὲ παρασύρῃ τὸ πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν πρὸς τὴν ἀδέσμιον, οὐδὲ βεβαιεῖ τὴν γῆν, πρὶν νὰ συντελεσθῇ, ἀδιὰφωτον καὶ ἀσχημάτιστον, διὰ νὰ ἴθῃς τὴν ἀδυναμίαν τῆς καὶ νὰ θαυμάσῃς τὸν δημιουργήσαντα ταύτην καὶ τοποθετήσαντα εἰς αὐτὴν ὄλην τῆς τὴν δυνάμιν· διὰ νὰ δοξάσῃς τὸν κατασκευάσαντα τόσο πράγματα διὰ τὴν ἰσκήν μας ἀνεσι. ²² A Δοξάζεται δὲ ὁ θεὸς ὄχι μόνον διὰ ὀρθῶν δαγμάτων ἀλλὰ καὶ διὰ βίου ἀσπίτου. «Ἄς λάμψῃ, λέγει, τὸ φῶς ὄμων ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλὰ σὰς ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα σὰς τὸν ἐπουράνιον»²³

Ἦθελε νὰ προσέσῃ καὶ τὰς λόγους τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὴν ἐλεημοσύνην ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι περιττὸν νὰ σὰς διδάσκω μὲ λόγια, καθ' ὅν χρόνον ὁ δυνάμενος διὰ τῶν ἔργων νὰ σὰς διδάξῃ, εὐρίσκειται ἰσῶρα μεταξύ μας, Ὁ κοινός μας πατήρ καὶ διδάσκαλος,²⁴

21. Γεν. 1, 2.

22. Ματθ. 6, 16.

23. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Φλαβιανόν, ὅστις καὶ ἐκτερόντρον τὸν Χριστόστατον προσέδοτον.

ὁ ὁποῖος τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ὡς διὰ τοῦτο καὶ μόνον νὰ τὴν ἐδέχθῃ ἀπὸ τοῦς προγόνους του, διὰ νὰ τὴν παράσχωῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ξένων, Ἐ οὕτω διὰ παντός παρεχώρησεν ταύτην εἰς τοῦς καταδικωμένους ἀπὸ θεοῦ τὰ μέρη χάριν τῆς ἀληθείας, καὶ ὑποδέχεται, καὶ θεραπεύει τὰς ἀνάγκας τῶν μὴ καθὲ τρόπῳ ὥστε δὲν γνωρίζω, ἐὰν πρέπει νὰ λέγουμεν ὅτι ἡ οἰκία ἀνήκει εἰς αὐτὸν ἢ εἰς τοῦς ξένους; μᾶλλον δὲ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωροῦμεν τὴν οἰκίαν ἰδικήν του, ἐπειδὴ εἶναι τῶν ξένων. Καθ' ὅσον τὰ ἰδικὰ μας ὑπάρχοντα, τότε πρὸ πάντων ἰδικὰ μας γίνονται ὅταν δὲν τὰ κρατῶμεν διὰ τοῦς ἑαυτοῦς μας, ἀλλὰ τὰ δίδωμεν διὰ παντός εἰς τοῦς πτωχοῦς. Καὶ πῶς τοῦτο συμβαίνει, ἐγὼ σὰς ἐξηγῶ. Ἄν τὸ ἀργύριον ἐναποθέσῃ εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ πένιτος, δὲν θὰ σοῦ ἐπιτεθῇ συκοφάντης, δὲν θὰ σὲ προσέχη ὀφθαλμὸς φθονερὸς, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἀφοροῦσθαι κλέπτῃς, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἀρπάξῃ διαρρήκτης, Ἐ δὲν θὰ σοῦ τὸ ἀφαιρέσῃ ὁ ὑπηρέτης καὶ ἐπειτα νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν διότι τὸ ταμίειον ἐκεῖνο εἶναι δούλον. Ἄν δὲ εἰς τὸν οἰκόν σου τὰ κρύψῃς, καὶ εἰς τὸν ληστὴν καὶ εἰς τὸν διαρρήκτην καὶ εἰς τὸν φθονερὸν καὶ εἰς τὸν συκοφάντην καὶ εἰς τὸν ὑπηρέτην καὶ εἰς καθὲ κίνδυνον ἐκθέτῃς τὰ χρήματα. Παλλάκις, λοιπόν, ὁ χρυσὸς τοποθετημένος ὅπισθεν πολλῶν θυρῶν καὶ μοχλῶν, διέφυγε μὲν τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιβουλὰς, ἀλλὰ δὲν διέφυγε τοῦς φύλακας, οἵτινες λαθόντες αὐτὸν, ἔφυγον. Βλέπετε ὅτι τότε πρὸ πάντων εἴμεθα κύριοι τῶν κτημάτων, ὅταν ταῦτα εἰς τοῦς πένιτος καταθέτωμεν; Τὸ μέρος τοῦτο δὲν παρέχει μόνον μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν, ἀλλὰ εἶναι καὶ συντελεστὴς περισσοτέρου κέρους καὶ κερφαίου. Διότι, ἂν μὲν δανείσῃ ἀνθρώπων, τὴν ἑκατοστήν²⁴ λαμβάνεις. Ἐ ἂν ὁμοίως τὸν θεὸν μίω τοῦ πένιτος δανείσῃς, οὐ μόνον τὴν ἑκατοστήν, ἀλλὰ μισθὸν ἑκατονταπλασίονα θὰ λάβῃς. Καὶ ἂν ἀγρόν εὐφορον στείρῃς, κατὰ τὴν καλυτέραν καρποφορίαν τὰ σπέρματα θὰ σοῦ ἀποδώσῃσι δεκαπλασίους καρπούς· ἂν ὁμοίως εἰς τὸν οὐρανὸν στείρῃς, ἔκτος ἀπὸ τοῦ ἑκατονταπλασίου κέρους, καὶ ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀγήραστον καὶ ἀθάνατον θὰ λάβῃς. Καὶ ἐδῶ μὲν διὰ τοῦς στείροντας ὁ κόπος εἶναι πολὺς. Ἐκεῖ δὲ χωρὶς ἀποτροπῆς καὶ δόσας καὶ γεωργούς

24. ἕτερος ἄνδρ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἶναι ἢ ἑκατοστή.

καὶ χωρὶς ἄλλῃ τὴν ἄλλην ταλαιπωρίαν οἱ καταδληθέντες σπόροι φυτρῶνουν. Καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ, οὔτε ἀνομβρία, οὔτε πολλοὶ ἐροαί, οὔτε ἐρημίαι, οὔτε χύλακα, Ἐ οὔτε στρατόπεδον ἀκρίδων, οὔτε πλῆμυροι ποταμῶν, οὔτε τίποτε ἄλλο ὑπάρχει ἐκεῖ διὰ νὰ φοβίσῃ παρὲ τοῦς στείροντας. Ἄλλ' οἱ ἐκεῖ τοποθετούμενοι σπόροι εἶναι μακρὰν πάσης βλάβης.

Ἦσαν, λοιπόν, μίτη πόνος ὑπάρχει, μίτη κίνδυνος, μίτη ὀσφία, μίτη κάποια ἀποτυχία, καὶ πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὰ σπειρόμενα εἶναι ἐκεῖνα ποῦ φυτρῶνουν καὶ τόσα πολλὰ ἀγαθὰ ἔλασάνουν. Ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὀφθαλμὸς δὲν εἶδεν, οὔτε τὰς ἤκουσεν ἀνθρώπος, καὶ νοὺς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβεν,²⁵ πῶς δὲν εἴμεθα, ἔνοχοι ἐσχάτης ραυμίας, ὅταν τὸ περισσότερον ἀφήνωμεν, τὸ δὲ ὀλιγώτερον ἐπιδιώκωμεν, 251 Α τὸ δέδοικον ἐγκαταλείπωμεν, τὸ δὲ ἀβέβαιον καὶ πλῆρες κινδύνων καὶ τὸ ἔχον πολλὰς ἀποτυχίας ἐπιθυμῶμεν; Ποῖα συγκώμη εἰς ἡμᾶς θὰ ὑπάρῃ, οἵτινες πράττομεν τοῦτο; Ποῖα δὲ ἀπολογία; Μᾶλλον τὴν πεινῶν θὰ προβάλλωμεν. Ἄλλὰ δὲν εἴμεθα τῆς χείρας²⁶ ἐκείνης πτωχότεροι, ἢ ὅποια εἶχε δύο λεπτά καὶ μόνον, καὶ ταῦτα προσέφερον εἰς ἐλεημοσύνην. Ἄς ζηλέψωμεν, λοιπόν, τὸν πλοῦτον ἐκείνης, ἂς μνησθῶμεν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς διαθέσεώς της, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς διαθέσεώς της, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἐναποκείμενα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια καὶ διὰ χάριν τῆς φυλάσσονται· τὰ ὅποια θεοὶ ἡμεῖς εἶθε νὰ ἔχωμεν τότε μὲ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ Ὁμοίου δόξα ἀνήκει Ἐ καὶ τῆς καὶ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοῦς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

25. Α' Κορινθ. 13, 9.
26. Λουκ. 21, 1-4.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΔΙΑΤΙ ΔΙΑ ΜΕΝ ΤΟΝ ΗΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΒΑΗΝΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ
ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΑ ΑΔΑΔ ΒΙΠΕ «ΓΕΝΗΣΗΤΑ» ΔΙΑ ΔΕ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ
«ΑΣ ΠΟΙΗΣΩΜΕΝ» ΚΑΙ ΥΪ ΣΗΜΑΙΝΚΙ ΤΟ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ».¹

1. Ἄρα γὰρ ἐθυμίσθητε τὰ θέματα τὰ ὅποια σὰς ἀνέπτυξα προηγουμένως; Διότι μὲ ἐφέρατε εἰς τέτοιο σημεῖον ὑπερῆρανας καὶ τόλμης, ὥστε νὰ τολμῶ καὶ ἐρευνῶς. ⁴⁸¹ Ὁ μᾶλλον τοῦτο δὲν εἶναι ἐνδειξίς τόλμης, οὐδέ ἐγωϊσμοῦ. Διότι κατῆλα διὰ νὰ αγωνισθῶ εἰς τὸ στάδιον, ἐλπίζων ὄχι εἰς τὴν ἰδικήν μου δύναμιν, ἀλλὰ ἀναβέτων τὸ πᾶν εἰς τὰς εὐχὰς τῶν ἐπισκόπων καὶ τὰς ἰδικὰς σας. Προσευχὴ δὲ γινόμενη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τὴν μεγάλην δύναμιν, ὥστε, ἂν καὶ εἶμαι ἀγωνάτερος τῶν λίθων, ἢ προσευχὴ καθιστᾷ τὴν γλῶσσαν μου ἐλαφρότεραν καὶ ἀπὸ τὸ πτερόν. Καὶ καθὼς ὁ ζεφύρος, ὅταν πέσῃ εἰς τὸ μέσον τῶν ἰστίων τοῦ πλοίου, κἀμνεὶ τὸ πλοῖον ταχύτερον τοῦ βέλους, οὕτω καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας γενομένη εὐχή, ὅταν πέσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ὁμιλητοῦ καθιστᾷ τὸν λόγον γοργότερον τοῦ ζεφύρου. Ὁ Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπὸ τὴν προσευχὴν λαμβάνων δύναμιν, ἀρχίζω τὸν λόγον. Διότι, ἂν κάποιος εἰς τοὺς ἔξω ἀγῶνας, ἔχων μάλιστα δέκα ἢ εἰκοσι ὀπαδοὺς, μέσῃ εἰς τὸσον μέγα πλῆθος, κατέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ θάρρος, πολὺ περισσότερον ἐγὼ θὰ πράξω τοῦτο μὲ θάρρος τὴν στιγμὴν ποῦ ὄχι δέκα, οὐτε εἰκοσι μόνον ἔχω ὀπαδοὺς, ἀλλὰ δὲκάκλιρον τὸ θέατρον ὅποτελεῖται ἀπὸ ἀδελφοὺς καὶ πατέρας.

Καίτοι εἰς τοὺς ἔξω ἀγῶνας ὁ ἀγωνιζόμενος δὲν ἔχει νὰ ὑποστηρῆθῃ ἄρεκτά ὑπὸ τοῦ θεατοῦ, ἐμὴ μόνον δι

1. Γεν. 1, 3, 6, 14.
2. Γεν. 1, 26.
3. Γεν. 1, 26.

θὰ φωνάξῃ ἐκεῖνος καὶ θὰ θαυμάσῃ τὰ λεγόμενα καὶ θὰ φιλονεικῆσθαι πρὸς ἐκεῖνους, ὅτινες ἀντιλέγουσιν, καθήμενος ὄντα εἰς τὰς ἐξέδρας; νὰ κατέλθῃ ὁμοίως εἰς τὸ στάδιον Ε καὶ νὰ βοηθήσῃ καὶ νὰ ἐλακίσῃ τὸν πόδα τοῦ ἀντιπάλου ἢ κατὰ ἄλλο ἀνάλογον νὰ πράξῃ, δὲν ἐπιτρέπεται. Διότι οἱ θεσπίζοντες ἀρχικῶς αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας, ἐκλείουσαν ἔξω τὴν μανίαν τῶν θεατῶν, τοποθετήσαντες πασσάλους ὄψεως καὶ περιφράξαντες τὸν χώρον κυκλικῶς μὲ σχοινία. Καὶ τί εἶναι ἀπορίας ἄξιον, ἂν εἰς τὸν θεατῆρην δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ στάδιον, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν παιδοτραφῆν ἔχουν βάλει νὰ καθίσῃ ἔξω πλησίον τῆς κούστρας; τὸν διατάσσουσαν δὲ νὰ καθοδηγῇ ἀπὸ μακρᾶν τοὺς αγωνιζομένους καὶ δὲν τοῦ ἐπιτρέπουσαν νὰ πληρώσῃ; Ἐξῶ ὁμοίως δὲν γίνεται ἔτσι. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν διδασκαλικὸν καὶ εἰς τὸν θεατῆρην ἐπιτρέπεται νὰ πληρώσῃ πρὸς ἡμᾶς, καὶ νὰ μᾶς συμπαροσταθῇ ψυχικῶς, καὶ διὰ τῶν προσευχῶν νὰ μᾶς ⁴⁸² Α ἐνισχύσῃ. Ἐμπρός, λοιπόν, ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ἀθληταί, ὡς ἀρχίζομεν τοὺς ἀγῶνας. Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι (οἱ ἀθληταί), πιστωμένοι ἀπὸ τὴν μέσῃ κινδυνεύουσαν νὰ ἐξακουτοῦσθαι ὑπὸ τῆς πίσεως τῶν λαθῶν πρὸς τὸ ἔξω ἰστάμενον πλῆθος, ἔνεκα τῆς στενότητος τοῦ χώρου, ἀφοῦ λύσαντες τὰς λαβὰς, ἐπιστρέφουσαν πάλιν πρὸς τὸν τόπον τοῦ ἀγωνισματοῦ, ἔπειτα ἐπιπνερχόμενοι δὲν συμπλέκονται ὀρθοί πάλιν, ἀλλ' ἐπανέρχονται εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον τῶν λαθῶν ποῦ ἦσαν, διὲ διελύθησαν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς ἢ σπιννοχαρῖα Β τοῦ τόπου ἠνάγκασε νὰ στοιασησώμεν τὸν λόγον, ὡς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ἀγῶνος, καὶ ὡς λύσαμεν τοὺς κἀμβους ἀπὸ ἐκείνα τὰ ὅποια σήμερον ἀνεγνώσθησαν. «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς», λέγει, «ὡς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικῆν μας».

Κατὰ πρῶτον τοῦτο ἀεῖξτε νὰ ἐρευνησώμεν, διότι ὅτε ὁ αὐρανὸς ἐγένετο οὐδὲν ὡς ἐλέχθη τὸ «Ποιήσωμεν», ἀλλὰ τὸ «Γενήθητω αὐρανός», ἢ «Γενήθητω φῶς» καὶ δι' ἑν ἕκαστον μέρος τῆς κτίσεως ὁμοίως ἐλέχθη μὴπως ἔξω μόνον ἐτέθη τὸ «Ποιήσωμεν» ὡς ἐπιθυμία καὶ σκέψις καὶ

4. Κούστρας τὸπος κακαλιζόμενος δι' ἄμμοιο, ἢ κοιλίστρα, ὁ χώρος εἰς τὸν ὅποιον διεξήγοντο οἱ ἀγῶνες.
5. Γεν. 1, 26.
6. Γεν. 1, 6.
7. Γεν. 1, 3.

ἀνακοίνωσις πρὸς κάποιον ἄλλον πού ἔχει τὴν ἰδίαν τιμὴν; Ὁ Ποιᾶς εἶναι ἐκεῖνος πού πρόκειται νὰ δημιουργηθῆ καὶ τιμᾶται μὲ τόσον μεγάλην τιμὴν; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι! Τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ζῶον, καὶ ἀπὸ ἄλλην τὴν κτίσιν τιμώτερον διὰ τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἄλλ' γενεαὶς ἢ φύσις ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου τὴν σωτηρίαν τόσον ἐπόθησεν ὁ Θεός, ὥστε δὲν ἐρεῖσθη οὔτε καὶ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ δι' αὐτόν. Διότι δὲν ἀπαμειωκρύνθη ἀπ' αὐτόν τὰ πάντα πράττων καὶ ἐνεργῶν μέχρις ὅπου αὐτὸν ἀνύψωσε καὶ ἀκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ του. Καὶ βαῖ ὁ Παῦλος καὶ λέγει «Καὶ μᾶς ἀνέστησε μαζί μὲ τὸν Χριστόν καὶ μᾶς ἔθελε νὰ καθίσωμεν εἰς τὰ δεξιὰ του, μαζί του εἰς τὰ ἑπουράνια, πού ἔγιναν ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἀνύψωσις διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.»⁸ Διὰ τοῦτο διανοήσις καὶ σκέψις καὶ ἀνακοίνωσις γίνεται, ὄχι διότι ὁ Θεός ἔχει ἀνάγκην συμβουλῆς μὴ γένοτο· Ὁ ἀλλὰ μὲ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων θέλει νὰ δείξῃ τὴν ἀποδοξαμένην εἰς τὸν ἄνθρωπον τιμὴν. Καὶ πῶς, λέγει, ἐάν εἶναι τιμώτερος ἀπ' ἄλλο τὸν κόσμον, δημιουργεῖται μετὰ τὸν κόσμον; Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, διότι εἶναι τιμώτερος ἄλλο τοῦ κόσμου. Καὶ καθὼς ὁ βασιλεὺς ὅταν πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῆ κάποιον πόλιν, φθάνουν κατὰ πρότον στρατηγοὶ καὶ ὑπαρχοὶ καὶ δορυφόροι καὶ πάντες οἱ δούλοι, μὲ σκοπὸν νὰ ἐτοιμάσουν τὴν βασιλικὴν κατοικίαν καὶ νὰ τακτοποιήσουν τὰ τῆς ὑποδοχῆς καὶ οὕτω τὸν βασιλεῦσα νὰ ὑποδεχθῶν μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ἐ "Ἐτοί καὶ ὁδῶ, ὡς νὰ ἔμελλε νὰ εἰσελθῆ ὁ βασιλεὺς, προσέβασεν ὁ ἥλιος, ἔδραμε πρῶτος ὁ οὐρανός, εἰσήλθε πρῶτον τὸ φῶς, τὰ πάντα ἔγιναν καὶ εὑτρεπίσθησαν καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος μετὰ μεγάλης τιμῆς ὁστέρον εἰσάγεται. «Ἄς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα.»⁹

⁸ Ἄς ἀκοῦῃ ὁ Ἰουδαῖος. Πρὸς ποῖον λέγει ὁ Θεός «Ἄς ποιήσωμεν»; Τὰ γράμματα εἶναι τοῦ Μωϋσῶος, τοῦ Μωϋσῶος τὸν ὁποῖον ψευδῶς λέγουσιν ὅτι τὸν πιστεύουν. Καὶ ἐπὶ ψεύδονται καὶ δὲν τὸν πιστεύουν ὅπου τὸν Χριστόν πού ἐλέγχει αὐτούς καὶ λέγει «Ἐάν ἐπιστεύατε τὸν Μωϋσῆν, θὰ ἐπιστεύατε καὶ Ἐμένα.»¹⁰ Τώρα δὲ τὰ μὲν δι-

8. Ἐφεσ. 2, 6.

9. Γεν. 1, 26.

10. Ἰωάν. 6, 68.

θλια εἰς ἐκεῖνους εὐρίσκονται, εἰς ἡμᾶς δὲ εὐρίσκεται ὁ θησαυρὸς τῶν διδωλῶν' εἰς ἐκεῖνους τὰ γράμματα, εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰ νοήματα. ¹¹ Ἄ Πρὸς ποῖον, λοιπόν, λέγει, εἶπε τὸ «Ἄς ποιήσωμεν ἄνθρωπον»; Πρὸς Ἄγγελον, λέγει, ἢ πρὸς Ἀρχάγγελον ἀπλῶς ὀμιλεῖ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ κακοὶ ἐκ τῶν ὑπηρετῶν κατηγοροῦμενοι ἀπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀπαντήσουν εὐθέως, προφέρουν ὅτι πρόχειρον εἶδον, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ εἶπε. Πρὸς Ἄγγελον, λέγετε, καὶ πρὸς Ἀρχάγγελον τὸ εἶπε. Πρὸς ποῖον Ἄγγελον; Πρὸς ποῖον Ἀρχάγγελον; Διότι ἡ δημιουργία δὲν εἶναι ἔργον τῶν Ἀγγέλων, οὐδὲ τῶν Ἀρχαγγέλων νὰ πράττουν τοῦτο. Διατί δὲ, ἔταν μὲν τὸν οὐρανὸν ἐδημιούργησε, δὲν εἶπε εἰς Ἄγγελον καὶ Ἀρχάγγελον, ἀλλὰ Μόνος Του τὸν ἐδημιούργησεν' ἔταν δὲ τὸ τιμώτερον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἄλλο τοῦ κόσμου ζῶον ἔφερεν εἰς φῶς, τὸν ἄνθρωπον, Ἐ τότε λαμβάνει συνεργάτας τῆς δημιουργίας τοὺς δούλους;

Ταῦτα δὲν ἔχουν οὕτως, ὄχι. Διότι ἔργον τῶν Ἀγγέλων εἶναι νὰ παρευρίσκωνται πλησίον τοῦ Θεοῦ καὶ ὁχι ἡ δημιουργία τῶν Ἀρχαγγέλων ἔργον εἶναι ἡ διακονία καὶ ὁχι νὰ συμπιεθῶν τῆς ἀποφάσεως καὶ σκέψεως τοῦ Θεοῦ. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Ἠσαῖας διὰ τὰς δυνάμεις τῶν Σεραφεῖμ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνώτεροι τῶν Ἀρχαγγέλων «Ἔβον τὸν Κύριον νὰ κάθηται; εἰς θρόνον ὑψηλὸν καὶ ἔπιρμένον, καὶ τὰ Σεραφεῖμ νὰ ἴστανται περὶ ἑξ ἑκαστὸν ἐξ αὐτῶν ἔχον ἐξ πτέρυγας καὶ μετὰ τὰς δύο πτέρυγας ἀκάλυπτον τὰ πρόσωπά των.»¹¹ Ἀποκρύπτονται δηλαδὴ τὰς ὄψεις. Διότι δὲν δύνανται νὰ ὑποφέρουν τὴν ἐκφερομένην λάμψιν ἀπὸ τοῦ θρόνου. Ὁ Τί λέγει; Τὰ μὲν Σεραφεῖμ παρίστανται καὶ θαυμάζουν τόσον πολὺ καὶ ἐκπλήσσονται καὶ θεωροῦν ταῦτα ὡς συγκρατάσαν Θεοῦ, οἱ δὲ Ἄγγελοι συμμετέχουν εἰς τὴν γνῶσιν καὶ σκέψιν Αὐτοῦ; Ἐξέρχεται τῆς λογικῆς ταῦτο. Ἄλλὰ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον λέγει «Ἄς κάμωμεν ἄνθρωπον»; Ὁ θαυμαστός σύμβουλος, ὁ ἐξουσιαστής, ὁ ἰσχυρὸς Θεός, ὁ ἀρχὸν τῆς εἰρήνης, ὁ πατήρ τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ὁ ἴδιος ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Πρὸς ἐκεῖνον, λοιπόν, λέγει «Ἄς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν». Δὲν εἶπε «Κατὰ τὴν ἰδικὴν μου καὶ ἰδικὴν Σου», ἢ «Κατὰ τὴν ἰδικὴν

11. Ἠσα. 6, 1-2.

Μου και ἰσικὴν σὰς». Ἰδὲ ἀλλὰ «Κατ' εἰκόνα ἡμετέραν»¹² μί-
αν εἰκόνα θελοῖ και μίαν τὴν ὁμοίωσιν. Τοῦ Θεοῦ ὅμως
και τῶν ἀγγέλων ἢ εἰκῶν δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ, οὔτε ἡ ὁμοίω-
σις.

Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι μία ἢ εἰκὼν και ἡ
ὁμοίωσις τοῦ Δεσπότη και τῶν λειτουργικῶν δυνάμεων;
Ὅποτε πρὸς χάριν ὁμῶν ἢ περιπτώσις ἔχει ἐλεγχθῆ ἀπὸ
ἄλλο τῆς τὰ μέρη, διότι ἐνταῦθα, εἰκόνα ἀρχῆς ὑποδηλοῖ,
καθὼς γίνεται γνωστὸν ἀπὸ τὸ ἔξῃ: Διότι εἴταν εἴπτε
«Κατ' εἰκόνα και καθ' ὁμοίωσιν»¹³ προσέειπε «Και ἄς
ἀρχον τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης»¹⁴ ἢ ἐξουσία ὅμως τοῦ
Θεοῦ και τῶν Ἀγγέλων δὲν εἶναι; δυνατόν νὰ εἶναι ὁμοία.
Διότι πῶς θὰ ἦτο ἡ ἐξουσία ἢ αὐτὴ και διὰ τοὺς δούλους
και διὰ τὸν Δεσπότην και διὰ τοὺς λειτουργοὺς και διὰ τὸν
Διατάσσοντα; Ἄλλὰ και μερικὸι ἄλλοι φησὶν οὖν και
μᾶς λέγουσιν Ἐ ὅτι, — Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοία μὲ
τὴν ἰσικὴν μας, κακῶς νοοῦντες τὸ λεγόμενον. Καθ' ὅσον
δὲν εἴπτε εἰκόνα οὐσίαν, ἀλλὰ εἰκόνα ἀρχῆς, ὡς θὰ δηλώ-
σωμεν και μὲ τὰ ἔξῃ. Ὅτι, λοιπόν, τὸ θεῖον δὲν ἔχει μορ-
φήν ἀνθρώπου, ἀκουσε τὸν Παῦλον ποὺ λέγει:¹⁵ «Ὁ ἀνὴρ
δὲν ἀφείλει νὰ καλύπτῃ τὴν κεφαλὴν του, διότι εἶναι: εἰ-
κὼν και δόξα τοῦ Θεοῦ ἢ δὲ γυνὴ εἶναι δόξα τοῦ ἀνδρός»
διὰ τοῦτο, λέγει, «πρέπει νὰ φέρῃ κάλυμμα ἐπὶ τῆς κε-
φαλῆς».¹⁶ Ἀ και ὅμως, δὲν εἰκόνα ἐβῶ ἐνοση τοῦτο. δι-
ηλασθῆ τὴν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα τῆς μορφῆς τοῦ ἀν-
θρώπου πρὸς τὸν Θεόν, και δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ ἀνθρω-
πος καλεῖται εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, διότι ὁ Θεὸς οὕτω ἔχει δια-
τυπωθῆ: λοιπόν, συμφωνῶς πρὸς ἐκεῖνους, δὲν ἔπρεπε
μόνον ὁ ἀνὴρ νὰ λέγεται εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ και ἡ γυ-
νη. Διότι τῆς γυναικὸς και τοῦ ἀνδρός ἕνας εἶναι ὁ
τύπος, και ὁ χαρακτῆρ και ἡ ὁμοίωσις μία. Διατί, λοιπόν,
ὁ ἀνὴρ εἰκὼν λέγεται τοῦ Θεοῦ, ἢ δὲ γυνὴ ὄχι; Διότι δὲν
ἐννοεῖ τὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς, τῆς ἐξου-
σίας, τὴν ὁμοίαν ὁ ἀνὴρ μόνον ἔχει, ὄχι δὲ και ἡ γυνὴ.
Διότι οὗτος δὲν ἔχει ὑποταχθῆ εἰς οὐδέν: ἐκεῖνη δὲ ὅπο
τοῦ ἀνδρα ἔχει ὑποταχθῆ, καθὼς ὁ Θεὸς λέγει «Ἀπὸ τὸν
ἀνδρα σου νὰ ἐξαρτάσαι και αὐτὸς νὰ σε ἐξουσιάζῃ».¹⁷ Ἐ

12. Γεν. 1, 26.

13. Γεν. 1, 26.

14. Γεν. 1, 26.

15. Α' Κορινθ. 11, 7, 10.

16. Γεν. 2, 10.

Διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀνὴρ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ λέγεται, ἐπειδὴ δὲν
ἔχει κανένα ἀνώτερόν του, ὅπως και διὰ τὸν Θεόν δὲν ὀ-
πάχει ὁ ἀνώτερος, ἀλλὰ ἀρχὴ τῶν πάντων ἢ δὲ γυνὴ
λέγεται δόξα τοῦ ἀνδρός, ἐπειδὴ ἔχει ταχθῆ ὅπο τὸν ἀν-
δρα. Και ἄλλοῦ πάλιν λέγει: «Δὲν πρέπει νὰ νομιζόμεν
ὅτι τὸ θεῖον ὁμοιάζει μὲ χρυσὸν ἢ ἀργυρον ἢ λίθον ἢ
σκαλιστὸν ἔργον τέχνης και ἀνθρωπίνης συλλήψεως».¹⁸
Αὐτὸ τὸ ὁμοίον λέγει εἶναι περίπου τὸ ἔξῃ: «Ὁ θεῖον,
ἢ θεότης ὄχι μόνον τοὺς τύπους ὑπερβαίνει, ἀλλ' οὔτε ἡ
δύναμις δύναται νὰ διατυπώσῃ κάτι τέτοιο, δηλαδὴ τί εἶ-
ναι ὁ Θεός. Ὁ Πῶς, λοιπόν, εἶναι δυνατόν ὁ Θεός νὰ ἔχῃ
τὴν μορφήν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν στιγμήν ποὺ ὁ Παῦλος
λέγει, ὅτι οὐδὲμία δύναμις ὑπάρχει, ἢ ὁποία δύναται νὰ
διατυπώσῃ εἰς τὴν σκέψιν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ; Διότι
τὴν ἰσικὴν μας μορφήν και τὸν τύπον ἄλλο δύναμεθα νὰ
τὴν σχηματίσωμεν εὐκόλως μὲ τὴν σκέψιν μας. Ἐπεθύ-
μουν και τώρα νὰ σὲς ἐπαναφέρω τοὺς λόγους τοὺς ἀνα-
φερομένους εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ δὲν μὲς τὸ ἐπι-
τρέπει ὁ καρὸς. Ἄς σιγῶμεν, λοιπόν, ἀφοῦ σὲς πα-
ραγγεῖλωμεν ἐκεῖνο: Νὰ ἐνθυμηθε μὲ ἀκριβεῖαν ἄλλο ὅ-
σα σὲς ἔχω εἴπει και νὰ φροντίζετε πολὺ διὰ τὸν ὀρθόν
δίου, Ἰδὲ διὰ νὰ μὴ συγκεντρωνόμεθα ἐδῶ ματαιῶς και ἀ-
νωφελῶς. Διότι, και ἂν κρατῶμεν τὴν ὁρθότητα τῶν ὀ-
γμῶτων, μὴ ὑπαρχούσης ὅμως τῆς ἀρετῆς τῶν ἔργων, ὀ-
πωσδήποτε θὰ ἀποσωμεν τῆς αἰώνιου ζωῆς.

Διότι λέγει ὁ Κύριος: «Δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν καθὼς ποὺ μοῦ λέγει, Κύριε, Κύριε,
ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις πράττει τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς Μου
τοῦ Ἐπουρανίου».¹⁹

Ἄς πράττωμεν, λοιπόν, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μετὰ
μεγάλου ζήλου και προθυμίας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ εἰ-
σελάωμεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς και νὰ ἐπιτύχωμεν και τὰ ἀ-
γαθὰ τὰ ὁποία ἔχουν ἐτοιμασθῆ διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν
Θεόν: εἴθε πάντες ἡμῶς νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ μὲ τὴν θεῖαν
χάριν και φιλοφρονίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μετὰ τοῦ Ὁποίου και ὁ Πατὴρ μαζί και τὸ Ἅγιον Πνεῦμα
ὄς ἔχουν δόξαν, Ἐ δόξαμιν, τιμὴν, γὰρ και πάντοτε, και
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

17. Ἠραβ. 17, 39.

18. Ματθ. 7, 21.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

655 Α ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΤΟ «ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ» ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΟΝ ΛΟΓΟΝ ΕΠΙ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΠΕΝ ΝΑ ΑΡΧΩΜΕΝ ΚΠΙ ΤΩΝ ΘΗΡΙΩΝ, ΔΕΝ ΤΑ ΕΞΟΤΕΙΑΣΟΜΕΝ ΚΑΙ ΟΤΙ ΤΟΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΠΟΛΛΗΣ ΠΡΟΚΛΙΑΣ

Όπως ακριβώς διά τούς σπειρόντας οὐδέν είναι τὸ ἀφελος, όταν οἱ σπόροι πέσουν παρά τὴν ὁδόν, ἔτσι καὶ διά τὸν ὁμιλητὴν δέν εἶναι περισσότερο τὸ κέρδος, όταν ὁ λόγος δέν φθάσῃ εἰς τὴν ἐπίνοιον τῶν ἀκούοντων, ἀλλὰ μεταίτιος ἀφού διασκορπισθῇ εἰς τὸν ἀέρα ὁ ἦχος Β τῆς φωνῆς θά ἀφήσῃ τὸν ἀκρατὴν δόχος ἀφέλειαν.

Αὐτὰ δὲ αἰς εἶπον ἔχι ἀνευ λόγου, ἀλλὰ διά νὰ μὴ προσέχετε μόνον εἰς τὰ ἀπλοῦστερα ἐκ τῶν νοημάτων ἀλλὰ καὶ τῶν δοθετέρων νὰ κατατομηθεύετε. Διότι, ἐάν τῶρα δέν κατέλιθωμεν πρὸς τὰ δοθετέρων νοήματα τῆς Γραφῆς, ὅποτε τὰ μὲν μέλη μας εἶναι κατάλληλα διά κολύμωσιν, τὸ δὲ δόγμα διαυγέστερον καὶ δέν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὸ πονηρὸν ρεῖμα τῆς τρυφῆς, τὸ δὲ πνεῦμα προθυμότερον ὡστε δέν θολοῦται, πότε θά κατέλιθωμεν; Μήπως εἴταν ὑπάρχῃ τρυφή καὶ τράπεζα καὶ μέθη καὶ ἡ τράπεζα θά εἶναι πύλης φαγητῶν; Ἀλλὰ τότε δέν εἶναι εὐκόλον ὅτε νὰ κινηθῇ κανεὶς τὸσον πολὺ καταπέζει C τὴν ψυχὴν τὸ βαρὺ φορτίον τῆς τρυφῆς. Δέν βλέπετε δὲ οἱ θέλοντες νὰ εὐροῖν λίθους πολυτελεῖς, δέν κάθονται πλησίον ταῦ ἀγαθῶν ἀριθμοῦντες τὰ κώματα καὶ οὕτως νὰ εὐροῖν τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ εἰς τὸ βάθος θυβίζονται ἐν καὶ ὁ κόπος κατὰ τὴν ἀναζήτησιν εἶναι πολὺς, πολὺς δὲ ὁ κίνδυνος καὶ κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν, καὶ μετὰ τὴν εὐρεσιν τὸ κέρδος οὐδέν; Διότι τί μέγα δύναται νὰ εἰσ-

1. Γεν. 1, 26.

2. Εἶναι κερὸς νουεῖας; καὶ διά τοῦτο ὁ ἱερός Πατὴρ ἠκερσε τὴν σκεπτικὴν κατέλληρον διά τὴν καλύτεραν μελέτην καὶ κατανόησιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

φέρῃ εἰς τὸν δῖον ἡμῶν ἢ ἀνεύρεσις πολυτελῶν λίθων; Ἀντιθέτως, εἶθε νὰ μὴ μᾶς ἐπροξενούσῃ μεγάλα κακά! Καθ' ὅσον ἀεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς ἀνατρέπει τὴν ζωὴν μας καὶ τὰ πάντα κἀμνει ἔνω - κάτω, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ μαγία τῶν χρημάτων. Ἐκεῖνοι ὅμως διακινδυνεύουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα D διά τὴν καθημερινὴν τρυφήν, καὶ περιφρονοῦν τὰ κώματα ἀντιθέτως ἐδῶ, δέν ὑπάρχει κίνδυνος, δέν ὑπάρχει τοσοῦτος μῶχος, ἀλλὰ ὀλίγος καὶ μικρός, καὶ αὐτὸς διά τὴν περιφροῦσιν τῶν εὐρισκομένων. Διότι ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐκόλως φαίνονται εἰς τοὺς πολλοὺς ἐκαταφρόνητα.

Δέν ὑπάρχει ταραχὴ κυμάτων εἰς τὸ πέλαιος τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ τὸ πέλαιος τοῦτο εἶναι ἡσυγέστερον ἀπὸ κάθε λυμένα. Δέν εἶναι ἀνάγκη νὰ κατέλιθῃ κανεὶς πρὸς τοὺς σκεπεινοὺς κόλπους τῆς θαλάσσης, ὅτε νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν σκεπτικὴν τοῦ σώματος εἰς τὴν ἀστακτοῦ ροὴν τῶν κυμάτων. Ἀλλὰ πολὺ μὲν εἶναι τὸ φῶς ἐδῶ, Ἐ φωτεινότερον καὶ ἀπὸ τὰς ἀστίας, πολλὰ δὲ ἡ γαλήνη, ἐλείπει δὲ πᾶσα ταραχὴ, καὶ τόσον μέγα εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εὐρίσκονται, ὅστε διά λόγου δέν εἶναι δυνατόν νὰ παρασπῆθῃ. Ἄς μὴ ἀποκἀμωμεν, λοιπόν, ἀλλ' ἄς ἐρευνῶμεν.

Ἠκούσατε ὅτι ὁ Θεὸς «Ἐποίησεν τὸν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ» καὶ τί σημαίνει τοῦτο τὸ «κατ' εἰκόνα» καὶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» τὸ ἔχομεν εἶπει 656 Α ὅτι δηλαδὴ δέν εἶναι ὁμοίότης οὐσίας, ἀλλ' ὁμοίότης ἐξουσίας τὸ δὲ «καθ' ὁμοίωσιν», δηλαδὴ τὸ ἕμερον καὶ τὸ πᾶσον καὶ τὴν δυνατότητα νὰ γίνωμεν ὅμοιοι μὲ τὸν Θεόν, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς, καθὼς λέγει ὁ Χριστός, «Ἔπινεσθε ὅμοιοι πρὸς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα Μου». Καὶ ὅπως εἰς τὴν γῆν αὐτὴν τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον, τὰ μὲν ἐκ τῶν ζώων εἶναι πλέον ἀμύταχα λογικῆς, τὰ δὲ θηριώδεστερα ἔτσι καὶ εἰς τὸ πλάτος τῆς ἰστικῆς μας ψυχῆς, οἱ μὲν ἐκ τῶν λογισμῶν εἶναι κατώτεροι καὶ περισσότερον κτηνώδεις, οἱ δὲ θηριώδεστεροι καὶ ἀγριώτεροι. Πρέπει, λοιπόν, νὰ ὑποτάξωμεν αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἐξουσιάζωμεν καὶ νὰ τοὺς παραδώσωμεν εἰς τὴν λογικὴν. B Καὶ

3. Γεν. 1, 26.

4. Μαθ. 6, 46.

πῶς εἶναι δυνατόν κάποιος νὰ ὑποτάξῃ θηριώδη λογισμόν, λέγει· Τί λέγεις, ὦ ἀνθρώπε; Τούς λέοντας ὑποτάσσομεν καί τας διαβέσις τῶν ἐξημερώνομεν καί ἀμφιβάλλεις ἄν δυναθῆς νὰ ἡμερώσῃς τόν λογιισμόν; Ἄν καί εἰς τόν λέοντα μὲν ἡ ἀγριότης εἶναι ἐκ φύσεως, παρά φύσιν δὲ ἡ ἡμερότης εἰς αὐτὴν ἀντιθέτως, φυσικόν μὲν εἶναι τὸ προσῆκόν, παρά φύσιν δὲ τὸ ἀγριόν. Ἐκεῖνος, λοιπόν, ὁστις ἐκβάλλει τὴν κατὰ φύσιν ἀγριότητα καὶ τοποθετεῖ τὴν παρά φύσιν ἡμερότητα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θηρίου, ἔσν θὰ δυναθῇ νὰ διατηρήσῃ τὴν φυσικὴν ἀρετὴν εἰς τὴν ψυχὴν του; Καί πόσον μεγάλης ραθυμίας δὲν θὰ εἶναι γινώρισμα τοῦτο;

Καί διὰ μὲν τὴν ψυχὴν τῶν λεόντων ὑπάρχει, ἔκτος ταύτης, καὶ ἄλλη δυσκολία μετ' αὐτὴν· Ὁ ἡ ψυχὴ τοῦ θηρίου στερεῖται λογικῆς. Ἄλλ' ὅμως ἔχετε ἴδει πολλὰς φοράς λέοντας νὰ εἶναι ἡμερώτεροι τῶν προβάτων καὶ νὰ βαδίζουσι διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς, καὶ χρήματα πολλὰκις νὰ δίδουσι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐργαστηρίων εἰς τὸν κύριον τοῦ θηρίου, ὡς κάποιον ἀμοιβὴν διὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν σοφίαν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ θηριὸν ἐξημέρωσεν εἰς τὴν ψυχὴν σου ὅμως ὑπάρχει καὶ λογικὴ, καὶ φόβος Θεοῦ, καὶ ἡ βοήθεια ἔρχεται ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ πολλὰ μάλιστα. Μὴ μοῦ φέρεται, λοιπόν, βλακωλογίας καὶ προφάσεις. Διότι δύνασαι, ἂν θέλῃς, νὰ εἶσαι ἡμερος καὶ πρῶτος. Ἐὰν παύσωμεν ἀνθρώπων κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἰδικὴν μας, Ὡ καὶ ἄς ἀρχὴ τῶν θηρίων».⁶

Ἐδῶ μᾶς παρουσιάζονται οἱ Ἑβραῖοι καὶ λέγουσι ὅτι ἡ φράσις εἶναι ψευδής· διότι δὲν ἀρχομεν ἡμεῖς τῶν θηρίων· ἐκεῖνα ἀρχοῦν ἡμῶν, καὶ μᾶς προξενοῦν μέγαν φόβον. Τοῦτο προπάντων δὲν εἶναι ἀληθές· καθ' ὅσον ἀρκεῖ νὰ φανῇ καὶ ὁφίς ἀνθρώπου διὰ νὰ δειξῇ μακρὰν τὸ θηριόν. Τόσον φόβον προσξενοῦμεν εἰς αὐτά!

Ἐὰν δὲ κάποιος ἀμυνόμενος ἐπιτεθῇ, ἢ ὑπὸ πείνης πιεζόμενος, ἢ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πολλὰς φορές τὰ προκαλοῦμεν καὶ τὰ ἐκδιώκομεν βιαίως, ταῦτο δὲ εἶναι γινώρισμα τελείας κυριαρχίας. Διότι αὐτὸ, ἔσν κάποιος ἐξ ἡμῶν, καθ' ἣν στιγμὴν βιάσῃ νὰ ἐπιέρχωνται λησταί, Ἐ ὀπλίζεται καὶ ἀμύνεται, θεωρεῖται τὸ πράγμα ὡς κυριαρχία, ἀλλὰ εἶναι πρόνοια μεγάλη διὰ τὴν σωτηρίαν του· πλὴν ὅμως δὲν

5. Γεν. 1, 26.

φέρει ὡς ἀπολογία τὰυτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ὡς εἶναι χρήσιμα νὰ τ' ἀκούσῃτε.

Φοβούμεθα τὰ θηρία καὶ τρέμομεν αὐτὰ καὶ τῆς ἐξουσίας ἔχομεν ἐκπάσει. Δὲν ἀντιλέγω' ὁμολογῶ καὶ ὁ Ἰ-δίου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ψευδῆ. Διότι κατ' ἀρχὰς τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ἔτσι, ἀλλὰ τὸ θηριὸν ἐφοβεῖτο, καὶ ἔτρεμεν, καὶ ὑπετάσσεται εἰς τὸν ἀνθρώπου, ὡς εἰς δεσπότην· ἐπειδὴ ὅμως τὴν παρηγοσίαν ἐλάσσομεν καὶ τὴν τιμὴν, διὰ τοῦτο τὰ θηρία φοβούμεθα. Ἦθδεν τοῦτο γίνεσθαι φανερόν; ⁶⁵⁷ Ἄ «Ἦδύγησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία πρὸς τὸν Ἀδάμ, διὰ νὰ ἴδῃ τί ἀνόματα θὰ εἴσῃ εἰς αὐτά».⁶ Καὶ ἔσν ἀπεμακρύνθη ὁ Ἀδάμ φοβισαμένος, ἀλλὰ θέτει τὰ ἀνόματα εἰς ὅλα ὡς εἰς ὑποταγμένους δούλους. Τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἐξουσίας. Διὰ καὶ ὁ Θεὸς θέλων καὶ διὰ τοῦτου νὰ τοῦ δεῖξῃ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐξουσίας, τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀνοματῶσειαν, καὶ τὰ δοθέντα ἀνόματα ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ ἔμειναν εἰς τὴν γῆρα. Διότι λέγει «Ἦν ὅτι ἔδωκεν ὁ Ἀδάμ ὡς ἀνομασίαι τοῦτο ὡς ὄνομα ἔμειναν εἰς αὐτά».⁷ Μία, λοιπόν ἀπόδειξις ὅτι τὰ θηρία κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπροξένον φόβον εἰς τὸν ἀνθρώπου· ἕτερα ἀπόδειξις σαφέστερα τῆς πρώτης, ἡ συζήτησις τοῦ ὄψεως μετ' ἡν γυναικα. ⁸ Διότι, ἔσν τὰ θηρία ἦσαν φοβερά εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἢ γυνὴ δὲν θὰ παρέμενε, καθ' ἣν στιγμὴν ἐδλεπεν τὸν ὄφιν, ἀλλὰ θὰ φρευγεν δὲν θὰ ἐδέχετο συμβουλίην, δὲν θὰ συναμύλει⁸ μετὰ τοσαύτης ἀφοβίας, ἀλλὰ ἀμέσως μετ' ἡν βέρον τῆς ὄψεως θὰ ἐτρόμαξε καὶ θὰ ἀπεμακρύνετο· πῶρα ὅμως συναμύλει καὶ δὲν φοβεῖται· διότι δὲν ὑπῆρχεν ποτὲ ὁ φόβος οὗτος. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰσῆλθεν ἡ ἀμαρτία, ἀπωλέσθησαν καὶ τὰ σχετικά μετ' ἡν τιμὴν καὶ ὅτι ἀκριβῶς συμβαίνει μετ' ἐκεῖνους ἐκ τῶν δούλων, ὅστινες ἀποσπώντες τὴν ἐκτίμησιν τῶν κυρίων των, εἶναι φοβεροὶ εἰς τοὺς ἄμοιους των περιπίπτοντες ὅμως εἰς τὴν δυσμένειάν των φοβοῦνται καὶ τοὺς ἀμοιούλους· ὁμοίως καὶ μετ' ἡν ἀνθρώπων ἔγινεν. Ἐως οὗτου εἶχεν παρηγοσίαν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εἰς τὰ θηρία ἦτο φοβερός· Ὁ ἐπειδὴ ὅμως ἡμαρτήσεν, καὶ ταύς τελευτούλους ἐκ τῶν ἁμοίων του φοβεῖται εἰς τὸ ἐξῆς. Ἐὰν δὲ

6. Γεν. 2, 19.

7. Γεν. 2, 19.

8. Πρῶτ. Γεν. 3, 1-5.

ή όπόθεσις αὐτῆ δὲν ἔχει οὕτω, τότε δειξάί μου σύ ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας τὰ θρησκῆ ἦσαν φοβερά εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ δὲν δύνανται. Ἐὰν δὲ μετὰ ταῦτα εἰσῆλθεν ὁ φόβος, καὶ ταῦτο ἀκόμη εἶναι ἀπόδειξις τῆς προνοίας τοῦ δεσπότη. Καθότι, ἐὰν μὲν ἡ δαδείσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐντολή, μετακινήσῃ καὶ παρεδίσσῃ, ἡ δαδείσα δὲ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τμηθῆναι ἀκινήτος, δὲν θά ἐγείρετο αὐκόλως ἐκ τῆς ἁμαρτίας. Διότι καὶ δὲ τῶν οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουν καὶ δὲ τῶν δὲν ἁμαρτάνουν ἀπολαμβάνουν τῆς ἰδίας τιμῆς, συνήθιζον εἰς τὴν κακίαν μᾶλλον καὶ δὲν ἀπομακρύνονται εὐκόλως ταύτης. Καθόσον, ἐὰν τώρα δὲν ἀνέχονται νὰ ζῶν σωφρόνως, ὁ ὅποτε ἐπικρατῶνται καὶ φόβοι καὶ τιμωρία καὶ κολάσεις, ποῖοι θά ἦσαν, ἐὰν οὐδόλως ἐτιμωροῦντο διὰ τὰ πλημμελήματα τῶν; Ὅποτε γίνεται φανερόν ὅτι ὁ Θεὸς προνοῶν καὶ φροντίζων δι' ἡμᾶς μᾶς ἐξέβαλεν τῆς ἀρχῆς. Σὺ δὲ καὶ ἐδῶ πρόσχε τὴν ἀπερίγραπτον φιλοφροσύνην Του. Διότι, ὁ μὲν Ἄδάμ ἀνέτρεψε ὅλην τὴν ἐντολήν καὶ παρέβη τὸν νόμον· ὁ δὲ Θεός, δὲν τοῦ ἐστέρησεν δολοκλήρον τὴν τιμὴν, οὐτε τοῦ ἀφῆρσεν πᾶσαν ἐξουσίαν ἀλλ' ἀφῆρσεν ἕξω ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν του μόνον τὰ ζῶα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια δὲν τὸν ἐβοήθουν πολὺ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς· Ἐ τὰ δὲ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα καὶ προσφέροντα πολλὴν ὑπέρσταν εἰς τὴν ζωὴν μᾶς, ταῦτα ἔφησεν νὰ παραμένουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄφησε τὰς ἀγγέλους τῶν δαῶν, διὰ νὰ ἐλκωμεν τὸ βροττον, διὰ νὰ ὀργώμεν τὴν γῆν, διὰ νὰ σπερμαίμεν. Ἄφησε τὰ εἶδη τῶν ὑποζυγίων, διὰ νὰ μᾶς βοηθοῦν εἰς τοὺς κόπους τῶν μεταφερομένων προϊόντων.

Ἄφησε τὰ ποῖμνια τῶν προβάτων, διὰ νὰ ἔχωμεν βοήθειαν ἐνδυμάτων πρὸς περιδολῆν. Καὶ ἄλλα εἶδη ζῶων ἄφησε, τὰ ὅποια μᾶς δίδουν ἀρκετὴν βοήθειαν. ⁹³⁸ Ἄ Διότι ἐπεὶ ἐτιμῶρει τὸν ἄνθρωπον καὶ ἔλεγεν «Μὲ τὸν ἰδῶντα τοῦ προσώπου σου νὰ τρώγῃς τὸν ἄρτον σου», ⁹³⁹ διὰ νὰ μὴ εἶναι ἀφόρητος ὁ ἰδῶς οὗτος καὶ ὁ μόχθος καὶ ὁ κόπος, ἐμείωσεν τὸ θάρος καὶ τὸ φορτίον τοῦ ἰδῶτος μὲ τὸ πλῆθος τῶν ζῶων, τὰ ὅποια συμμετέχουν εἰς τὸν κόπον καὶ εἰς τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην χάριν ἡμῶν. Καὶ ὅπως φιλόφρονος κύριος καὶ εὐσιπλανητικός, ἀφοῦ μα-

9. Γεν. 3, 19.

στηγῶσι τὸν δούλον του, προσφέρει ἔπειτα κάποια θεοραπίαν εἰς τὰς πληγὰς· ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ἀφοῦ καταδικάσεν τὸν ἄνθρωπον θέλει τώρα νὰ κόμῃ τὴν καταδίκην ταύτην μὲ κάθε τρόπον ἐλαφροτέρων. Μᾶς καταδικάσεν μὲν εἰς ἰδῶτα καὶ πόνον συνεχῆ, ἔ ἀλλὰ εἰς τὸν κόπον αὐτὸν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ συμμετέχουν χάριν ἡμῶν πολλὰ ἐκ τῶν ἀλόγων ζῶων. Δι' ὅλα ταῦτα ἔς εὐχαριστήσωμεν Ἀυτόν· καθ' ὅσον τὸ νὰ μᾶς δώσῃ τὴν τιμὴν, καὶ τὸ νὰ μᾶς τὴν ἀπαίρησῃ πάλιν, καὶ νὰ μὴ τὴν ἀπαίρησῃ ἀλόκληρον, καὶ νὰ μᾶς ἀιδέσῃ τὸν φόβον τῶν θηρίων, καὶ ὅλα ἂν κάποιοι τὰ ἐξετάσῃ, εἶναι πλήρη σοφίας, πολλῆς κηδεμονίας, πολλῆς φιλοφροσύνης, τῆς ὅποιας εἶδε ἄλλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαμβάνομεν συνεχῶς εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος ἐδημιούργησεν αὐτὰ εἰς Ἀυτόν ἄς εἶναι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

658 C ΟΤΙ Η ΑΜΑΡΤΙΑ ΕΙΣΗΓΑΓΕ ΤΙΜΗΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΔΟΥΛΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΕΚΒΙΒΟΥΣ ΟΥΤΙΝΕΣ ΑΙΧΟΛΟΓΩΝ ΜΕ ΡΑΒΔΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΝ ΤΙΜΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΚΕΙΣ.

Ἠκούσατε χάρις, πῶς ὁ Θεὸς ἔκοιμε τὸν ἄνθρωπον βασιλέα καὶ ἄρχοντα τῶν θηρίων, πῶς δὲ ἀμέσως ἔπειτα τὸν ἐξειδίωξεν τῆς βασιλείας ἢ μᾶλλον ἄχι ὁ Θεός, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐξέβαλεν τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τῆς παρακοῆς ἀπὸ τῆν τιμῆν. Διότι τὸ νὰ τύχη τῆς βασιλείας, εἶναι ἔργον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ μόνου. Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς τὴν ἀμοιβὴν ταύτην δὲν ἔβαλεν εἰς αὐτὸν διὰ κατωρθώματα, ἀλλὰ καὶ πρὶν νὰ δημιουργηθῇ, τὸν ἐκόσμησε μὲ τὴν τιμῆν. Διὰ τὸ νὰ μὴ λέγη, ὅτι μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀφ' οὗ κατώρθωσεν πολλὰ, οὕτως ἀπέσπασε τὴν ἐνοίαν τοῦ Θεοῦ ὥστε νὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν θηρίων, τὴν στιγμήν καθ' ἣν πρόκειται νὰ διαπλάσῃ αὐτόν, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐξουσίας καὶ λέγει αὐτῷ «Ἄς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἰσκήν μας καὶ ἄς ἐξουσιάζωμεν τῶν θηρίων τῆς γῆς».¹ Πρὸ τῆς ζωῆς ἢ τιμῆς, πρὸ τῆς δημιουργίας ὁ στέφανος καὶ πρὶν νὰ δημιουργηθῇ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον φέρεται. Καθ' ὅσον αἱ μὲν ἄνθρωποι τιμοῦν τοὺς ὑποδεστέρους αὐτῶν εἰς θεῶν γῆρας, μετὰ ἀπὸ πολλοὺς πόνους καὶ μυρίαυς κινδύνους, τοὺς ὁποίους ἔχουν ὅποστη, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰρήνης, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ἐ ὁ Θεὸς ὅμως ἄχι ἔτσι, ἀλλ' ἀμέσως μόλις δημιουργηθῇ ὁ ἄνθρωπος τὸν ὀδηγεῖ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν τιμῆν, καὶ δεικνύει αὐτῷ, ὅτι τὸ γινόμενον δὲν εἶναι ἀμοιβὴ κατωρθωμάτων, ἀλλὰ θεῖα χάρις, καὶ ἄχι ἀφειλή. Τὸ μὲν, λοιπόν, νὰ λάθῃ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὸ δὲ νὰ ἐκπέσῃ τῆς ἀρ-

1. Γεν. 1, 26.

χῆς, ἀφαιλεται εἰς τὴν ἰσκήν τοῦ ραβδίου. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ βασιλεῖς ἀπολύουν ἐκ τῆς ἐξουσίας τοὺς μὴ ὀπακούοντας εἰς τὰς διαταγὰς των, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς ἔκοιμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐστέρησε τότε αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. 659 A Σήμερον δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν καὶ πόσην ἀλλήν τιμῆν ἢ φύσιν τῆς ἀμαρτίας παρέσυρε, καὶ πῶσας μορφὰς δουλείας εἰσήγαγεν, ὡς ἄλλας τύραννος μὲ πολυμορφὰ θεσμά, μὲ πολλὰς μορφὰς δουλείας, τυραννῆ τὴν ἡμετέραν φύσιν.

Ἐπὶ γὰρ, λοιπόν, ἀρχὴ καὶ δουλεία πρώτη, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ θῆρες ἐξουσιάζουν τῶν γυναικῶν διότι μετὰ τὴν ἀμαρτίαν προήλθεν ἡ ἀνάγκη ταύτης τῆς ἐξουσίας. Καθ' ὅσον πρὸ τῆς παρακοῆς ἡ γυνὴ ἦτο ὁμότιμος πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ὅτι ὁ Θεὸς διέπλάσασεν αὐτὴν, ἐκεῖνα τὰ λόγια τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησε καὶ διὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνδρός, αὐτὰ τὰ λόγια χρησιμοποίησε καὶ διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς γυναίκος. Καὶ ὅπως εἶ' ἐκεῖνον εἶπε B «Ἄς ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἰσκήν μας» καὶ δὲν εἶπεν «Ἄς γίνῃ ἄνθρωπος», ἔτσι καὶ εἶ' αὐτὴν δὲν εἶπεν «Ἄς γίνῃ γυνή», ἀλλὰ καὶ εἶπεν «Ἄς ποιήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθόν» καὶ ἄχι ἀπλῶς βοηθόν, ἀλλὰ, «Ὅμοιον πρὸς αὐτόν», ἃ δηλῶν πάλιν τὸ ὁμότιμον. Ἐπεὶ δὲ ἐπληρώθη εἶπεν εἰς ἡμᾶς τὰ ἄλογα ζῶα διὰ νὰ συμμετέχουν καὶ νὰ μᾶς βοηθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς μας, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι καὶ ἡ γυνὴ εἶναι μετὰ τῶν δούλων, θάλας πόσον φανερά κἀμνη τὴν διάκρισιν ἠδηγήσεν τὰ θηρία, λέγει, ἐνώπιον τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἀπὸ τὸ ζῶα ταῦτα δὲν ἐυρέθη βοηθὸς ὅμοιος μὲ αὐτόν».² Τί, λοιπόν; C Ὁ ἵππος δὲν εἶναι βοηθὸς τοῦ αὐτοῦ εὐρίσκειται εἰπῆλα τοῦ κατὰ τοὺς πολέμους; Ὁ σὺς δὲν εἶναι βοηθός, ποῦ ἔλκει τὸ ζῶτρον καὶ κωραζέται μαζί μας κατὰ τὴν σφοδρὰ τῶν στερμάτων; Ὁ ὄνος καὶ ὁ ἡμίονος δὲν εἶναι βοηθοί, ποῦ μᾶς βοηθοῦν διὰ τὴν μεταφοράν των φορτίων; Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λέγης τοῦτο, διὰ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον κἀμνη σαφῆ τὴν διάκρισιν. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι «Δὲν ἐυρέθη εἰς αὐτόν βοηθός» ἀλλ' εἶ' «Δὲν ἐυρέθη βοηθός ὅμοιος μὲ αὐτόν».³ Ἐτσι καὶ εἶπεν, ἄχι «Ἄς ποιήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθόν» καὶ μὲ-

2. Γεν. 2, 18.
3. Γεν. 2, 18.
4. Γεν. 2, 18.

νον, ἀλλὰ «Ἄς ποιήσωμεν εἰς αὐτὸν βοηθὸν ὁμοιον με αὐτόν», εἶπεν. Ἀυτὰ διώκει πρὸ τῆς ἁμαρτίας. Μετὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν «θα ἐξαρτᾶσαι ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι κύριός σου».⁵ Ὁ «Σὲ ἐποίησα, λέγει, ἀμίτημον πρὸς τὸν ἄνδρα δὲν ἐχρησιμοποίησες καλῶς τὴν ἀρχὴν μετασθῆθι ὑπὸ ἐξουσίαν. Δὲν ὑπέφερες τὴν ἐλευθερίαν νὰ κατασχῆς τώρα τὴν δουλείαν.

Δὲν ἐγνώρισες νὰ ἀρχῆς καὶ διὰ τὸν πραγμάτων τὸ ἀπέδειξες· νὰ γίνῃς εἰς ἐκ τῶν ὑποταγμένων, καὶ τὸν ἄνδρα σου νὰ γνωρίζῃς ὡς κύριόν σου». «Πρὸς τὸν ἄνδρα σου νὰ εἶναι ἡ ἀποστροφή σου καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι κύριός σου».⁶ Καὶ πρόσθετε ἐδῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· Διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ τὸ «Αὐτὸς θὰ εἶναι κύριός σου» καὶ νομίση τὴν ἐξουσίαν βασιλείας, θέτει πρῶτον τὸ δυναμὸς τῆς κηδεμονίας καὶ λέγει «Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου»⁷, δηλαδὴ Ἐ ἡ καταφυγὴ σου καὶ ἡ προστασία σου καὶ ἡ ἀσφάλειά σου ἐκεῖνος θὰ σοῦ εἶναι· σοῦ ἀρῶ εἰς ὅλα τὰ ἐπερχόμενα βενὰ πρὸς ἐκεῖνον νὰ στρέψῃς καὶ νὰ καταφεύγῃς. Ὅχι δὲ μόνον διὰ ταύτης τῆς προστασίας, ἀλλὰ καὶ διὰ φυσικῶν ἀναγκῶν τοὺς συνδέσσει, σὺν κάποιον ἀδιδάσκατον δευμῶν, καὶ τοὺς περιέβαλεν μετὰ τὴν ἄλλουσαν τῆς ἐπιθυμίας. Εἶδες πῶς εἰσήγαγε μὲν τὴν ὑποταγὴν ἢ ἁμαρτίαν, ὃ δὲ εὐμύητος καὶ σφοδρὸς Θεὸς καὶ ταῦτα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν ἐχρησιμοποίησε; Ἄκουσε καὶ τὸν Παῦλον πῶς ἠμιλεῖ περὶ τῆς ὑποταγῆς ταύτης διὰ νὰ μάθῃς πάλιν τὴν συμφωνίαν τῆς Παλαιᾶς πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην.⁸ ⁸⁶⁰ Ἄ «Ἡ γυνὴ ὡς μανθάνῃ τὴν σωτηρίωδὴ γνῶσιν τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ ἡσυχίαν καὶ μετὰ πλήρη ὑποταγῆν».⁹

Εἶδες καὶ τὸν Ἰβαν τὸν Παῦλον πῶς ὑπέταξεν τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα; Ἄλλὰ πέρασε καὶ τὴν αἰτίαν αὐ-

5. Γεν. 3, 16.

6. Γεν. 3, 18.

7. Ὁ ἱερός Ἀδελφότητος καρλ· Ἡ· συμφωνίας Π. καὶ Κ. Διαθήκη λέγει: «Novum Testamentum in Vetere latet. Vetus Testamentum in Novo patet» (=Ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐν τῇ Παλαιᾷ κρύπτεται, ἡ Παλαιὰ ἐν τῇ Καινῇ ανακάλυπται). Καὶ ὁ ἱερός Χρῆστος, ἐλλομενὸν λέγει: «Προσέλαβε τὴν Καινὴν ἢ Παλαιὰ καὶ ἠμφιέκειον τὴν Παλαιὰν ἢ Καινὴν. Ἐξῆς παρὰ προφήτας κατονομάζεται, Χρῆστος ἐν Καινῇ κηρύσσεται. Ὁ καινὸς ἐκ καινῆ, προέλαβε γὰρ τὰ παλαιά. Οὐκ ἐπέσθη τὰ παλαιά, ἠμυνησθὲν γὰρ ἐν τῇ Καινῇ».

8. Ἄ· 1ημ. 2, 11.

μάθῃς. Διὰ τὴν πᾶσαν ὑποταγῆν; «Διότι εἰς τὴν γυναῖκα, λέγει, νὰ διδάσκῃ δὲν ἐπιτρέπω». Ποῖος ὁ λόγος; Διότι ἐδίδαξε μίαν φοράν τὸν Ἄδὰμ καὶ ταύτην κακῶς. «Οὐδὲ μία ἐξουσίαν τὸν ἄνδρα». Διὰ τὴν «Καθ' ὅσον ἐξουσίασε μία φοράν κακῶς», Ἄλλὰ νὰ σιωπῇ. Ἄλλὰ λέγει καὶ τὴν αἰτίαν «Διότι ὁ Ἄδὰμ δὲν ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἠπατήθη καὶ ἔγινεν παραβάτις».¹⁰ Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν κατέβασεν ἀπὸ τὸν θρόνον τῆς διδασκαλίας. Διότι λέγει «Ἐκεῖνος πῶς δὲν γνωρίζει νὰ διδάσκῃ, ὡς μανθάνῃ». Ἐάν ὁμοῦ δὲν θέλῃ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ ἐπιμένῃ νὰ διδάσκῃ, θὰ καταστρέψῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς μανθάνοντας ἢ πρῶτον πῶς συνέθη καὶ μετὰ τὴν γυναῖκα τότε. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἔχει ὑποταθῆ εἰς τὸν ἄνδρα, καὶ μάλιστα ὑπέταγῃ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, φανερὸν ἀπὸ τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω· ἔλεω ὁμοῦ ἐκεῖνο νὰ ἀκούετε. «Ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου θὰ ἐξαρτᾶσαι καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι κύριός σου».

Ἐπιθεμιῶ νὰ μάθετε πῶς καὶ διὰ τὴν κηδεμονίαν ταύτην ὁ Παῦλος ἠμιλεῖ καὶ πῶς ἀναμυνηθεὶ τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὴν φιλοστοργίαν. Ποῦ, λοιπόν, ταῦτο πράττει; Πρὸς τοὺς Κορινθίους γράφων τοὺς λέγει «Οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκάς σας».¹¹ Ὁ Ἰβαν τὸν ἄνδρα σου νὰ ἐξαρτᾶσαι. «Αἱ γυναῖκες νὰ φοβῶνται τοὺς ἄνδρας» Ἰβαν τὸ «Αὐτὸς θὰ εἶναι ἐξουσίαν». Εἶδες πῶς ἡ ἐξουσία εἶναι ἀνεπαχθῆς ὅταν ὁ Κύριος ἀγαπᾷ ὑπερβολικῶς τὴν δούλην, ὅταν ὁ φόδος συνυπάρχη μετὰ τὴν ἀγάπην; Ἐτεῖ ἐξαφανίζεται τὸ θαρὸς τῆς δουλείας φορτίον. Μίαν μὲν, λοιπόν, ἀρχὴν εἰσήγαγε ἡ παρακοή. Μὴ ὁμοῦ ταῦτο ἴδῃς, ὅτι πρὸς τὸ κανονικὸν ἐπύρριψε τὸν ὁ Θεός, ἀλλ' ὅτι αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς δουλείας ἡ ἁμαρτία εἰσήγαγεν ταῦτο εἶναι τὸ ἕτερον εἶδος τῆς δουλείας βαρύτερον τοῦ προηγούμενου καὶ ταῦτο πάλιν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρᾶξιν ἔχει εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Διότι μετὰ τὸν κατακλυσμόν πῶς ἔγινεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Νῶε, Ὁ καὶ τὸ κοινὸν νομῆγιον ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ τὴν παναλωθερίαν ἐκείνην, ἠμάρτησεν εἰς τὸν πατέρα του ὁ Χάμ, καὶ ὀλέπων τὸν πατέρα γυμνόν, περισσότερον τὸν ἐγύμνωσε μετὰ τὴν ἀνα-

9. Ἄ· Τιμ. 2, 19.

10. Ἄ· Τιμ. 2, 14.

11. Ἐφεσ. 5, 25. «Κατονομασθὲν ἡ φράσις δὲν νὰ διακρίνηται· κτὸς τοὺς ἱερολογίους γράφων...».

12. Ἐφεσ. 6, 55.

κοινωνία τῆς κατηγορίας πρὸς τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἀπὸ τότε δοῦλος ἐγένετο τῶν ἀδελφῶν του. Καθ' ὅσον ἡ ποιητρία τῆς διαθέσεως, κατέστρεψεν τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως καὶ πολὺ εὐλόγως. Ἡ μὲν λοιπὸν Γραφή προσάγει μυριάς ἀπολογίας ὑπὲρ τοῦ θεαίου, μᾶλλον δὲ δι' ἐνὸς ῥήματος τοῦ συγκραεῖ τὸ πᾶν.

«Ὁ Νῶε», λέγει, «ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τοῦ ἔγινεν γεωργός».¹³ Ἐ τὸ δὲ «ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος» αὐτὸ φησὶ εἶναι τοῦ διδοῖ μεγάλῃν δύναμιν εἰς τὴν ἀπαλογίαν διὰ τὴν μέθην.

Διότι οὕτε ἐγνώριζεν πόσον οἶνον ἐπρεπε νὰ πῆν οὕτε πᾶς νὰ τὸν πῆν, ἀνάμεικτον μὲ ὕδωρ ἢ ὄχι, οὕτε πότε νὰ τὸν πῆν, μόλις τὸν ἀντήλησεν ἀπὸ τὸν ἄφου ἀναμεινῆ ὀλίγον χρόνον. Ἡ μὲν, λοιπὸν, Γραφή δι' αὐτῶν τῶν λόγων ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ Νῶε' ὁ θεὸς υἱὸς του, ὁ δὲ δισαυθεὶς μέσῳ ἐκείνου (διότι διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς δὲν ἀπωλέσθη μὲ τοὺς λοιποὺς εἰς τὸν κατακλιτισμὸν), χωρὶς νὰ ἀποβλέψῃ πρὸς τὴν ἴδιαν φύσιν, χωρὶς νὰ ἐνθιμῆθῃ τὴν σωτηρίαν,¹⁴ Ἄ χωρὶς νὰ σωφρονισθῇ ἀπὸ τὸν φόβον, θλίψων νὰ παραμένουν εἰσὶ τὰ λείψανα τῆς ἀργῆς τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φαίνωνται τὰ ἴχνη τῆς συμφορᾶς, καὶ ἐνῶ ὁ φόβος δι' ὅσα ἐγένον ἦτα ἰσχυρότατος, ἐτόλμησεν νὰ δυσφημῆσιν τὸν Πατέρα του. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς συμβουλεύει καὶ λέγει «Μὴ ἐπιδικῆς νὰ δεξασθῆς μὲ τὴν δυσφήμισιν τοῦ πατρὸς σου. Διότι δὲν δύναται ἡ ἀτιμία τοῦ πατρὸς σου νὰ εἶναι δόξα ἰδικῆ σου».¹⁴ Ἄλλ' ἐκεῖνος οὕτε τοῦτο ἐνόησεν ἀλλ' ἠμάρτησεν μὲ ἁμαρτίαν πολὺ μεγάλην καὶ ἐκτός πάσης συγγνώμης καὶ ἀπολογίας. Διὰ τοῦτο ἔδωκεν ὡς τιμωρίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, τὴν δουλείαν, καὶ ἔγινεν δοῦλος τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν προεδρίαν, τὴν ὅποιον εἶχεν ἐκ φύσεως, τὴν ἀντήλασεν μὲ τὴν κακίαν τοῦ χαρακτήρος. Ἡ ἰσοῦ καὶ δεύτερος τρόπος δουλείας. Ἐπιθυμῆς καὶ τρίτον νὰ μῶθῃς; Οὗτος εἶναι θαυτέρας καὶ πολὺ φοβερώτερος τῶν δύο προηγουμένων. Ἐπειδὴ δηλοῦν δι' ἐκείνων δὲν ἀσωφρονισθῆμεν, ὁ Θεὸς ῥηθεῖον εἰς ἡμᾶς τὰ δειμά. Ποῖος, λοιπὸν, εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς δουλείας; Τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐξουσιῶν δὲν εἶναι καθὼς τῆς γυναικὸς, οὐ

13. Γεν. 9, 30.
14. Σαρ. Σερ. 3, 10.

τε ἴμοις πρὸς ἐκείνον τῶν δούλων, ἀλλὰ πολὺ φοβερώτερος. Διότι, εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς παντοῦ ἐκπῆ ἠκονισμένα, θημίους, καλώσεις, βασανιστήρια, τιμωρίας, τὴν ἐξουσίαν, ἢ ὅποιο φθάσει μέχρι ζωῆς καὶ θανάτου.

Καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς εἶπεν ὁ τρόπος τῆς ἐξουσίας εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ δι' αὐτὴν ἐγένετο, ἔδωκεσε πάλιν τὸν ἴδιον τὸν Παῦλον, ὅστις φιλοσοφεῖ δι' αὐτό.

«Ἐάν δὲ βέλῃς νὰ μὴ φοβῆσαι τὴν ἐξουσίαν τὸ καλὸν νὰ πράττῃς», λέγει, «καὶ εἰς ἐπισημῆς ὑπ' αὐτῆς. Ἐάν ὅμως τὸ κακὸν πράττῃς, τότε νὰ φοβῆσαι, διότι τὴν μάχαιραν δὲν τὴν φέρει χωρὶς λόγον».¹⁵ Προσέχεις ὅτι διὰ ἐκείνους, οἵτινες πράττουν τὸ κακόν, ὑπάρχουν καὶ ἄρχων καὶ μάχαιρα; Ἄκουσε, λοιπὸν, τοῦτο σαφέστερον πάλιν «Ἐκδικητὴς ἐναντίον ἐκείνου τοῦ πράττει τὸ κακόν» καὶ δὲν εἶπεν «δὲν εἶναι ἄρχων χωρὶς λόγον» ἀλλὰ τί; «δὲν φέρει τὴν μάχαιραν χωρὶς λόγον». Τὸν δικαστὴν ἀπλοσμένον παριστᾷ. Καθὼς δηλοῦν φιλόσοφος πατὴρ, τοῦ ὁποῦ τὰ τέκνα δεικνύσαν ῥαθυμίαν, καὶ διὰ τὴν πατρικὴν ἀγάπην τὸν καταφρονοῦν, ὑπὸ ἀγάπης κινούμενος, ὁ τὰ παραδίδει εἰς φοβεροῦς παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους ἔτοι καὶ ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἡ ἰδικῆ μας φύσις τὸν περιεφρόνησεν, ἀπὸ ἀγάπην τὴν παρέδωκεν, ὡς εἰς παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους, εἰς τοὺς ἄρχοντας, ὥστε οὗτοι νὰ διορθώσουν τὴν ῥαθυμίαν τῆς. Ἄλλ' ἐάν θλίπτε καὶ ἐκ τῆς Παλαίας Διαθήκης τοῦτο ἄς ἴδωμεν, εἰ δηλοῦν διὰ τὴν ἰδικὴν μας ποιητρίαν ἔγινε χρῆσις καὶ αὐτῆς τῆς ἐξουσίας. Κάποιος ἐκ τῶν προφητῶν στενοχωρούμενος ἀπὸ τοῦ ἀδικίου, οὕτω πως ἔμειλε «εἰς παραβλέψης τὸν ἀσεθῆ, ὅταν καταπῆν τὸ δίκαιον; Ἐ Καὶ εἰς κάμῃς τοὺς ἀνοήτους ὡς τοὺς ἰχθῦς τῆς θλάσσης, καὶ ὡς τὰ ἔρπετά τὰ ὅποια στεροῦνται ἀρχηγού;»¹⁶ Λοπὸν, διὰ τοῦτο εἶναι ὁ ἡγουμένος, διὰ νὰ μὴ ἐμμεθα ὡς τὰ ἔρπετά διὰ τοῦτο ἄρχων, διὰ νὰ μὴ καταπινομεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον ὡς οἱ ἰχθῦς. Ὅπως δὲ εἶναι τὰ φάρμακα διὰ τὰς νόσους, οὕτω αἱ κολάσεις διὰ τὰ ἁμαρτήματα. Ὅτι ὅμως ὁ ζῶν ἐναρέτως δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐπιβλέψεως ἐκείνης, ἔδωκεσε τί λέγει ὁ Παῦλος. «Ἐάν θέλῃς νὰ μὴ φοβῆσαι

15. Ρομ. 13, 3-4.
16. Ἀββ. 1, 13-4.

τὴν ἐξουσίαν, νὰ πράττῃς τὸ ἀγαθόν, καὶ θὰ ἔπαυθῆς ὑπ' αὐτῆς. Ὁ δὲσκατῆς, λέγει, θὰ σοῦ εἶναι θεατῆς. Ἐάν ζῆς ὀρθῶς, ἄχι μόνον θεατῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπαυκῆς θὰ σοῦ εἶναι.

¹⁷ Α. Καὶ τί λέγω διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν ἀρχόντων, ἔ-
που θεοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλους μεγαλυτέρους ἀνώτεροι εἶ-
ναι θεοὶ καὶ ἐπιδικῶν τὴν φιλοσοφίαν; Διότι ἀρχον-
τες τῶν ἀρχόντων εἶναι οἱ νόμοι. Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖνος τοῦ
ζῆ με δικαιοσύνην δὲν χρειάζεται τοὺς νόμους καὶ ταῦτα
δικουεὶ τὸ ἀπὸ τῶν Παύλου ὅστις λέγει «Ὁ νόμος δὲν εἶ-
ναι ἀναγκαῖος διὰ τὸν δικαίον».¹⁷ Ἐάν δὲ ὁ νόμος δὲν χρει-
άζεται, πολὺ περισσότερον δὲν εἶναι ἀπαραίτητος ὁ ἀρ-
χων. Ἰδοὺ τρίτος τρόπος ἀρχῆς, καὶ οὗτος προέρχεται
ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν πονηρίαν.

Πῶς, λοιπόν, ὁ Παῦλος λέγει, Β ὅτι «δὲν ὑπάρχει ἐ-
ξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προερχομένη»;¹⁸ Διότι Αὐτὸς
τὴν ἀρρυθμίαν πρὸς τὸ ἱδικόν μας συμφέρον. Ἡ ἀνάγκη
μὲν τῆς ἁμαρτίας τὴν εἰσάγειν ὁ δὲ Θεὸς πρὸς τὸ συμ-
φερόν ἡμῶν μετέτρεψεν. Καὶ καθὼς ἡ ἀνάγκη τῶν φαρ-
μάκων προέρχεται ἀπὸ τὰ τραύματα, ἡ δὲ σύνθεσις τῶν
φαρμάκων ἀφείλεται εἰς τὴν σοφίαν τῶν ἰατρῶν· ἔτσι καὶ
ἡ ἀνάγκη τῆς δουλείας ἔγινε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ρύ-
θμισις πρὸς τὸ κανονικόν, ἀπὸ τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Ἄλ-
λὰ συνέλθετε καὶ τὴν ρουθμίαν ἀπαθέσατε. Διὰ τί λέγω
ταῦτα; Περὶ τῶν Γραφῶν σὺς ἀμιλοῦμεν καὶ σὺς ἀπο-
μακρύνοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ ἡμῶν, C πρὸς τὰς λαμπά-
δας καὶ πρὸς τὸν ἀνάπτοντα τὰς λαμπάδας ἐστρέφα-
τε. Καὶ πόσης μεγάλης ρουθμίας ταῦτο δὲν εἶναι γνώρι-
σμα, ἡμῶς νὰ ἀφήσετε, εἰς τοῦτον νὰ προσέχετε; Πῶρ ἀ-
νάπτω καὶ ἐγὼ, τὸ ἐκ τῶν Γραφῶν προερχόμενον, καὶ
λαμπὰς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης καίγεται, ἡ λαμπὰς
τῆς διδασκαλίας. Τοῦτο τὸ φῶς εἶναι εὐγενέστερον καὶ ἀ-
νώτερον ἐκεῖνου τοῦ φωτός· διότι δὲν ἀνάπτωμεν φωτὶ
θεοπτικῶν εἰς τὸ ἔλαιον, καθὼς οὗτος, ἀλλὰ τὴν ἐπι-
θυμίαν τῶν ψυχῶν διεγερῶμεν, αἱ ὁποῖαι ψυχαί, ἔχουν
ποτισθῆ ἀπὸ τὴν εὐσέθειαν τῆς ἀκρόσεως τῆς διδασκα-
λίας. Ὡμιλοῦσέ ποτε¹⁹ καὶ ὁ Παῦλος εἰς κάποιον ὑπερῷ-

17. Α' Τιμ. 1, 9.
18. Ρωμ. 13, 1.
19. Πράξ. 20, 7-12.

ον. Β Ἄλλὰ κανεὶς νὰ μὴ πιστώσῃ πῶς παραβάλλω
πρὸς τὸν Παῦλον τὸν ἑαυτὸν μου· διότι δὲν ἐπρελάθη
τόσον πολὺ· ἀλλὰ διὰ νὰ μάθετε πόσην σπουδὴν πρέπει
νὰ δεκνύετε διὰ τὴν ἀκρόασιν. Ὡμιλοῦσε, λοιπόν, ὁ Παῦ-
λος εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ τὸ ὀρθὸν ἐφθασε, ὅπως καὶ τώρα,
καὶ λαμπάδες ὑπῆρχον εἰς τὸ ὑπερῶν· ἔπειτα ὁ Εὐτυχὸς
ἀπὸ τὸ παράθυρον ἔπεσον κάτω, καὶ ἡ πτώσις δὲν διέλυ-
σε τὴν συγκέντρωσιν, οὔτε ἀπήκωνεν τὸ θέατρον ὁ θάνα-
τος· ἀλλὰ τόσον πολὺ ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀκρό-
ασιν τῶν θείων λόγων, ὥστε μῆτε ἀντελήφθησαν τὴν πτώ-
σιν· Ἐσεῖς δέ, ἂν καὶ δὲν εἶδατε τίποτε τὸ παράξενον, οὐ-
τε τὸ παράδοξον, ἀλλ' ἄνθρωπον νὰ ποιῇ συνηρῶμενα
πράγματα, τὰ θλιμμένα σὺς πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐστρέφατε.
Καὶ ποῖαν συγγνώμην θὰ ἐξῆ αὐτό; Κανεὶς, λοιπόν, ἀ-
γαπητοί, ἄς μὴ θεωρῇ τὴν ἐπιτίμησιν θρασείαν· διότι δὲν
σὺς μισοῦμεν, ἀλλὰ φροντίζομεν διὰ σὺς καὶ διὰ τοῦτο
σὺς ἐπετιμῶμεν «διότι, εἶναι περισσότερον ὠφέλιμο τὰ
τραύματα, πῶρ προέχονται ἀπὸ φιλόν, παρὰ τὰ δῆθεν
ἀνώδμητα φιλήματα τῶν ἐχθρῶν».²⁰ Συνέλθετε, λοιπόν,
παρακαλῶ, καὶ ἀπὸ ἀφήσετε αὐτὸ ἄδῶ τὸ πῦρ, εἰς τὸ
φῶς προσέχετε τὰς θείας Γραφάς. Διότι θέλω νὰ σὺς εἰ-
πῶ καὶ ἄλλον τρόπον ἀρχῆς.²¹ Α ὅστις δὲν ἔχει τὴν ρί-
ζαν τοῦ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύ-
σιν ἡμῶν.

Ποῖος εἶναι οὗτος ὁ τρόπος; Ἡ ἐξουσία τῶν γονέων
ἐπὶ τὰ τέκνα. Διότι ἡ τιμὴ αὐτῆ εἶναι ἡ ἁμοιβὴ τῶν ὀβί-
ων. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς λέγει· «καὶ νὰ ὑπηρε-
τῆς τοὺς γονεῖς σου, ὡς ἐάν αὐτοὶ εἶναι οἱ κύριοι καὶ ἀρ-
θῆναι σου».²² Ἐπειτα καὶ τὴν αἰτίαν προσθέτει· καὶ λέγει
«Καὶ τί δύνασαι νὰ ἀνταποδώσῃς οὐ εἰς αὐτοὺς δι' ὅσα
ἐκεῖνοι ἔπραξαν εἰς σέ;»²³ Ἄν καὶ τί ὑπάρχη, τὸ ὅποιον
ὁ υἱὸς νὰ μὴ δύναται νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν πατέρα; Τέπο-
τε ἄλλο παρὰ τοῦτο ἔννοει. Καθὼς αὐτοὶ σὲ ἐγέννησαν
οὐ δὲν δύνασαι νὰ τοὺς γεννήσῃς. Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἰς
ταῦτο μενοικτοῦμεν, εἰς ἄλλα ἄς πλεονεκτῶμεν ἀπο-
δίδοντες τιμὴν εἰς αὐτοὺς, ἄχι μόνον διὰ τὸν νόμον τῆς
φύσεως, ἀλλὰ πρὸ τῆς φύσεως διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.

20. Περσ. 27, 6.
21. Εβρ. Σειρ. 3, 8.
22. Σοφ. Σειρ. 7, 26.

Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ἐπιθυμῆι σφοδρῶς ἅ οἱ γονεῖς νὰ τιμῶνται ὑπὸ τῶν τέκνων καὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ τέκνα τὰ ὅποια πράττουν τοῦτο, μὲ μεγάλα ἀγαθὰ καὶ χαρίσματα τὰ ἀμείβει. Ἐκεῖνα δὲ τὰ ὅποια παραβαίνουν τὸν νόμον μὲ μεγάλας καὶ φοβερὰς τιμωρίας τιμωρεῖ. «Ὁ κακολογῶν, λέγει, τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα θὰ τιμωρῆται διὰ θανάτου». ²³ Διὰ δὲ τοὺς τιμῶντας αὐτούς, οὕτω πως λέγει: «Ἡὰ τιμῆς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου διὰ νὰ εὐτυχῆσῃς καὶ νὰ γίνῃς μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς». ²⁴ Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θεωρεῖται ὅτι εἶναι τὸ μέγιστον ἀγαθόν, δηλαδὴ εὐτυχησέναι γῆρας καὶ μῆκος ζωῆς, τοῦτο ἔθεσεν ὡς ἐπαθλὸν διὰ τοὺς τιμῶντας τοὺς γονεῖς· καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θεωρεῖται ὅτι εἶναι τὸ ἕλαττον κακόν, δηλαδὴ ὁ πρόωρος θάνατος, τοῦτο ἔθεσεν ὡς τιμωρίαν διὰ τοὺς περιφρονοῦντας τοὺς γονεῖς· καὶ τοὺς μὲν παρατρύνει νὰ σέβωνται τοὺς γονεῖς μὲ τὴν C ὑπόσχεσιν τῆς τιμῆς, τοὺς δὲ θιακῶς ἀποτρέπει ἀπὸ τὴν ὄδον μὲ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας. Διὰ τὴν δὲν προτρέπει ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ ἀποθνήσκῃ ὁ κτυπῶν τὸν πατέρα, οὔτε ἀφοῦ τὸν πάρουν οἱ δήμιοι ἀπὸ τὸ δικαστήριον νὰ τὸν ὀδηγοῦν πρὸς τὰ ἔξω μέσῃ τῆς ἀγορᾶς, οὔτε νὰ ἀποθνήσκῃ ἔξω τῆς πόλεως ἀλλὰ νὰ τὸν ὀδηγῇ εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ὁ ἴδιος ὁ πατήρ, καὶ χωρὶς καμμίαν ἀπόδειξιν νὰ παύσεται καὶ πάλιν ἐκαίως. Διὰ τὴν ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος καὶ χρήματα καὶ σώματα καὶ πᾶν ἄλλο διὰ τὸ παιδί του προετίμησεν νὰ δαπανήσῃ, δὲν θὰ θνήσκῃ ποτὲ κατηγορῶς αὐτοῦ, ἐὰν ἢ ὕβρις δὲν ἦτο πολλὴ μεγάλη. Τὸν ὀδηγεῖ, λοιπόν, εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἵνα ἐπειτα προκαλεῖ τὸν δήμον βλῶν, καὶ λέγει τὴν κατηγορίαν· βλῶν δὲ οἱ ἀκούοντες, ἀφοῦ λάθουν ἀπὸ ἑνὸς λίθου, ἔτσι κτυποῦν τὸν πατέρα αὐτοῦ. Διὰ τὸ νομοθέτης δὲν θέλει μόνον θεαστὰς τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ ἐκτελεστὰς, διὰ νὰ θλέπῃ καθεὶς τὴν δεξιὰν χειρὰ του, διὰ τῆς ὁποίας τὸν λίθου ὁ ἴδιος ἔρριψε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Πατρῴου, καὶ νὰ ἔχη ἱκανὴν ὑπόμνησιν διὰ διόρθωσιν. Ὅχι μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι εἰς ἡμᾶς ὑπανίσταται ὁ νομοθέτης, ἔστι ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ὑβρίζει τοὺς γονεῖς δὲν ἀδικεῖ ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν τοὺς ἀνθρώπους.

23. Ἱε. 21, 16.

24. Ἱε. 20, 12.

Διὰ τοῦτο καλεῖ ἄλλους νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν τιμωρίαν, ὡς νὰ ἔχουν ὀδυσθῆ ἄλλοι, καὶ τὸν δήμον ὁμοῦ καὶ τὴν πόλιν ἄποσον ἐσθλῶσιν, διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἐκεῖνους, οἵτινες δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τοὺς ἠδικημένους, νὰ ἀνακακτοῦν διὰ τοὺς ὑβριζομένους γονεῖς, ὡς νὰ ὑβρίζεται ἡ κοινὴ φύσις, καὶ αὐτὸν τὸν ἀνθρώπου, σὺν φοροποικίον καὶ κοινὴν νόσον, ἔχι μόνον ἐκ τῆς πάλης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου νὰ τὸν ἐκδιώκω. Διὰ τὴν τοιοῦτος ἀνθρώπου εἶναι ἕλαττος καὶ πολέμιος ἄλλων τῶν ἀνθρώπων, ²⁴⁴ Ἄ καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς φύσεως, καὶ τῶν νόμων καὶ τῆς κοινῆς τῶν ἄλλων ζωῆς. Διὰ τοῦτο προτρέπει ἄλλους νὰ συμμετάσχουν τῆς σφαγῆς, ὡς νὰ γίνονται κάποιας καθαρῶς εἰς τὴν πόλιν. Πολλὰ καλὰ θὰ εἶναι εἰς εἰς διότι ἐδέχθητε τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι στρέφονται ἐναντίον ἐκείνου, ὅστις κτυπᾷ τὸν Πατέρα, μὲ τὴν σὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν, καὶ ἀντὶ λίθου τὸν ἐκτυπήσατε μὲ τὰς κραυγὰς σας. Τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἕκαστος ἀπὸ σας ἐπιδεικνύει ἰδιαιτέραν πρόνοιαν διὰ τὸν πατέρα του. Καθ' ὅσον τοὺς νόμους, οἵτινες τιμωροῦν τὰ παραπτώματα, τότε πρὸ πάντων συνήθως θαμιάζομεν, ὅταν ἐκώμεν τοὺς ἑαυτοῦς μας καθαρῶς ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Β' Δι' ἅλα ταῦτα ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλόφρονον Θεόν, ὅστις φροντίζει διὰ τὴν ζωὴν μας, καὶ προνοεῖ διὰ τοὺς γονεῖς, καὶ φροντίζει διὰ τοὺς πατέρας, καὶ τὰ πάντα ἐξοικονομεῖ διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν. Εἰς αὐτὸν πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις μαζί μὲ τὸν ἄναρχον Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΙΜΩΡΟΥΜΕΘΑ ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΟΥ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΑΝ ΠΡΟΣΕ-
ΥΘΜΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΤΑ ΚΑΛΑ ΑΝΟ ΤΑ ΚΑΚΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ
ΕΙΣΗΧΘΗΣΑΝ ΔΙ' ΕΚΕΙΝΟΥ. 644 C ΚΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΟΥΚΙΝΕΣ
ΠΑΡΑΒΑΛΟΝ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΟΥΣ.

Σεις μὲν ἴσως νομίζετε ὅτι ὁ λόγος περὶ τῆς ἔξουσί-
ας ἔχει συμπληρωθῆ ὑφ' ἡμῶν ἐγὼ ἀντιθέτως διακρίνω
ἀκάμην πάλιν καρπὸν νὰ φαίνεται εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ μὴ ἀ-
ποκάμητε, παρακαλῶ, ἕως ἔστου εἰς πέρας φέρωμεν αὐτόν.
Καθ' ἔσον καὶ οἱ φιλόπονοι ἔκ τῶν γεωργῶν ἔσαν ἴσου
ἐπιτελοῦν νὰ ἔχη πολλά φύλλα καὶ νὰ θρήνη ἀπὸ καρποῦ,
δὲν κόπτουν μόνον τὰς ἔξω εὐρισκομένης σταφυλᾶς, ἀλ-
λὰ προχωροῦν βαθύτερον, λυγίζου τὰ κλήματα καὶ τὰ
φύλλα παραμερίζου, ἵνα ὅστε νὰ μὴ τοὺς διαφυγῇ οὔτε
μικρὰ σταφυλὴ μὲ δλίγας ρώγας, κρυπτομένη κάτω ἀπὸ
τὰ πέταλα. Μὴ, λοιπὸν, φαυλῆτε ραθυμότεροι ἐκείνων,
μήτε νὰ ἀπομακρυνθῆτε, μέχρις ἔστου τὸ πᾶν λάβετε
καθ' ἔσον μάλιστα ὁ μὲν κόπος εἶναι ἰσικὸς μου, ὁ δὲ καρ-
πὸς εἰς σὰς ἀνίκει.

Κατηγορήσομεν χθὲς τὰς γυναῖκας, ἢ μάλλον ἔχι
τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ τὴν Ἔδαν, διότι διὰ τῆς ἀμαρτίας τῆς
μας ἔφερον τὴν δουλείαν. Δύναται νὰ μᾶς εἰποῦν οἱ γυ-
ναῖκες: Διατί, λοιπὸν, ἐνῶ ἔκεινη ἡμάρτησεν, ἡμεῖς κατε-
δικάσθημεν, καὶ τὸ μὲν ἁμάρτημα εἶναι ἐνὸς προσώπου,
ἢ δὲ τιμωρία εἶναι κοινὴ εἰς ὅλην τὴν φύσιν τῶν γυναι-
κῶν; Ἐ Τούτου καὶ οἱ δοῦλοι δύναται νὰ εἰποῦν Διατί,
ἐνῶ ἡμάρτησεν μόνον ὁ Χανανὴν εἰς τὸν πατέρα του καὶ
τὸν περιεγέλασεν, τὰ ἀποτελέσματα τῆς τιμωρίας διήλ-
θον πρὸς ὅλον τὸ γένος;

Καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι φοβοῦνται τοὺς ἀρχοντας τοῦ-
το θὰ ἔχουν ὡς πρόφασιν διότι, καθ' ἣν στιγμὴν ἄλλοι ἔζη-
σαν μέσα εἰς τὴν κακίαν, αὐτοὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν ζυ-
γὸν τῆς ἔξουσίας; Τί λοιπὸν, θὰ ἀπατησώμεν πρὸς ὁ-

λους αὐτοῦς, Ὅλων τῶν ζητημάτων ἢ λύσεις εἶναι μία ὁ-
τι ἡμάρτησαν μὲν οἱ προγενέστεροι καὶ διὰ τῆς παρακο-
ῆς τῶν εἰσήγαγον τὴν δουλείαν· ἀφοῦ δὲ εἰσῆλθεν, οἱ με-
ταγενέστεροι τὴν ἐπεκόρυσαν μὲ τὰς ἀμαρτίας τῶν. Δι-
ότι, ἐάν μὲν ἠδύνατο νὰ δείξουν συνεχῶς τοὺς ἑαυτοῦς
τῶν καθαρῶς ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ⁶⁴⁵ Ἄ ἴσως θὰ εἶχαν δι-
καιον νὰ διαμαρτύρωνται· ἐάν δὲ καὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ὑπεύ-
θυνοι διὰ πολλὰς τιμωρίας, εἶναι περιττὰ τὰ ἐπιχειρήμα-
τα τῆς ἀπολογίας ταύτης.

Διότι ἐγὼ δὲν εἶπον, ὅτι τώρα μὲν ἡ ἀμαρτία δὲν εἶ-
ναι πρόξενος δουλείας, ἀλλὰ ὅτι, πᾶσα ἀμαρτία ἔχει κλη-
ρωθῆ μὲ δουλείαν καὶ τὴν φύσιν τῆς ἀμαρτίας κατηγορή-
σα μόνον καὶ ἔχι τὴν διαφορὰν τῆς ἀμαρτίας. Καὶ ἔτι, ὡς,
λοιπὸν, εἶπα τὰ αἰετὰ νοσήματα ὀδηγοῦν εἰς θάνατον,
ἀλλὰ δὲν εἶναι ὅλα τῆς ἴδιας φύσεως· εἶται καὶ τὰ ἀμαρ-
τήματα, ὅλα μὲν γεννοῦν τὴν δουλείαν, δὲν εἶναι ὅμως ὁ-
λα τῆς αὐτῆς φύσεως. Β ἡμάρτησεν ἡ Ἔδα διότι ἔφαγεν
ἀπὸ τὸ δένδρον καὶ ἐτιμωρήθη. Διὰ τοῦτο σὺ μὴ ἀμαρ-
τήσῃς πάλιν καὶ ἴσως δι' ἄλλης χειροτέρας ἀμαρτίας.
Τοῦτο ἀξίζει νὰ τὸ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς δούλους, τοῦτο
καὶ διὰ τοὺς ἀρχομένους, ὅτι θελαδὴ εἰσῆγαγον μὲν οἱ
πρῶτοι ἄνθρωποι τὴν ἀμαρτίαν, οἱ δὲ μεταγενέστεροι ἀ-
φοῦ ἔλασον τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας, τὴν ἑσπερώσωσι μὲ
τὰς ἀμαρτίας τῶν. Καὶ ἄλλως δύναται νὰ ἀπολογηθῶ
ὅτι πολλοί, ὅτινες ἐπληθύνθησαν πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀπλη-
λῶγησαν ἔκ τῆς δουλείας. Καὶ κατ' ἀρχάς, ἐάν φαίνεται
καλόν, ἄς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὰς γυναῖκας, διὰ νὰ ἴ-
δῃς πῶς ὁ μακάριος Παῦλος, ὅστις τὰς ἔβλεπεν μὲ δεσμά,
ὁ ἴδιος πάλιν τὰς ἠλευθέρωσεν. C «Ἐάν μία γυνή», λέγει
ὁ Παῦλος, «ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ αὐτὸς θέχεται νὰ συγ-
κατοῖ καὶ μοῦνί της, ἄς μὴ τὸν ἀφήσῃ.»¹ Διατί; «Διότι ποῦ
γνωρίζεις, ὦ γυνή, ἐάν τὸν ἄνδρα σου δὲν σώσῃς;»² Καὶ
πῶς, θὰ εἴπῃ «ἄποιος, ἢ γυνὴ δύναται νὰ τὸν σώσῃ; Μὲ
τὸ νὰ διδάσκῃ αὐτόν, νὰ τὸν κατηχή, νὰ τὸν ὀδηγή πρὸς
τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας. Ἐάν καὶ χθὲς, ὁ μακάριε Παῦλε,
ἔλεγε ὅτι «δὲν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναικὰ νὰ διδάσκῃ»,³
πῶς, λοιπὸν, πάλιν αὐτὴν καθιστῶ διδάσκαλον τοῦ ἀν-

1. Α' Κορινθ. 7, 13.
2. Α' Κορινθ. 7, 16.
3. Α' Τιμ. 2, 12.

ερός; — Πράττειν τούτο δὲν ἔρχομαι εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου, ἀλλὰ σιμικρικῶς καὶ πολὺ μάλιστα.

Ἄκουε, λοιπόν, καὶ διὰ ποῖον λόγον αὐτὴν ἐξέβαλεν καὶ διὰ ποῖον λόγον πάλιν ἀποκαθιστᾷ εἰς τὸν θρόνον τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν μάθησιν τὴν σοφίαν τοῦ Παύλου, ἢ «Ἄς διδάσκη», λέγει, «ὁ ἄνθρωπος. Διατί; Διότι δὲν ἠπατήθη. «Καθ' ὅσον ὁ Ἄδάμ», λέγει, «δὲν ἠπατήθη». «Ἄς μανθάνη», λέγει, «ἡ γυνὴ». Διατί; Διότι ἠπατήθη. «Καθ' ὅτι ἡ γυνὴ», λέγει, «ἠπατήθη καὶ ἔγινε παραβάτις. Ἐδῶ δὲ τὸ ἀντίθετον συμβαίνει. Ὄταν, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος εἴναι ἀπιστος καὶ ἡ γυνὴ πιστὴ, καὶ εἶναι πιστὴ. Ἄς μανθάνη, λοιπόν, ὁ ἄνθρωπος, διότι ἠπατήθη καὶ εἶναι ἀπιστος. Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, τῆς διδασκαλίας ἠλλοίωσαν ἄς ἀλλάξουν, λοιπόν, καὶ οἱ θεοὶ τῆς ἐξουσίας. Εἴθως πῶς δεκνύει νὰ ἀκολουθῆ παντοῦ ἡ δουλεία, ὅχι τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ἁμαρτίαν; Ἐν ἧλθε, λοιπόν, πρὸς τὴν γυναῖκα ἡ ἀπάτη εἰς τὴν ἀρχὴν, ἠκολούθησεν τὴν ἀπάτην ἡ ὑποταγὴ ἑπέτασεν ὕπερον ἡ ἀπάτη πρὸς τὸν ἄνδρα, ἦλθε καὶ ἡ ὑποταγὴ. Καὶ ὅπως κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν ἄνδρα ἐνεπιταύθη τὴν σωτηρίαν τῆς γυναίκος, ἐπειδὴ δὲν εἴχεν ἀπατηθῆ, λέγων οὕτως: «Ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου νὰ ἐξαρτᾷσαι καὶ αὐτὸς νὰ σοῦ εἶναι κύριός σου»⁴ οὕτως καὶ ἐδῶ διὰ τὴν πιστὴν γυναῖκα, ποῦ ἔχει ἀπιστὸν ἄνδρα, τὴν σωτηρίαν ἀνοθεῖ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ λέγει «Διότι ποῦ γνωρίζεις, ὦ γυνὴ, εἴαν δὲν σώσης τὸν ἄνδρα»⁵ ἢ ἂν δύναται νὰ γίνῃ σαφέστερον τῆς ἀποδείξεως ταύτης, ὅτι δηλαδή ἡ δουλεία δὲν ἀκολουθεῖ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν;

Τοῦτο βυβάσθαι νὰ εἰπωμεν καὶ διὰ τοὺς δούλους. «Ὄταν ἐκλήθης εἰς τὸν Χριστόν, ἦσουν δούλος; Μὴ σὲ μέλη;»⁶ Βλέπεις πῶς ἀποδεικνύει τὴν δουλείαν νὰ εἶναι λέξις, καὶ μόνον, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἀρετὴ; «Ἀλλὰ καὶ ἂν δύνασαι νὰ γίνῃς ἐλεύθερος, χρησιμοποίησε μᾶλλον τὴν δουλείαν»⁷ δηλαδή, μᾶλλον νὰ μείνῃς εἰς τὴν δουλείαν. Διατί; «Διότι ἄκείνος, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη ἐν Κυρίῳ, ὅταν ἦ-

4. Α' Κορινθ. 7, 14.
5. Ἄν. 3, 16.
6. Α' Κορινθ. 7, 16.
7. Α' Κορινθ. 7, 21.
8. Α' Κορινθ. 7, 21.

το δούλος, εἶναι ἀπελεύθερος⁸ Κυρίου.⁹ Εἴδες τὴν δουλείαν νὰ εἶναι μόνον λέξις, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲ ἐλευθερία; Διατί ἐπέτρεψε νὰ παραμῆνῃ ὡς δούλος; Ἐν δὲ νὰ μάθῃς τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἦτο πολὺ θαυμαστότερον νὰ διατηρήσῃ τὰ σώματα ἀβλαβῆ ἐντὸς τῆς πυρᾶς παρὰ νὰ σβέσῃ τὴν κἀμινον, ἢ ὅποια ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν τριῶν παιδῶν, οὕτως ἀπὸ τὸ νὰ καταργήσῃ τὴν δουλείαν ἦτο πολὺ μεγαλύτερον καὶ θαυμαστότερον, τὸ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας, παραμεινούσης τῆς δουλείας. Διὰ τοῦτο λέγει «Ἄν καὶ δύνασαι ἐλεύθερος νὰ γίνῃς, χρησιμοποίησε μᾶλλον τὴν δουλείαν»¹⁰ δηλαδή νὰ μείνῃς δούλος¹¹ διότι ἔχεις τὴν ἀληθεστάτην ἐλευθερίαν.

Θέλεις νὰ ἴδῃς τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας; Βασιλεὺς ἦτο ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τὴν κἀμινον ἦναψεν μετὰ μεγάλης σφοδρότητος Ἐ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὸ μέσον ὠδήγησε, νέους, ἐφήμους, οὐδαμῶς προστασίαν ἔχοντας, δούλους, αἰχμαλώτους, ἀπάτριδας. Καὶ τί λέγει ἡ Ἀλεξάνδρα, Σεβράκ, Μισάκ, Ἀθδενάω, δὲν λατρεύετε τοὺς θεοὺς μου, καὶ τὴν εἰκόνα τὴν χρυσοῦν, τὴν ὅποιον ἐστησα, δὲν τὴν προσκυνεῖτε;¹² Τί ἀπήντησαν, λοιπόν, ἄκείνοι; Πρόσπεχε πῶς ἡ ἀρετὴ τοὺς ἔκοιμε βασιλικωτέρους τοῦ βασιλέως, ἂν καὶ ἦσαν αἰχμαλώτοι, καὶ ἐβείξε τὸ φρόνημά τους ὀψηλότερον. Διότι δὲν ὠμίλουσιν ὡς εἰς βασιλέα, ἀλλὰ ὡς νὰ εἶχον συνήθησιν μὲ ὑπῆκοον, μετὰ τῆς σαυτῆς παρηγορίας ἀπεκρίθησαν¹³ «Δὲν εἶναι ἀνάγκη», ἢ λέγουσιν, «νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν βασιλέα περὶ τοῦ λόγου τούτου»¹⁴ Ὅχι διὰ λόγον, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξωμεν. «Ἐπάρχει Θεὸς εἰς τὸν ὀρανόν, ὅστις δύναται νὰ μᾶς σώσῃ»¹⁵ Τοῦ ὀπενθύμισαν τὴν εὐεργεσίαν τὴν γενομένην εἰς τὸν Δανιὴλ, εἰπόντες ἐκείνους τοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους ὁ Προφήτης εἶπε τότε. Τί δηλαδή ἄκείνος ἔλεγεν; ἢ ἔξήγησις δὲν εἶναι ἔργον τῶν μάγων Γαζαρηνῶν, τῶν Χαλδαίων, τὴν ὅποιον

8. Ἐπελεύθερος; δούλος εἰς τὸν ὅποιον ἐπαδεδῆ ἢ ἐλευθερία.
9. Α' Κορινθ. 7, 22.
10. Α' Κορινθ. 7, 21.
11. Ἄν. 3, 14.
12. Ἄν. 3, 16.
13. Ἄν. 3, 16.
14. Ἄν. 3, 17.

ὁ βασιλεὺς ἀπαιτεῖ· ἀλλὰ ὑπάρχει Θεὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅστις ἀποκαλεῖται τὰ μυστήρια.¹⁵ Αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ ὑπενδύμικου τώρα, ὥστε νὰ τὸν κάμνουν ἠπιώτερον. Μετὰ ταῦτα λέγει: «Καὶ ἐάν ἔχι, βασιλεῦ, Ἐ εἰς σοὺ εἶναι γνωστὸν ὅτι τοὺς θεοὺς σου δὲν λατρεύομεν, καὶ τὴν εἰκόνα σου τὴν χρυσοῦν, τὴν ὅποιαν ἐστῆτες, δὲν προσκυνοῦμεν.»¹⁶ Πρόσχε τὴν σοφίαν τῶν νέων ἐκείνων! Διὰ νὰ μὴ ἀποδώσουν δηλαδὴ ὀδυνασμῶν εἰς τὸν Θεὸν οἱ παρενοχλούμενοι τότε, ἂν συνέβαινε νὰ ἀποθάνουν πίπτοντες εἰς τὴν κάμινον, ἔκ τῶν προτέρων διεκέρυξαν τὴν δύναμιν Του λέγοντες, ὅτι: «Ὑπάρχει Θεὸς εἰς τὸν οὐρανόν, ὅστις δύναται νὰ μᾶς σώσῃ.»¹⁷ Διὰ νὰ μὴ θαυρηθῶν πάλλιν, ἂν διαφύγουν τὴν φλόγα, ὅτι ὀνητεῖτον τὸν Θεὸν μὲ μισθὸν καὶ ἀμοιβήν, προσθέτουν, ὅτι: «Καὶ ἂν ἔχι, βασιλεῦ, ἄς εἶναι γνωστὸν εἰς σὲ ὅτι τοὺς θεοὺς σου δὲν λατρεύομεν, καὶ τὴν εἰκόνα τὴν χρυσοῦν»¹⁸ Ἄ τὴν ὅποιαν ἐστῆτες, δὲν προσκυνοῦμεν.»¹⁹ Διακηρύττουν συγχρόνως καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τῶν θεκνύοντων, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κάποιος καὶ περὶ αὐτῶν ἐκείνο, τὸ ὅποιον ἔλεγεν ὁ διάβολος οὐκαφαντῶν τὸν Ἰωάννην. Τί, λοιπόν, διὰ τὸν Ἰωάννην ὁ διάβολος; Ὅτι κἀκεῖ σὲ λατρεῖ· ἀνευ ἀμοιβῆς ὁ Ἰωάννης διότι τοῦ προστατεύεις τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς οἰκίας ὑπάρχοντα.²⁰ Διὰ νὰ μὴ δύναται κάποιος καὶ περὶ τούτων τὸ αὐτὸ νὰ λέγῃ, ἔκ τῶν προτέρων ἐκείνοι τοῦ φράσσαντο τὸ ἀνάγκηστον ὁτόμα. Ἄλλ' ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὸ ὅποιον ἔλεγαν, ὅτι καὶ ἐάν ἀκόμη κάποιος εἶναι ἀγαθὸς, καὶ ἐάν εἶναι δοῦλος, καὶ ἐάν εἶναι ξένος, καὶ ἐάν εἴη εἰς ξένην χώραν, ἔχη ὅμως μοῖρα τοῦ τὴν ἀρετὴν, θὰ εἶναι ἀπὸ θεοῦ, τοὺς βασιλεῖς ἀνώτερος καὶ εὐτυχέστερος. Εἶδες πῶς ἐξηφανίσθη ἡ δουλεία καὶ τῶν γυναικῶν ἢ καὶ τῶν δοῦλων καὶ τῶν ἀρχομένων; Ἔλα τώρα νὰ σοὺ δεῖξω καὶ τὸν φόβον τῶν θηρίων ποῦ ἔχει ἐκδηλῆθῃ. Ἐρρίψαν τὸν Δουτὴλ κάποτε εἰς τὸν λάσκον τῶν λεόντων εἰς αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα, ἀλλὰ οἱ λέοντες δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸν ἐγγίσουν.²¹ Διότι εἶδον

15. Δαν. 2, 27-28.

16. Δαν. 3, 18.

17. Δαν. 3, 17.

18. Δαν. 3, 18.

19. Ἰωβ 1, 9-10.

20. Πρβλ. Δαν. 6, 18-28.

εἰς αὐτὸν νὰ λάμπῃ ἡ ἀρχαία βασιλικὴ εἰκὼν, διότι ἐβλεπον ἐκεῖνα τὰ γνωρίσματα, τὰ ὅποια ἐβλεπον εἰς τὸν Ἀβδὸν²² πρὸ τῆς ἁμαρτίας. Καθ' ἅσον μετὰ τὴν ἴδιον ὑποταγὴν ἦλθον πρὸς τὸν Ἀβδὸν καὶ ἔλαβον τὰ δυνάμια. Καὶ ἔχι μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ καὶ μετὰ τὸν μακάριον Παῦλον συνέβη. Καὶ ἐκείνος δηλαδὴ ὅταν ἐρρίφθη εἰς τὴν νῆσον τῶν βαρβάρων²³ ὁκόθου πλησίον τῆς πυρᾶς θερμαινόμενος ὁ ἔπειτα ἔχιδνα ἀπὸ τὰ φρύγωνα ἐξῆλθεν καὶ ἐκρεμάσθη ἀπὸ τὸ χεῖρ του. Τί, λοιπόν, μετὰ ταῦτα ἐγίνετο; Ἐπεσε τὸ θηρίον ὁμοῦς. Ἐπειδὴ δὲν εὗρεν ἁμαρτίαν, δὲν ἠδυνήθη οὔτε νὰ δογκώσῃ· ἀλλὰ καθὼς καὶ ἡμεῖς, ὅταν θέλωμεν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς κάποιον βράχον λεῖον καὶ δὲν εὐρίσκωμεν οὐδομοῦ λαβᾶς, καταπίπτομεν ἀμέσως, ἔστω καὶ ἐάν εὐρίσκειται κάτω πέλαγος, ἢ θάλασσαν· οὕτως καὶ τὸ θηρίον ἐκεῖνο, ἂν καὶ εὐρίσκειτο ὑπόκλιον πῦρ, μὴ εὗρον στήριγμα ἁμαρτίας, ἢ οὔτε ποῦ νὰ θέσῃ τοὺς ἀδόντας, κατέπεσεν εἰς τὴν πυρᾶν καὶ ἐκάη. Θέλεις νὰ σοὺ πῶ καὶ τρίτον τρόπον ἀπολογίας; Ὁ πρῶτος μὲν εἶναι: Ὅτι δὲν ἔχουν ἁμαρτήσει μόνον οἱ πρῶτοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μετογενέστεροι· δευτέρου τρόπου ἀπολογίας: Ὅτι μερκοὶ κατώρρωσαν, καὶ μάλιστα ζῶντες εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, νὰ κάμνουν τὴν δουλείαν ἐλαφροτέραν ἢ μᾶλλον ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἀπαλλαγῶν ἐκ ταύτης, καθὼς οἱ τὸ ἀπαδειξάμεν μετὰ τὰς γνωαίκοις, καὶ μετὰ τοὺς ἀρχομένους καὶ μετὰ τὰ θηρία. Τρίτος τρόπος, μετὰ ἀπὸ ἐκείνου: Ἐ Νὰ μᾶς ὑποσχεθῇ ἔρχομενος ὁ Χριστὸς μεγαλύτερα ἀγαθὰ τώρα, ἀπὸ ἐκείνα ποῦ μᾶς ἐστέρησαν οἱ ἁμαρτήσαντες εἰς τὴν ἀρχὴν. Διατί θηρεῖς λέγε μου; Διότι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Ἀβδὸν σὲ ἐξέβαλε τοῦ παραβέσου; Πρᾶξε ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἀγάπησε τὴν ἀρετὴν

21. Ἐντεθεὶς ὁ ἱερεὺς Χρισόστομος ἀναφέρεται εἰς τὴν προστετητὴν καὶ τὴν ἐκείνην τοῦ ἀνθρώπου, ἣς κατὰ τὸν ἔτυμολογικὸν ἔστι ἀνατὴρ καὶ ἡπαροχύτερα τῆς μεταπειτικῆς καὶ σχετικῆς τελείας.

22. Περιελάμβανε δὲ ἡ ἀρχαία καταστάσις 1) τὸ κατ' εἰκόνα καὶ 2) τὴν λεγομένην ἀρχαίαν εὐκαιοσύνην, περιλαμβανοῦσαν τοῦτο ὅτι εἶπε ἔστω:

α) Τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῶν ζῴων καὶ ἐπὶ πᾶσι τῆς κτίσεως.

β) Τὴν δυνατότητα νὰ μὴ ἀποθῆν ἔστω ποῦ ποῖ.

γ) Τὴν ἀπέλευσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἐλευθερίαν πένου καὶ ἐλπίαν.

δ) Τὴν ἀποχὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας.

ε) Τὴν θεογονίαν καὶ κατοχὴν πολλῶν γνώσεων.

23. Πρβλ. Πρβλ. 28, 1-6.

καὶ ἔχι τὸν παράδεισον ἄλλα σοῦ ἀνοίγω αὐτὸν τὸν οὐρανὸν καὶ ἐν σὲ ἀφήνω νὰ πάθῃς οὐδὲν κακὸν ἐκ τῆς παρakoφῆς τοῦ πρωτοπλάστου. Θρηναίς ἐτι σὲ ἔπαιουεν ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν θηρίων; Νὰ καὶ δαίμονας, ἐάν προσέχῃς, σοῦ ὑποτάσω.

Διότι λέγει ὁ Χριστὸς «Νὰ πατήτε ἐπάνω εἰς ὄρεα καὶ σκορπίους καὶ εἰς ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθρου».²³ 668 Ἄ Δὲν εἶπεν, «Νὰ ἄρχετε», καθὼς διὰ τὰ θηρία, ἀλλὰ, «Νὰ πατήτε», ἰσχυροτάτην καθίστων τὴν ἐξουσίαν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν, — ὁ Θεὸς νὰ ὑποτάξῃ τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας σας, ἀλλὰ, «ὁ Θεὸς θὰ συντρίψῃ τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας σας».²⁴ Ὅχι πλὴν, καθὼς προηγουμένως, «Αὐτὸς θὰ σοῦ συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ θὰ συντρίψῃς τὴν πτέρναν του»,²⁵ ἀλλὰ ὀλόκληρος εἶναι ἡ νίκη, καθαρὸν τὸ τρόπον, ἀλοσχέρης εἶναι ὁ ἀφανισμὸς τοῦ ἔχθρου, καὶ ἡ συντριβὴ, καὶ ἡ ἀπόλυσις. Σὲ ὑπέταξε εἰς τὸν ἄνδρα ἡ Εὔα·²⁶ ἀλλὰ ἐγὼ σὲ καθιστῶ ἡμίτιμον, ὄχι μόνον πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἄγγέλους, ἐάν θέλῃς. Σοῦ ἀφῆρσε τὴν παρούσαν ζωὴν ἐγὼ θεῖ, σοῦ χαρίζω καὶ τὴν μέλλουσαν, τὴν αἰώνιον καὶ ἀθάνατον καὶ τὴν ἀπείρων ἀγαθῶν γέμουσαν. Κοινεῖς, λοιπὸν, ἕς μὴ νομίζῃς ὅτι κατεδικάσθη διὰ τοὺς προγόνους; καθ' ἑσὸν, ἐάν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ὅλα, ὅσα πρόκειται νὰ μᾶς δώσῃ, θὰ εὐρωμεν νὰ εἶναι πολλὴ περισσότερα ἑκείνα τὰ ὁποῖα μᾶς ἐδόθησαν, ἢ ἑκείνα τὰ ὁποῖα ἀπώλειομεν.

Ἐκ τῶν ὅσων εἶπαμε καὶ τὰ ὁποῖα γίνονται φανερά. Ὁ Ἄδαμ ἔφερε ἐπίμοχθον θιον· ὁ Χριστὸς μᾶς ὑπεσχέθη ζωὴν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν λείπει καὶ δούνη καὶ λύπη καὶ στενοχωρία, καὶ μᾶς ὑπόσχεται νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, Ὁ «Ἐλθετε», λέγει, καὶ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, ἣ ὁποῖα ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Διότι ἐπένοσα, καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω, ἐδίψησα, καὶ μὲ ἐπότισατε, ξένος ἤμουν, καὶ μὲ περιμαθεύσατε εἰς τὸν οἶκόν σας, γυμνὸς ἤμουν, καὶ μὲ ἐνεδύσατε, εἰς φυλακὴν ἤμουν, καὶ ἤλθατε

23. Λουκ. 10, 18.

24. Ρωμ. 16, 20.

25. Γεν. 3, 15.

πρὸς ἐμέ».²⁷ Ἄρα γε, λοιπὸν, θὰ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν μοκαρίαν ἐκείνη φωνήν; Ἐγὼ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ τὸ ἰσχυρισθῶ καὶ πολὺ διότι περιφρονοῦμεν πολὺ τοὺς πτωχοὺς. Εἶναι καιρὸς τῆς νηστείας, πολλὰι παραινέσεις καὶ διδασκαλία σωτηρίων διδαγμάτων, συνεχεῖς προσευχαί, συγκεντρώσεις καθημερινὰ καὶ μετὰ τὴν τάσιν φροντίδα ποίον τὸ θελεῖς; Οὐδέν. Ἦ Διότι ἀναχωροῦμεν ἀπὸ ἐδῶ καὶ θάλασσαν πλῆθος πτωχῶν εἰς στοιχοὺς νὰ ἱστανται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη καὶ μὲ τάσιν σκληρότητα τοὺς παρατρέχομεν, ὡς νὰ θάλασσαν κολύνας, καὶ ὄχι ἀνθρώπινα σώματα. Ὡς νὰ θάλασσαν ἄψυχα ἀγάλματα, λοιπὸν, καὶ ὄχι ζωντανὸς ἀνθρώπου, τόσον ἐπεγνώμαθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς οἰκίας. Ἡ πειναμῆς πιέζει, λέγει. Καὶ ὅμως, ἢ πείνα νὰ σᾶς πείσῃ νὰ μείνετε διότι αἱ χορτάται γαστέρες, κατὰ τὴν παρομίαν, ἀγνοοῦν τὰς πεινώσας· αἱ δὲ πεινώσας ἐκ τῆς ἰδίας ἀνάγκης πιεζόμεναι καὶ τὴν ξένην ἐνθυμοῦνται ἢ μᾶλλον οὐτε καὶ ἔτσι· εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ξένην δυστυχίαν. Καὶ σὺ μὲν εἰς τράπεζαν ἔτοιμον τρέχεις, ἔ καὶ δὲν δύνῃσαι νὰ περιμένης οὐτε ὀλίγον· ὁ δὲ πένης ἱσταται· μέχρις αὐτῆς τῆς ἐσπέρας, καὶ τρέχει καὶ ἐπιέγεται, διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τὴν καθημερινὴν τροφήν, καὶ θάλασσαν νὰ συμπληρωῖται ἡ ἡμέρα, τὰ δὲ χρήματα νὰ μὴ ἔχουν συμπληρωθῆ ἡκόμη ὅλα, ὅσα ἐπαρκοῦν διὰ τὴν τροφήν τῆς ἡμέρας, ὀδυνᾶται καὶ καίγεται, καὶ ἀναγκάζεται νὰ τολμᾷ μεγαλύτερα τῆς δυνάμεώς του. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ δρόμῳ μᾶς ἐπιτίθενται· σφοδρότερον, ἀρκεῖόμενοι, ἐξορκίζοντες, θρηνοῦντες, κλαίοντες, ἀκτείνοντες τὰς χεῖρας, πολλὰ ἄλλα ἀνω ἐντροπῆς ἀναγκάζονται νὰ πράξουν. Διότι φοβοῦνται μήπως, ἀφοῦ οἱ πάντες εἰς τὰς οἰκίας των ἀπέλθουν, μέλλουν νὰ περιπλανῶνται εἰς τὴν πόλιν, ὡς εἰς ἔρημον.²⁸ Ἄ Καὶ καθὼς ἐκεῖνοι, οτινες ἐναυάγησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, διὰν εὐροδοῦν ἐπὶ σανίδος, ἐπιγίνονται νὰ φθάσουν εἰς τὸν λιμένον πρὸ τῆς ἐσπέρας, θοῖτι φοβοῦνται μήπως, διὰν ἔλθῃ ἡ νύκτα καὶ τοὺς εὕρῃ ἔξω τοῦ λιμένος, χειρότερον ναυάγιον τὸν λιμένον, σπεύδουν πρὸ τῆς ἐσπέρας νὰ συγκεντρώσωμεν τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα τῆς τροφῆς διὰ νὰ μὴ ἀποχωρήσωμεν πάντες εἰς τὰς οἰκίας των, καὶ παραμείνου

ἔσω τοῦ λιμένος, Β καθ' ἑσόν λιμὴν εἰς αὐτοὺς εἶναι αἰ χεῖρας τῶν ἐλευθέρων.

Ἡμεῖς ὁμῶς οὕτε εἰς τὴν ἀγορὰν συγκινοῦμεθα ἀπὸ τὰς συμφορὰς ἐκείνων, οὕτε ἀφοῦ ἀπέλωμεν εἰς τὸν οἶκον ἄλλὰ καὶ τῆς τροπῆς εὐροσκομένης πλησίον ἡμῶν καὶ ὑπερπληρωμένης ἀγαθῶν, (ἐὰν πρέπει νὰ ἀνομάζωνται ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐσθίωμεν μὲ κατὰκρίσιν τῆς ἰσχύος μας ἀπανθρωπίας) καὶ ἐκτὸς τούτου ἐστρωμένης τῆς τροπῆς καὶ εὐροσκομένης πλησίον ἡμῶν, ἀκούομεν ἀπὸ κάτω ἐκείνους, οἵτινες δοῦζουσι εἰς τοὺς εὐροσκοκοὺς καὶ φωνάζουσι δυνατὰ εἰς τὰς συνοκίας, καὶ ποιοῦσι εἰς τὸ βοῦθῆταίον ἀκότος, C εἰς πολλὴν ἐρημίαν, καὶ ὁμῶς οὕτε εἶποι συγκινοῦμεθα! Ἄλλ' ἀφοῦ χορτάσωμεν, καὶ πρὸς ὕπνον δοῦζομεν, ἀκούομεν ἀπὸ κάτω τὴν στήγην ἐκείνην δυνατὰς φωνὰς εὐροσκομένων ἀνθρώπων, καὶ ὡς νὰ μὴ ἀκούωμεν φωνὴν ἀνθρώπου, ἀλλὰ λυσοσασμένου σκύλου περιφρονοῦμεν ταύτην καὶ οὕτε τὸν καιρὸν λαμβάνομεν ὑπ' ἑσῆν, ὅτι ἀργὰ κατὰ τὴν νύκτα, ἐνῶ ὅλοι κοιμῶνται, ἐκεῖνος δόδεται μόνος, οὕτε τὸ μακρὸν τῆς παρακλήσεως, ὅτι δηλαδὴ ἐκτὸς ἀπὸ ἄρτων δὲν ζητεῖ τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἡμῶς, ἢ ὀλίγα χρήματα, οὕτε τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, διότι συνεχῶς παλαίει D μὲ τὴν πείναν, οὕτε τὴν εὐγένειαν τοῦ ἱκέτου, διότι, ἂν καὶ κατέχεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, δὲν ἐρχεται πλησίον τῶν θυρῶν, οὕτε τοῖσι νὰ ἐγγίῃ, ἀλλὰ παρακαλεῖ ἀπὸ κάτω καὶ ἀπὸ πολὺ μακρὰ. Καὶ ἂν μὲν λάθῃ, δίδει μυρί- ας εὐχάς ἂν ἔχῃ, οὕτε τότε ἐκφέρει λόγον πικρὸν, δὲν ὑβρίζει, οὕτε βλασφημεῖ ἐκείνους ποὺ δύνανται νὰ δώσουν καὶ δὲν παρέχουσι ἄλλ' ὅπως κατὰδικὸς τις ὀδηγοῦμενος ὑπὸ θημίου τινὸς εἰς ἀφόρητον τιμωρίαν, ὅλους τοὺς διερχο- μένους παρακαλεῖ, τοὺς ἐκεῖναι καὶ μὴ λαμβάνων οὐδεμίαν βοήθειαν, μετὰ μεγάλης σκληρότητος φέρεται πρὸς τὴν τιμωρίαν: E εἶπικαι αὐτὸς ἐδῶ. Ὅς νὰ ὀδηγήται: ὑπὸ τοῦ θημίου, τὴν πείναν, μέσα εἰς τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀφόρητον ἀ- γρυπνίαν, ἐκτείνει μὲν τὰς χεῖρας, καὶ μὲ μεγάλην φωνὴν τοὺς εὐροσκοκίμους ἐπάνω εἰς τὰς οὐκίας παρακαλεῖ, δὲν λαμβάνει ὁμῶς οὐδεμίαν φιλοφροσύνην, ἀνηλεῶς ἐσιώ- κεται καὶ μὲ πολλὴν ὠμότητα. Ἡμεῖς ὁμῶς, οὐδὲν ἐκ τού- των μᾶς συγκινεῖ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τὴν τὴν ἀπανθρωπί- αν τοῖσι μὲν νὰ ἐκτείνωμεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν ἀέραν, καὶ νὰ ἀμιλῶμεν πρὸς τὸν Θεὸν δι' εὐσπλαγχνίαν καὶ συγχώρησιν τῶν ἀμαρτημάτων ἡμῶν καὶ δὲν φοβοῦμεθα

μήπως κεραυνὸς πύση μετὰ ἀπὸ τέτοιαν προσευχῆν, με- τὰ τὴν τοσαύτην ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν. Πῶς πρὸς ὕπνον, λέγε μου, δοῦζομεν καὶ ἀνάπαισι, καὶ δὲν φο- βούμεθα μήπως καθ' ὕπνου αὐτὸς ὁ Ἰβίος ὁ πένης πα- ρουσιασθῆ εἰς ἡμᾶς, τραχὺς, ἀκάθαρτος, μὲ ῥάκη ἐνδε- θυμένος, ἐπὶ Α ἀρχίσῃ δὲ νὰ δόδεται καὶ νὰ ἄρῃῃ, κα- τηγορῶν τὴν σκληρότητά μας; Καθ' ἑσόν ἀπὸ πολλοὺς πολλὰκις ἤκουσα νὰ λέγουσι ὅτι μετὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν παρέλειπον τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς πτωχοὺς, κατὰ τὴν νύκτα εἶδον τοὺς ἐκείνους τῶν δεμένους μὲ σκηνία καὶ νὰ τοὺς τραπῶ τὸ χεῖρ τῶν πτωχῶν, νὰ σπαράζωνται, πολλὰ ἄλλα πράγματα νὰ παθαίνουσι. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν εἶναι ὀ- πνος καὶ ὄνειρον καὶ πρόσκορος τιμωρία ἡμεῖς ὁμῶς δὲν φοβοῦμεθα, λέγε μου, μήπως κάποτε αὐτὸν τὸν πτωχόν, ποὺ δόδεται, ποὺ φωνάζει, καὶ κλαίει, τὸν ἴδωμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, B καθὼς κάποτε εἶδον τὸν Λάζαρον" ὁ πλάσιος ἐκείνους; Ὅσα δὲ ἐπακολουθοῦν τὰ ἀρήνω εἰς τὴν συνείδησίν σας, τὰ φοβερά καὶ ἀπαρη- γόρητα ἐκεῖνα βασανιστήρια, πῶς ἐξήτησεν Ὁδωρ, πῶς δὲν ἔτυχεν οὐδὲ σταγόνος, πῶς ἡ γλώσσα ἐττανίστο, πῶς ἂν καὶ πολλὴ παρακάλεισι, δὲν ἀπῆλασε οὐδεμίαν συγγνώμην, καὶ πῶς αἰώνιος ἐκολάζετο. Ἄλλὰ ἡμεῖς μὴ γένοιτο ταῦτα διὰ τῶν πραγμάτων νὰ γνωρίσωμεν, ἀλ- λά νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἀπειλήν τῶν ἔργων, ἀφοῦ ἀκού- σωμεν αὐτὰ καὶ νὰ ἀποδεχθῶμεν δεξιὰ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ, εἰς τὸν Ἰβιον μὲ ἐκείνον νὰ μεταδῶ- μεν τόπαν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, C μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέ- ρα ἀνήκει τιμὴ, δόξα, δόξα, μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦ- μα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΤΑΘΟΥ ΕΑΝ ΠΡΟΒΑΘΗΝ Ή ΑΥΤΟΥ Η ΓΝΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ
ΑΔΑΜ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ ἢ ΕΙΠΕ ΤΗΝ ΓΝΩΣΙΝ ΠΑΤΗΤΗΝ
ΚΑΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΒΡΩΣΕΩΣ ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΑΡΙΣΤΗ ΚΑΙ ΟΤΙ
ΠΡΑΠΤΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΘΙΑΝ ΚΑ ΜΕΛΗΤΗΜΕΝ ΟΣΑ ΑΝΙΣΤΑΙ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ.

Ἄγαθῶ μὲν τὴν νηστείαν διότι εἶναι μήτηρ τῆς σω-
φροσύνης 670 Ὡ καὶ πηγὴ πάσης φιλοσοφίας ἄγαθῶ δὲ
αὐτὴν καὶ διὰ αὐτῆς, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην αὐτῆς, ὅτι πρὸς χά-
ριν μου αὐτὴν τὴν ἱερὰν καὶ τιμίαν οὐκ ἀνάσσειν προ-
εκάλεσε, καὶ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἴδω πάλιν τὰ ἀγαπητὰ πρό-
σωπα, ἐπὶ πλέον δὲ μοῦ παρέχει τὴν δυνατότητα μετὰ
θάρρους νὰ ἐντυφλώω εἰς τὴν καλὴν ταύτην πανήγυριν
καὶ εὐοχίαν. Καθ' ὅσον καὶ πανήγυριν καὶ εὐοχίαν καὶ μύ-
ρια ἀγαθὰ, εὖν καλέσῃ τις τὴν συνάθροισιν ἡμῶν, ἐν δὲ
σφάλῃ. Διότι, εὖν κάποιος εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ
συναντήσῃ ἕνα φίλον, πολλὰκις ἀποβάλλει πᾶσαν στενο-
χωρίαν ἡμεῖς οὐκ εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐκκλησί-
αν συναντηθέντες, ἔ καὶ οὐκ πρὸς ἕνα φίλον, ἀλλὰ μετὰ τό-
σους πολλοὺς καὶ τόσοὺς καλοὺς ἀδελφοὺς καὶ πατέρας
συναντώμενοι, πῶς ἐν δὲ ἀποθέσωμεν πᾶσαν λύπην;
Πῶς ἐν δὲ ἀπολαύσωμεν κάθε εὐχαριστήσιν; Διότι οὐκ
μόνον κατὰ τὸ πλῆθος εἶναι καλύτερος αὐτὸς ἐδῶ ὁ σὺλ-
λογος ἀπὸ τὰς συγκεντρώσεις τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ καὶ ὡς
πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς διαλέξεως. Διότι ἐκεῖνοι ποῦ
συγκεντρώνονται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ κόβονται κυκλικῶς,
ὁ εἰς πλῆθος τοῦ ἄλλου, πολλὰς φορές συζητοῦν καὶ δι'
ἀνωφελεῖ πράγματα 671 Ἄ καὶ ἀνευ περιεχομένου, προσεῖτι
δὲ ὁμιλοῦν διὰ πράγματα ποῦ δὲν ἀρμόζουν εἰς αὐτούς. Καθ'
ὅτι συνηθισαμεν εἰς μέγιστον βαθμὸν μόλιστα, μετὰ με-
γάλης σπουδῆς νὰ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ πολυπραγμο-

1. Γεν. 9, 17.

νώμεν τὰς ξένας ὑποθέσεις. Ὅτι μὲν, λοιπόν, εἶναι ἐπι-
σφαλὲς καὶ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ παρασυρθώμεν πρὸς τὸ
κακόν, λέγοντες καὶ ἀκούοντες τέτοιον λόγον, καὶ ὅτι πολ-
λαὶ θύελλαι πολλὰκις ἀπὸ τοιαύτας συναναστροφῆς ἠπει-
λησαν οὐκίαν, τῶρα παραλείπω νὰ εἶπω ὅτι δὲ ἀνωφελεὶς
καὶ μάταιος καὶ ἐγκόσμιος εἶναι ὅλη ἐκείνη ἡ συζήτησις
καὶ οὐδέποτε πνευματικὸς λόγος θὰ λεχθῇ εἰς τοιαύτην
συγκέντρωσιν, οὐδεὶς θὰ ἀντιεῖπῃ. Ἐδῶ ὅμως δὲν γίνεται
τὸ ἴδιον. Ἐ ἀλλ' ὅπως ἀντιθέτως, διότι πᾶσα συζήτησις,
ἥτις δὲν φέρει ψυχικόν κέρδος, ἔχει ἀκδηλή, πᾶσα δὲ
πνευματικὴ διδασκαλία εἰσέρχεται. Καθ' ὅσον καὶ διὰ τὴν
ψυχὴν μας συζητοῦμεν, καὶ δι' ὅσα τῆς ἀρμόζουν ἀγαθὰ,
καὶ διὰ τοὺς ἀποκεκλιμένους εἰς τοὺς οὐρανοὺς στεφάνους,
καὶ διὰ τοὺς ἐμβόλους βίους τῶν ἀγίων, καὶ διὰ τὴν φι-
λανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Κόσμου,
καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια πρὸ πάντων ἀρμόζουν εἰς
ἡμᾶς, καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐβημουργήθημεν, καὶ ποῖον τέ-
λος μας ἀναμένει μετὰ τὴν ἐδῶ ἀποδημίαν, καὶ εἰς ποῖαν κα-
τάστασιν θὰ εὐρίσκωνται τὰ ἴσκα μας πράγματα τότε.
Καὶ αὐτῆς ἐδῶ τῆς ἱερᾶς συνάθροισης οὐκ ἴδιον ἡμεῖς, Ὁ ἄλ-
λὰ καὶ Προφήται καὶ Ἀπόστολοι συμμετέχουσι καὶ τὸ
σπουδαϊότερον ἐξ ὧων, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης τῶν ἁ-
πάντων Ἰησοῦς Ἰσταται εἰς τὸ μέσον ἡμῶν. Διότι ὁ ἴδιος
λέγει: «Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἴνη: συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὀ-
νομά Μου, ἐκεῖ εὐρίσκομαι εἰς τὸ μέσον αὐτῶν». Ἐάν δὲ
ἴσπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι, ἐκεῖ εὐρίσκεται εἰς
τὸ μέσον αὐτῶν, πολὺ περισσότερον εὐρίσκεται εἰς τὸ μέ-
σον ἴσπου ὑπάρχουν τόσο πολλοὶ μὲν ἄνδρες, τόσοι πολ-
λοι δὲ γυναῖκες, τόσοι δὲ Πατέρες, καὶ Ἀπόστολοι καὶ
Προφήται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς μετὰ μεγαλύτερας προθυ-
μίας ὁμιλοῦμεν, ἐπεὶ ἀντιλοῦμεν δύνωμεν ἐξ αὐτοῦ, καὶ
τὴν ὑπόθεσιν μας θὰ ὡς ἐκπληρώσωμεν. Ἐ καθ' ὅσον
ὡς ὑπεσχέθημεν προηγουμένως νὰ ὡς ὁμιλοῦμεν πε-
ρὶ τοῦ δένδρου, ἐν ἀπὸ ἐκείνου προῆλθεν ἡ γνώσις τοῦ
καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ εἰς τὸν Ἀδάμ, ἡ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν
βρώσιν εἶχε τὴν διάκρισιν ταύτην. Μὲ πεποιθῆσιν, λοιπόν,
δυνάμεθα νὰ ὡς εἴπωμεν τῶρα, ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν βρώ-
σιν εἶχε αὐτὴν τὴν διάκρισιν. Καθ' ὅτι, ἐν δὲν ἐγνώριζεν
τί εἶναι μὲν καλόν, τί δὲ πονηρόν, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄλο-

2. Ματθ. 18, 20.

γα ζῶα θά ἦτο κατώτερος ὡς πρὸς τὴν λογικὴν, καὶ ὁ κύριος ἀνοητότερος ἀπὸ τοὺς δοῦλους. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀποτον, οἱ αἰγες καὶ τὰ πρόβατα νὰ γνωρίζουν ποῖος χόρτος τοὺς εἶναι χρήσιμος, ποῖος δὲ δόξιος καὶ νὰ μὴ προστρέχουν αὐτὰ εἰς ὅλα ὅσα φαίνονται, ἀλλὰ νὰ ἔχουν τὴν διάκρισιν καὶ νὰ γνωρίζουν καλῶς, τί μὲν εἶναι εἰς αὐτὰ τὸ ἐπιβλαβές, τί δὲ τὸ ὠφέλιμον. Ἐ δὲ ἄνθρωπος νὰ ἔχη ἀποστερηθῆ ἰσχύος μεγάλης ἀσφαλείας; Διότι, ἐάν δὲν εἶχε τοῦτο, τὴν διάκρισιν ταύτην, δὲν θά ἦτο ἱκανὸς εἰς τίποτε, ἀλλὰ ὑποδεέστερος ἐξ ὧων θά ἐτύγχανε. Θά ἦτο δὲ προτιμώτερον εἰς αὐτὸν νὰ εἶναι τυφλὸς καὶ νὰ ἔχη χάσιν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ στερηθῆται τοῦ φωτός, παρὰ ν' ἀγνοῆ τί εἶναι μὲν καλόν, τί δὲ πονηρόν. Διότι: ἐν ταύτῳ ἀφαρέσῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν μας, ἔλην τὴν ζωὴν μας ἀφῆρες καὶ τὰ πάντα ἐγέμισες μὲ πολλὴν σύγχυσιν. 672 Α Διότι ὡς πρὸς τοῦτο διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ εἰμεθα ἀνώτεροι τῶν θηρίων, δηλαδῆ, ὅτι γνωρίζομεν τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ διακρίνομεν τὸ πονηρόν, καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν τὸ καλόν. Ἄν δὲ ἡμεῖς τοῦτο γνωρίζομεν τώρα, ὅχι ἡμεῖς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ Σκύβοι καὶ οἱ θάρβαροι, πολλῶ μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος τότε ἐκείνος πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἐγνώριζε τοῦτο; καὶ ὁ τιμηθεὶς μὲ τόσας ἀρετάς, καθὼς μὲ τὸ κατ' εἰκόνα, τὸ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ μὲ τὰς λοιπὰς εὐλογίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔμενε ἐρημος τοῦ σπουδαιότερου ἐκ τῶν ἀγαθῶν. Καθ' ὅσον τὸ καλόν καὶ τὸ κακόν ἐκείναι μόνον ἀγνοοῦν, ὅσοι ἔχουν στερηθῆ τοῦ κοινοῦ λογικοῦ ὁ Ἄδάμ ὅμως ἦτο πλήρης σοφίας καὶ ἐγνώριζε νὰ διακρίνη καὶ τὰ δύο ταῦτα. Ὅτι δὲ ἦτο πλήρης σοφίας πνευματικῆς, ἄκουσε καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Β «Ἐδῆγησεν», λέγει, «ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἄδάμ τὰ θηρία, διὰ νὰ ἴδῃ αὐτὰ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ τὸ κατάλληλον ὄνομα» καὶ ὅτι ὄνομα ὁ Ἄδάμ ἤθελε δώσει εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, τοῦτο θά ἦτο τὸ ὄνομα του».⁴

Ἐκέψου, λοιπόν, πόσον σοφίαν εἶχε, ὅστε εἰς τόσα πολλὰ γένη, τόσον ποικίλα καὶ διαφορετικὰ, εἰς τὰ κτήνη, εἰς τὰ ἔρπετά, εἰς τὰ πτηνά, νὰ δυνηθῆ νὰ θέσῃ ὄνομα, καὶ ὅλα κύρια. Καθ' ὅτι τόσον πολὺ ὁ Θεὸς ἔκομεν δεκτὴν τὴν ὀνοματοθεσίαν, ὥστε δὲν ἤλλαξε τὰς ὀνομασίας ἐκείνας, ὅτε, ὅταν ἠμάρτησεν, ἠδέλησεν ν' ἀλλάξῃ

3. Γεν. 2, 19.

τὰς ἐπωνυμίας τῶν ζῶων. C «Διότι», λέγει, «πᾶν ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὰ ζῶα ὁ Ἄδάμ, τοῦτο ἔμεινε εἰς αὐτά».

Αὐτός, λοιπόν, ἠγνώσει τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ πονηρόν; Καὶ πῶς τοῦτο θά ἔχη λογικὴν ἐξήγησιν; Πάλιν ὠδήγησεν τὴν γυναῖκα πρὸς αὐτὸν καὶ μόλις τὴν εἶδεν ἀμέσως ἐγνώρισεν τὸν σύντροφόν τῆς φύσεως. Καὶ τί λέγει; «Τοῦτο τώρα εἶναι ὁσοῦν ἀπὸ τὰ ὄσα μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου».⁵ Ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου ὁ Θεὸς τοῦ εἶχε φέρεῖ ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἄδάμ ἤθελε νὰ δεῖξῃ, ὅτι τοῦτο τὸ ζῶον δὲν εἶναι ἐν ἐξ ἐκείνων τῶν ζῶων εἶπεν· «Τοῦτο τώρα εἶναι ὁσοῦν ἀπὸ τὰ ὄσα μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου». Δ Μερικοὶ μάλιστα λέγουν, ὅτι δὲν ὑπονοεῖ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας, καὶ ὅτι τέτοιος τρόπος γεννήσεως διὰ τὴν γυναῖκα, πάλιν δὲν θά εἶναι, διὰ τοῦτο εἶπεν «Τοῦτο τώρα», τὸ ὁποῖον καὶ ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἀκριβέστερον τὸ ἐρμήνευσε καὶ ἔλεγε, «Τοῦτο μιά φορά ἔγινε»· ὡς νὰ ἔλεγεν· «Τώρα μόνον ἔγινε ἡ γυνὴ ἀπὸ τῶν ἄνδρα μόνον» μετὰ ταῦτα δὲν θά συμβαίνει ὡτως, ἀλλ' ἐκ τῶν δύο θά προέρχεται· «Ὅσοῦν ἀπὸ τὰ ὄσα μου καὶ σὰρξ ἀπὸ τὴν σάρκα μου». Ὁ Θεὸς, δηλαδῆ, ἀπὸ ὅλο τὸ φῶσμα λαθῶν ἐν κομμάτι, ὅτω τὴν γυναῖκα ἐδημιούργησεν, διὰ νὰ ὁμοιάσῃ εἰς ὅλα πρὸς τὸν ἄνδρα. Ἐ «Ἄυτη», λέγει, «ἡ ὀνομασθῆ γυνή, διότι προέρχεται ἐκ τοῦ ἀνδρός». Βλέπεις πῶς καὶ τὴν ὀνομασίαν διὰ τοῦτο τὴν θέτει, διὰ νὰ διδάσκῃ ἡ ὀνομασία τὸ κοινὸν τῆς φύσεως, καὶ διὰ νὰ εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς κοινῆς φύσεως καὶ ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας κινήτρων συνεχῶς ἀγάπης καὶ συνδράμης ὁμοιοῦσας; Ἐπειτα τί λέγει; «Ἐνεκα τῆς στενῆς ταύτης σχέσεώς μας πᾶς ἀνὴρ θά ἐγκαταλείψῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του καὶ θά συνδεθῇ στενῶτατα μετὰ τῆς γυναίκος αὐτοῦ».⁶ Δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἡ ἑνωθῆ», ἀλλὰ «ἡ συνδεθῆ στενῶτατα»,

4. Γεν. 2, 19.

5. Γεν. 2, 23.

6. Ὁ Θεοδοσίωσι καὶ ὁ Σύμμαχος μεταφράζουσιν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ «ἡ ὄνομασθῆ...».

7. Γεν. 2, 23.

8. Γεν. 3, 24.

θλιών ἔτσι τὴν στενὴν συνάφειαν. 673 Α «Ὅποτε οἱ δύο θὰ γίνουν μία σάρξ»!

Αὐτός, λοιπόν, ὅστις ἐγνώριζε τόσα πολλά, λέγε μου, ἠγνάει τί εἶναι μὲν καλόν, τί δὲ πονηρόν; Καὶ πῶς θὰ ἐξηγηθῆ τοῦτο; Διότι, ἐάν δὲν ἐγνώριζε πρὶν νὰ φάγη ἀπὸ τὸ δένδρον, τί εἶναι μὲν καλόν, τί δὲ κακόν ἀλλὰ τὸ ἔμαθε μετὰ τὴν ἐρώσειν, τότε ἡ ἁμαρτία τοῦ ἔγνευεν διδασκαλὸς τῆς σοφίας, καὶ ὁ ὄφις δὲν εἶναι πλέον ἀπατεῶν, ἀλλ' ἔγνευε συμβουλοῦς τῶν συμφερόντων ἡμῶν, καθ' ὅτι ἀπὸ θηρίων ἔκαμεν τὸν Ἀδὰμ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ μὴ γένοιντο, δὲν ἔχουν ταῦτα οὕτως, ὄχι. Β Διότι, ἐάν δὲν ἐγνώριζε τί εἶναι μὲν καλόν, τί δὲ πονηρόν πῶς καὶ ἐλάμβανεν τὴν ἐντολήν; Διότι κανεὶς δὲν δίδει νόμον εἰς ἐκείνον ποῦ ἀγνοεῖ, ὅτι ἡ παράβασις εἶναι κακόν ὁ Θεὸς β-μῶς καὶ ἔδωκε, καὶ ὄφου παρέδωκε τὸν νόμον τὸν ἐπιμώρησεν. Δὲν θὰ ἐπραττε καὶ τὰ δύο ταῦτα, ἐάν δὲν τὸν εἶχε δημιουργήσει ἐξ ἀρχῆς μὲ τὴν γνώσειν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Βλέπεις πῶς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν ἐγνώρισεν μετὰ ἀπὸ τὴν ἐρώσειν τοῦ δένδρου τὸ καλόν καὶ τὸ πονηρόν, ἀλλὰ καὶ πρὶν τὸ ἤξευρεν;

Ταῦτα πάντα, λοιπόν, ἀγαπητοί, καλῶς ἄς τὰ κρατῶμεν καὶ ἀφοῦ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς οἰκίας διπλῆν ἄς παραθέσωμεν τὴν τράπεζαν, τὴν τράπεζαν τῶν τροφῶν, καὶ τὴν τράπεζαν τῆς διδασκαλίας. Καὶ ἄς λέγῃ, Ἐσθὰ ἔχουν λεχθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δάνηρ, ἄς μονθάνη δὲ ἡ γυνὴ, ἄς ἀκούουν δὲ καὶ τὰ παῖδια, μήτε οἱ ὑπηρεταὶ νὰ ἀπιστεροῦνται ταύτης τῆς ἀκροάσεως. Νὰ καταστήσῃ τὴν οἰκίαν σου Ἐκκλησίαν⁹ καθ' ἕσασιν εἶσα ὑπεύθυνος διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν τέκνων σου καὶ τῶν ὑπηρετῶν σου. Ὅπως δὲ ἡμεῖς θὰ δώσωμεν λόγον διὰ σὰς, ἔτσι καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ λογοδοτήσῃ καὶ διὰ τὸν ὑπηρετὴν, καὶ διὰ τὴν οὐλύγον, καὶ διὰ τὸν υἱόν του. Ἀπὸ τὰς τοιαύτας διηγήσεις εὐχάριστα ὄνειρα θὰ ἔχωμεν, καὶ θὰ εἶναι ἀπηλλαγμένα πάσης κακῆς φαντασίας. Δ Διότι, ὅτι ἡ ψυχὴ μελε-

9. Γεν. 2, 24.

10. Πιλιλάς, ὁ ἱερὸς Πατὴρ ρίπτει εἰς τὰς ὁμίλιας καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ τοῦ νόμου «Ἐκκλησίαν ποιήσεν σου τὴν οἰκίαν». Ὁ λέγει δὲ, παρὰ τῆς ἀσυνεχῆς συστάσεως τοῦ ρήτορος, ἐκπέφκει εἰς ἐπιδοκιμασίας καὶ χειροσυστάματα διὰ τὴν προκειμένην περίπτωση, ἄς καθίσταται φανερόν ἄς τοῦ Ζ' λόγου, 674 Β, ὁ Χριστός μετὰ χρεῶς ἐπέλεξε τὰς ἐπιδοκιμασίας, διότι ἐπραξεν ὅτι: τὸς εἶπεν καὶ λέγει «διὰ ταῦτα καὶ σήμερον προεβόκατον ἀπευθόμενον πρὸς τὴν διδασκαλίαν».

τῆ δὴν τὴν ἡμέραν, ἀνάλογα καὶ εἰς τὸν ὕπνον φαντάζεται. Ἐάν δὲ φυλάσωμεν τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν λεγόμενα δὲν θὰ χρειασθῆ πολλὸς κόπος καθ' ἕσασιν καὶ οἱ ἐπόμενοι ὁμίλιας θὰ εἶναι σαφέστεροι εἰς σὰς, καὶ ἡ διδασκαλία θὰ γίνεταί ὄφ' ἡμῶν μετὰ μεγαλύτερας προθυμίας. Διὰ νὰ ἀφελῆθῶμεν, λοιπόν, περισσώτερον καὶ ἡμεῖς καὶ σεις, ἡμεῖς μὲν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, σεις δὲ ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν, μαζί με τὴν ὀλίγην τράπεζαν καὶ ἡ πνευματικὴ τράπεζα ἄς παρατεθῆ. Καθ' ἕσασιν ἀσφάλεια καὶ σφάλισμα θὰ σὰς γίνουσι ἐκεῖνα, καὶ τὰ τῆς παρουσίας ζωῆς ὁ Θεὸς θὰ κατευθῶν πρὸς τὸ συμφέρον, καὶ εὐχέρη καὶ εὐκόλα εἰς σὰς θὰ εἶναι. «Ζητεῖτε, λέγει, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ πάντα ταῦτα θὰ σὰς δοθούσι»¹¹ Ἐ ἄς ζητῶμεν, λοιπόν, ταῦτην, ἀγαπητοί, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ Ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ Ὁποίου ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

11. Ματθ. 6, 33.

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

674 Α ΔΙΑΤΙ ΚΑΛΕΙΤΑΙ ΤΟ ΔΕΝΑΡΟΝ «ΔΕΝΑΡΟΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ» ΚΑΙ ΤΙ ΑΡΑ ΓΕ ΝΑ ΣΗΜΑΙΝΗ ΤΟ «ΣΗΜΕΡΟΝ ΘΑ ΕΙΣΑΙ ΜΑΖΙ ΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑΒΕΙΟΝ».³

Πολύ παρακάλεσα χθές την ημετέραν ἀγάπην νά ἐνθυμηθῆται ὅσα λέγονται ἐδῶ, καί τὸ θράδῳ διπλήν νά παραθέσεται τὴν τράπεζαν, τὴν ὀλικήν, ἀλλὰ καί τὴν πνευματικὴν νά προσθέσετε. Τί, λοιπόν; Τὸ ἐπράξατε καί παρετέθη διπλῆ ἡ τράπεζα;

Γνωρίζω ὅτι τὸ ἐπράξατε, καί ὄχι μόνον εἰς ἐκείνην, Ἐ ἀλλὰ καί εἰς ταύτην συμμετείχετε. Διότι δὲν θά παραμελώσατε τὴν καλύτεραν, καθ' ἣν στιγμήν ἐνδιαφέρεσθε διὰ τὴν κατωτέραν. Καθ' ὅσον αὕτη εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἄλλης. Διότι τὴν μὲν, χεῖρες μαγεῖρων παρεσκεύασον, τὴν δέ, γλώσσαί προφητῶν ἠτολίμασαν καί ἡ μὲν, ἔχει τὰ εὐλαστήματα τῆς γῆς, ἡ δὲ ἄλλη, τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου φέρει καί ταύτης μὲν τῆς προσέξεως αἱ τροφαὶ καταλήγουσιν ταχέως εἰς ἀπορῶν, ἐκείνης δὲ εἰς ἀφθοροῦσαν. Καί αὕτη μὲν συντηρεῖ τὴν παρούσαν ζωὴν μας, ἐκείνη δὲ μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὴν μέλλουσαν. Ἐ Ὅτι μὲν, λοιπόν, παρεθέσατε μαζί με ἐκείνην καί αὕτην ἐδῶ, γνωρίζω χωρὶς οὐδένα ἀκόλουθόν σας νά ἐρωτήσω, αὐτὴ ὑπέρβη, ἀλλὰ τὸν πλέον ἐμπιστον ἀπὸ αὐτοῦ ἀγγελιαφόρον. Ποίος εἶναι οὗτος; Τὸ ὅτι ἐχειροκροτήσατε τὰ ὅσα εἶπαμε, τὸ ὅτι ἐπαινήσατε τὴν διδασκαλίαν. Ὅταν δηλαδὴ σὰς εἶπον χθές, νά κάμῃ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν τὴν οἰκίαν του ἐκαλισίαν, ἀφίσατε μεγάλην φωνὴν καί ἐδηλώσατε ἔτσι τὴν εὐχαριστήριον σας δι' ὅσα ἐλέγξαμεν.¹

¹Εκεῖνος δὲ ποῦ ἀκοεῖ με εὐχαρίστησιν ὅσα λέγονται

1. Γεν. 2, 9.

2. Λουκ. 28, 48.

3. Πρβλ. σημασίαν θ τοῦ προσηγομένου λόγου.

καί διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἔργων θά ἐτοιμασθῆ. Διὰ τοῦτο καί σήμερον μετὰ μεγαλύτερας προθυμίας εἰς τὴν διδασκαλίαν ἀποδύθη. Ἐ Ἄλλ' ἐντίναστε τὴν προσοχὴν σας καί τώρα. Διότι δὲν πρέπει νά προσέχη μόνον ὁ ρήτωρ, ἀλλὰ καί οἱ ἀκούοντες θεῶν νά εὐρίσκωνται εἰς ἀγωνίαν, καί μάλιστα περισσότερον οἱ ἀκούοντες παρά ὁ ἀμιλῶν. Καθ' ὅτι ἡμεῖς μὲν μίαν φροντίδα ἔχομεν, νά καταδύλωμεν τὰ δεσποτικά χρήματα εἰς σὰς δὲ ὁ κόπος μεγαλύτερος εἶναι, ὥστε καί νά δεχθῆτε ταῦτα, καί μετὰ πολλῆς ἀσφαλείας νά τὰ διατηρήσετε. Θέσατε, λοιπόν, μετὰ τὴν ἀράσασιν εἰς τὰς θύρας τὰ κλεῖθρα, τοὺς μοχλοὺς καί σκέψεις, αἵτινες προκαλοῦν φόβον εἰς τὸν διάβολον, περὶ τῆς ψυχῆς τοποθετήσατε, ὡς φύλακας. Διότι ὁ κλέπτης εἶναι ἀναίσχυτος, καί ἀγρυπνεῖ διαπαντός, καί συνεχῶς ἐπιτίθεται, καί ἂν ἀκόμη πολλάκις ἀποτύχη, πολλάκις ἐπιχειρεῖ. Ἐ Ἄς εἶναι, λοιπόν, οἱ φύλακες φοβεροί, καί ἂν ἴδωσιν τὸν διάβολον ἐργάμενον καί θέλει νά ἀρπάξῃ κάτι ἀπὸ ὅσα ἐσπεράσαμεν, ὡς τὸν ἐκδιώκουν μετὰ μεγάλης κραυγῆς καί ἂν ἐπιόχωνται διατικαὶ φροντίδες, ὡς τὰς ἐμπροσθίων καί ἂν ἡ λήθη ἐναχλῆ προερχομένη ἀπὸ τὴν φύσιν, διὰ τῆς μελέτης τὴν νύκτιν ὡς διεγείρουν. Διότι δὲν εἶναι μικρὸς ὁ κίνδυνος νά ἀπολώσασιν τὰ δεσποτικά χρήματα.

Διότι, ἐάν, ἐκείνοι ποῦ δέχονται αὐτὰ τὰ χρήματα, τιμωροῦνται πολλάκις μεθ' ὅταν διακαρπίσων ὅσα τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθῆ.² Ἐ ἐκείνοι, αἵτινες ἐδέχθησαν τὰ πολὺ τιμώτερα ἀπὸ τὰ χρήματα, τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ἂν τοὺς ἀπωλέσων, ποῖων τιμωρίαν δὲν θά ὑποστοῦν;

Διὰ μὲν τὰ χρήματα ταῦτα ὑπεύθυνοι διὰ τὴν διαφύλαξιν μόνον εἶναι ἐκείνοι ποῦ τὰ ἐδέχθησαν, διὰ ἄλλο ὅμως ὄχι. Διότι ὅσα παρέλαβον, τόσα νά παραδώσων εἶναι ἀνάγκη, καί δὲν ἀπατεῖ κανεὶς τίποτε περισσότερον ἀπὸ αὐτοῦς διὰ δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ δὲν ἔμεθα ὑπεύθυνοι διὰ τὴν φύλαξιν των μόνον, ἀλλὰ ἀπαιτεῖται καί πολλὴ ἐργασία. Διότι δὲν διαπιστώμεθα νά ἀποδώσασιν ὅσα ἐδέχθημεν, ἀλλὰ διπλάσια νά προσφέρωμεν αὐτὰ εἰς τὸν Δεσπότην. Καί ὅμως πολλὴν ἀγωνίαν καί φροντίδα θά ἀπαποῖσε τὸ πρᾶγμα, Ἐ ἔστω ἂν ἐπρόκειτο διὰ τὴν φύλαξιν καί μόνον ὅταν ὅμως ὁ Δεσπότης μᾶς διατάσσῃ νά τὰ αὐξήσωμεν, ἐνώπριε πῶς ὁ κόπος καί φροντίς ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ἐμπιστώθη!

Διὰ τοῦτο δεδαίως καὶ κάποιος τοῦ ἐδέχθη πέντε τάλαντα,⁴ δὲν ἔδωκεν ὅσα ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τόσα.⁵ Καθ' ὅσον ἐκεῖνα μὲν ἦσαν ἀπὸ τῆν φιλανθρωπίας τοῦ δεσπότου· ἔπρεπε ὅμως καὶ ὁ δούλος νὰ ἐπιδείξη τὴν ἐπιμέλειαν του. Ὁμοίως καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἔλαβεν τὰ δύο τάλαντα, ἀπέδωκεν ἄλλα δύο,⁶ καὶ τοῦτου ἕνεκα ἠξιώθη τῆς ἰσῆς τιμῆς παρὰ τοῦ ἰσίου τοῦ δεσπότου. Ὁ Κάποιος ἄλλος δὲ πάλιν, ἐν τάλαντον δεχθείς, καὶ ἀποδώσας ἐκεῖνο ποῦ ἔλαβεν,⁷ χωρὶς νὰ τὸ μειώσῃ, χωρὶς νὰ ἐλαττώσῃ τὴν παρακαταθήκην, χωρὶς νὰ ἐπιτροπύσῃ τὸ ἥμισυ μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπέδειξεν ἐργατικότητα, μήτε ἀπέδωκεν διπλάσιον τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν τάλαντον, μετὰ τὴν ἐσχάτην ποιὴν ἐτιμωρήθη⁸ καὶ παλὺ θικαίως. Διότι, ἐὰν ἤθελα, λέγει, μόνον νὰ φυλάττω ταῦτα, καὶ νὰ μὴ ἔχω ἕτερον ἁμαρτίαν ἐκ τούτων, δὲν θὰ τὰ παρέδιδον εἰς τὰς χεῖρας τῶν δούλων. Ἴδὲ δὲ πρόσεχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ δεσπότου. Προσέφερεν ὁ χρεωθεὶς μετὰ τὰ πέντε τάλαντα ἄλλα πέντε, καὶ ἐκεῖνος μετὰ τὰ δύο, ἄλλα τόσα ἀπέδωκεν· καὶ ὁ καθένας ἐκ τῶν δύο ἀπήλαυσε τῶν ἰσίων τιμῶν. Διότι ὅπως εἰς ἐκεῖνον εἶπεν Ὁ «εὖγε, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὸ. Εἰς ὀλίγα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω»⁹ ὁμοίως λέγει καὶ διὰ τὸν προσφέροντα τὰ δύο «εὖγε, δοῦλε ἀγαθὸ καὶ πιστὸ. Εἰς ὀλίγα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω».¹⁰ Τὸ κέρδος δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, ὁ δὲ μισθὸς ὁ αὐτὸς· εἶται καὶ αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἐτίμησε μετὰ τὴν ἰδίαν τιμὴν. Δεῖται· Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔδλεπεν τὴν ποσότητα τῶν προσφερομένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐργαζομένων. Διότι ἕκαστος ἐξ ἐκείνων ἐπέδειξεν ὅτι ἠδύνατο· τὸ περισσότερον δὲ τῶν προσφερόντων καὶ τὸ ὀλιγώτερον δὲν προήλθεν ἀπὸ τὴν ραδιμίαν τοῦ ἐνός, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐργατικότητα τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῆς παρακαταθήκης προέκυψε. Ἐκεῖνος ἔλαβε πέντε, καὶ ἄλλα πέντε ἀπέδωκεν· οὗτος ἔλαβε δύο, καὶ δύο προσέκομισεν, καὶ δὲν ὑπελείφθη κατὰ τὸν ὑπολογί-

4. Πρβλ. Ματθ. 25, 14.
5. Πρβλ. Ματθ. 25, 20.
6. Πρβλ. Ματθ. 25, 22.
7. Πρβλ. Ματθ. 25, 24-25.
8. Πρβλ. Ματθ. 25, 26.
9. Ματθ. 25, 21.
10. Ματθ. 25, 23.

σμὸν τοῦ ἤλου. Καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς διπλά, καὶ ἐκεῖνος διπλά, τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτοὺς ἀπέδωκεν· ἐκεῖνος δὲ ὅστις παρέλαβεν ἐν, τὸ ἀπέδωκεν μόνον· διὸ καὶ ἐτιμωρήθη.

Ἠκούσατε, λοιπὸν, πόση τιμωρία ὑπάρχει διὰ ἐκείνους ποῦ δὲν πραγματεύονται τὰ δεσποτικά χρήματα; ⁶⁷⁶ Ἄ λοιπὸν, καὶ νὰ τὰ φυλάξωμεν, καὶ νὰ τὰ πραγματευθῶμεν, καὶ νὰ τὰ ἐμπορευθῶμεν πολὺ. Ἄς μὴ λέγη κάποιος· Στεροῦμαι μορφώσεως, εἶμαι μαθητὴς, δὲν ἔχω λόγον διδασκαλίας, εἶμαι ἀμαθὴς καὶ ἀξίος διὰ τίποτε.

Διότι ἔστω καὶ ἂν εἶσαι ἰδιώτης, ἔστω καὶ ἂν εἶσαι ἀμαθὴς, καὶ ἂν σοῦ ἀναστή ἐν τάλαντον, νὰ ἐργασθῆς τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς σέ, καὶ τὸν ἕσιον μισθὸν θὰ λάβῃς μετὰ τὸν διδασκαλον. Ἄλλ' ὅτι φυλάττετε τὰ λεγόμενα, καὶ τὰ κρατεῖτε μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, τὸ πιστεύω καὶ παλὺ μάλιστα διὰ νὰ μὴ δοπανήσωμεν ἄλλο τὸν χρόνον εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ἄς προσθέσωμεν εἰς τὰ χθεονὰ ἐνώπιον τῆς ἰδικῆς σας ἀγάπης καὶ τὰ ἐξῆς, ἀποδίδοντες εἰς σὰς αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν φύλαξιν. Ἐ διότι ἐκεῖνος, ὁστις προσηγομένως, ὅσα τοῦ ἐνεπιστευθῆσαν, τὰ ἐφύλαξεν, εἶναι ἀξίος καὶ ἕτερον πάλιν νὰ λάβῃ. Ποῖον λοιπὸν, διήγησιν χθὲς εἶχομεν; Ὁ λόγος ἦτο περὶ τοῦ δένδρου, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἐγνωρίζεν ὁ ἄνθρωπος τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, πρὶν νὰ φάγῃ ἐκ τοῦ δένδρου, καὶ ἦτο πλήρης σοφίας, καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἔδωκεν εἰς τὰ θηρία τὰ δώματα, ἀπὸ τὸ ὅτι ἐγνωρίζεν τὴν συζυγίαν του, ἀπὸ τὸ ὅτι εἶπε. «Τοῦτο τώρα εἶναι ὅσπου ἐκ τῶν ὀστέων μου», ἀπὸ τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς παιδοποιίας καὶ περὶ τοῦ θίου τῶν συζυγίων, καὶ περὶ πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀπὸ τὸ ὅτι ἔλαβεν τὴν ἐντολήν. Ὁ Διότι καμὲς δὲν διδὲ ἐντολήν καὶ νόμον διὰ τὸ τὴν ἀληθείαν δέον νὰ πράξῃ, καὶ τί ὄχι, εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀγνοεῖ τί εἶναι καλόν καὶ τί κακόν. Σήμερον ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, διὰ ποῖον λόγον, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔλαβεν τὴν γνώσιν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἔχει ἀναμιαθῆ τὸ δένδρον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ· διότι δὲν εἶναι μακρὸν τὸ νὰ μάθωμεν, διὰ τὸ δένδρον ἔχει αὐτὴν τὴν δυναμίαν.

Καθ' ὅτι ὁ διάβολος εἶπεν· «Τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁ-

ποιον θά φάγετε ἀπὸ τὸ δένδρον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, θά ἀνορθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ σας καὶ θά εἰσθε σάν θεοί, γνωρίζοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν».¹⁹ Πῶς, λοιπόν, σὺ ἰσχυρίζεσαι, λέγει, ὅτι δὲν ἐνέχεν τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ; Ποῖος, λέγε μου, τὴν ἔθεσεν;

Ἄρα γε ὁ Διάβολος; Ἦ Ναι, λέγει, ὅταν εἶπεν «Θά εἰσθε σάν θεοί, γνωρίζοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν».²⁰ Ἐπειτα μοῦ φέρεις τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἔχθρου καὶ τοῦ ἐπιβούλου;

Ἄν καὶ οὗτος εἶπεν ὅτι «Θά εἰσθε σάν θεοί» ἀρά γε, λοιπόν, καὶ θεοὶ ἔγνων; Καθώς, λοιπόν, δὲν ἔγνων θεοί, ἔτσι οὔτε τότε τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἔλαβον ἐκ τοῦ δένδρου. Διότι ἐκεῖνος εἶναι ψεύστης, καὶ δὲν λέγει τίποτε τὸ ἀληθινόν, διότι «Εἰς τὴν ἀλήθειαν δὲν μένει».²¹ Ἐ Μή, λοιπόν, προσάγωμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἔχθρου, ἀλλὰ ἄς ἴσωμεν ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, διὰ ποῖον λόγον καλεῖται τὸ δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Καὶ πρῶτον, ἂν θέλετε, τί εἶναι καλὸν καὶ κακόν ἄς ἐξετάσωμεν. Τί, λοιπόν, εἶναι τὸ καλόν; Ἡ ὑπακοή. Τί δὲ κακόν; Ἡ παρακοή. Καὶ ἐν τῷ μεταυῆμεις, διὰ νὰ μὴ πλανώμεθα ὡς πρὸς τὴν φύσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, αὐτὰ ἄς ἐπιθεωρώσωμεν ἐκ τῶν Γραφῶν. Ὅτι δηλαδὴ τοῦτο εἶναι τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης «Τί εἶναι τὸ καλόν, καὶ τί ζητεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ σέ; Λέγε τί εἶναι τὸ καλόν. Νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Κύριον, τὸν Θεόν σου».²² Βλέπεις τί ἡ ὑπακοή εἶναι τὸ καλόν; Διότι ἐκ τῆς ἀγάπης ἡ ὑπακοή.

⁶⁷⁷ Α Καὶ πάλιν «Δύο ποιητὰ, λέγει, πράγματα ἔπραξεν ὁ λαὸς μου. Ἐγκατέλειθε Ἐμέ, Ὅστις ἦμιον εἰς αὐτὰς πηγὴ ὕδατος ζωανόνου καὶ ἤνοιξαν διὰ τοὺς ἑαυτοῦς τῶν λάκκους συντετριμμένους, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ συγκρατήσουν τὸ ὕδωρ».²³ Βλέπετε ὅτι κακὸν εἶναι ἡ παρακοή καὶ ἡ ἐγκατάλειψις;

Ἄς ἐνθυμοῦμεθα ἐν τῷ μεταξύ τοῦτο, ὅτι καλὸν εἶναι ἡ ὑπακοή, καὶ κακόν ἡ παρακοή, καὶ ἔτσι θά μάθωμεν καὶ ἐκεῖνο.

19. Γεν. 8, 6.
20. Γεν. 8, 6.
21. Ἰωάν. 8, 44.
22. Μαρ. 8, 8.
23. Ἰερ. 2, 19.

Καθ' ὅτι διὰ τοῦτο τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐπειδὴ ἡ ἐντολή, ἡ ὁποία δοκιμάζει τὴν ὑπακοήν καὶ τὴν παρακοήν, σχετίζεται μὲ τὸ δένδρον. Διότι ἐγνωρίζεν μὲν ὁ Ἄδὰμ καὶ πρὸ τούτου, διὰ τὸ καλὸν μὲν ἡ ὑπακοή, κακὸν δὲ ἡ παρακοή ἔμαθεν ὁμις ὕστερον διὰ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων τοῦτο σαφέστερον. Ὅπως καὶ ὁ Κάλιν ἐγνωρίζε μὲν, Ἐ ὅτι ἦτο κακόν ἡ ἀδελφοκτονία, καὶ πρὶν νὰ σφάξῃ τὸν ἀδελφόν του· ὅτι δὲ ἐγνωρίζε πῶς εἶναι ποιητὸν τὸ πρᾶγμα, ἄκουσε τί λέγει: «Ἄς ἐξέλθωμεν εἰς τὴν πεδιάδα».²⁴ Καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν σῦρεις τὸν ἀδελφόν σου εἰς τὴν πεδιάδα καὶ τὸν ἀποστᾶς ἀπὸ τὰς πατρικὰς ἀγκάλας; Διὰ τὸν φέρεσις εἰς ἔρημον τόπον; Διὰ τὸν ἀποστερεῖς τῆς κηδεμονίας; Διὰ τὴν μακρὰν ἀπὸ τὰ πατρικὰ δάματα τὸν ἀδηγεῖς; Διὰ τὴν κρύπτεις τὴν τάλμην, ἂν δὲν φοβῆσαι τὴν ἀμαρτίαν; Διὰ τὴν δὲ καὶ μετὰ τὴν πρᾶξιν τοῦ φόνου, ἐρωτώμενος πάλιν, περιέχεσαι εἰς δύσκαλον θέσιν καὶ ψεύδεσαι; Διότι ὅταν σοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς «Τοῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου ὁ Ἄδελ;» Ὁ Ἀπῆλυττος: «Μήπως ἐγὼ εἶμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου;»²⁵ Ὅθεν γίνεται φανερόν ὅτι ἐγνωρίζεν καλῶς τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐρχόμενος πρὸς αὐτήν. Καθώς, λοιπόν, οὗτος ἐγνωρίζε μὲν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν φόνον ὅτι εἶναι κακόν, ἔμαθεν ὁμις σαφέστερον καὶ μετὰ ταῦτα, ὅτε ἐδέχθη τὴν τιμωρίαν, καὶ ἤκουσεν «Συνεχῶς θά ἀναστεινάζῃς καὶ θά τρέμῃς ἐπὶ τῆς γῆς».²⁶ Ὅμοίως καὶ ὁ πατήρ τοῦτου ἐγνωρίζε τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν καὶ πρὶν νὰ φάγῃ, ἂν καὶ ὅχι τόσοσιν καθαρὰ, καθὼς μετὰ τὴν ἐρώσιν τοῦ δένδρου. Τί λέγω; Διότι ἄλλοι μας γνωρίζομεν τὰ κακὰ καὶ πρὶν νὰ τὰ πράξωμεν, καλῶτερον ὁμις τὰ μανθάνομεν μετὰ τὴν πρᾶξιν ἀκόμη ὁμις καλῶτερον, ὅταν τιμωροῦμεθα. Ἦ Ἐτσι καὶ ὁ Κάλιν ἐγνωρίζε μὲν ὅτι ἡ ἀδελφοκτονία εἶναι κακόν καὶ προηγουμένως· τὸ ἔμαθε ὁμις καλῶτερον, διὰ τῆς τιμωρίας ὕστερον.

Καθ' ὅσον καὶ ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὄγεια εἶναι καλόν, καὶ βαρεῖα εἶναι ἡ νόσος καὶ πρὶν νὰ τὴν δοκιμάσωμεν πολλῶν μᾶλλον ὁμις, ὅταν περιττώσωμεν εἰς νόσον, γνωρίζομεν τὴν διαφορὰν τῶν δύο.

24. Γεν. 4, 8.
25. Γεν. 4, 9.
26. Γεν. 4, 12.

Κατά τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Ἄββμ ἐγνώριζεν μὲν ὅτι εἶναι καλὸν ἢ ὑπακοή, καὶ κακὸν ἢ παρακοή· ὕστερον ὁμοίως σαφέστερον τὸ ἐπιληροφορήθη, ὅταν ἐγεύθη ἐκ τοῦ δένδρου καὶ ἐξεβλήθη τοῦ Παραδείσου, Ἐ καὶ ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν ἐκείνην. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐτιμωρήθη, διδοῖ, ἂν καὶ ὁ Θεὸς τοῦ τὸ εἶχε ἀπαγορεύσει, ἐγεύθη ἐκ τοῦ δένδρου, ἢ τιμωρία διὰ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων τοῦ ἀπέδειξεν ἀκόμη καλύτερον, πόσον μέγα κακὸν εἶναι νὰ παρακούῃ κανεὶς τὸν Θεόν, καὶ πόσον μέγα καλὸν ἢ ὑπακοή· διὰ τοῦτο τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Καὶ διὰ ποῖον λόγον τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐάν ἡ ἴδια ἢ φύσις τοῦ δένδρου δὲν εἶχεν τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' ἔμειθεν καλύτερον τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῆς τιμωρίας, ἢ ὅποια προήλθεν ἀπὸ τὴν παρακοήν νὰ γεύθῃ τοὺς καρπούς;

Διότι τοῦτο εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν, 678 Α β-ταν ἓνα πρᾶγμα γίνῃ, ἢ εἰς τόπους, ἢ εἰς καρπούς, ἀπὸ τῶν πραγμάτων νὰ καλοῦνται καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ καρποί. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, μὲ παράδειγμα εἰς σὰς βὰ τὰ καταστήσω φανερόν. Ὁ Ἰσαὰκ κάποτε ἠνοίξε φρέατα⁸⁰ ταῦτα ἐπεχείρησαν οἱ γείτονες νὰ τὰ καταστρέψουν· ἐκ ταύτων προήλθεν ἔχθρα τις, καὶ ἐκάλεσε τὸ φρέαρ Ἐχθρὰν· οὐκ οὐκ αὐτὸ τὸ φρέαρ δεκτικὸν ἔχθραν, ἀλλ' ἐπειδὴ δι' αὐτὸ ἐγένετο ἔχθρα. Οὕτως καὶ τὸ δένδρον, καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, οὐκ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶχε γνώσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ ἐγένετο ἡ δακρυμασία διὰ τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Πάλιν ἠνοίξεν φρέαρ⁸¹ ὁ Ἀβραάμ, Ἐ τὸ ἐπεδαύλευσεν ὁ Ἀβραάμ συνητήθησαν, ἔπεισαν τὸ μῖσος, καὶ ἀφου ὠρκίσθησαν μεταξύ των, ἐκάλεσαν τὸ φρέαρ ἐκεῖνο «Φρέαρ ὄρκου»· οὐκ ἐπειδὴ τὸ φρέαρ ὠρκίσθη, ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐγένετο ὄρκος. Βλέπεις πῶς οἱ τόποι δὲν γίνονται αἰτίαι τῶν πραγμάτων, ἂν καὶ λαμβάνουν τὰ ὀνόματα ἐκ τῶν πραγμάτων; Διὰ νὰ καταστήσωμεν τὸ λεγόμενον σαφέστερον, εἶναι ἀνάγκη νὰ φέρωμεν παραδείγματα. Πάλιν εἶδεν ὁ Ἰακώβ⁸² Ἀγγέλους νὰ τὸν προ-

80. Περὶ. Γεν. 28, 21.

81. Περὶ. Γεν. 21, 31-39.

82. Περὶ. Γεν. 28, 2.

ὑπαντοῦν καὶ παρεμβολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκάλεσεν τὸν τόπον «Παρεμβολὴν». C Ἄν καὶ ὁ τόπος δὲν ἦτο ἡ παρεμβολή, ἀλλ' ὅμως ἐκλήθη ὁ τόπος «Παρεμβολή», ἐπειδὴ ἐκεῖ εἶδε τὴν Παρεμβολήν. Βλέπεις πῶς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ποὺ συνέβη εἰς τὸν τόπον, ἀποκαλεῖ τὸν τόπον;

Οὕτως καὶ τὸ δένδρον καλεῖται τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, οὐκ ἐπειδὴ εἶχεν γνώσιν διὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ ἐγένετο ἡ δοκιμασία διὰ τὴν γνώσιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ἡ ἐξάσκηση διὰ τὴν παρακοήν καὶ τὴν ὑπακοήν. Πάλιν εἶδε τὸν Θεὸν ὁ Ἰακώβ, ὡς δύναται ἄνθρωπος νὰ τὸν ἴδῃ, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκεῖνο «Εἶδος Θεοῦ»⁸³. Διατί; «Διότι εἶδα τὸν Θεόν», λέγει. D Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ὁ τόπος εἶδος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πρᾶγμα ποὺ συνέβη εἰς τὸν τόπον προήλθεν ἡ ὀνομασία. Βλέπεις διὰ πόσον εἶχε ἀποδειχθῆ, ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν ἀπὸ τὰ πρᾶγματα ποὺ συμβαίνουν εἰς τοὺς τόπους, νὰ καλοῦνται οἱ τόποι; Τὸ αὐτὸ γίνεται συνήθως καὶ διὰ τοὺς χρόνους. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ σὰς κουράζωμεν, ὅς μεταφέρωμεν τὸν λόγον ἀπὸ τὰ σκυθρωπὰ πρὸς τὰ χαρούμενα. Καθ' ὅσον ἐκουράσθη ἡ διάνοιά σας μὲ τὸ νὰ ἐνδιατριβῇ συνεχῶς μὲ ὑψηλότερα νοήματα· διὰ τοῦτο εἶναι καλὸν νὰ τὴν ἀναπαύσωμεν, Ἐ τρέφοντες αὐτὴν μὲ τὰ ἀπλούστερα καὶ εὐχάριστα νοήματα. Ἐπανερχόμεθα, λοιπὸν, πρὸς τὸ σωτήριον ἔϋλον τοῦ Σταυροῦ. Διότι αὐτὸ, αὐτὸ διέλυσε διὰ τὰ θεινὰ, ὅσα εἰσήγαγε ἐκεῖνο· ἢ μᾶλλον οὕτως ἐκεῖνο εἰσήγαγεν τὰ θεινὰ, ἀλλὰ διὰ ὁ ἄνθρωπος, τὰ ὅποια μετὰ μεγάλης δυνάμεως διέλυσε ὕστερον ὁ Χριστὸς, καὶ εἰσήγαγε πολὺ περισσότερα ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ κακὰ. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος λέγει: «Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ἐκεῖ ἐξεχείλισεν ἡ χάρις»⁸⁴ δηλαδὴ, μεγαλύτερον τὸ δῶρον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει: «Τὸ δῶρον τῆς χάριτος δὲν εἶναι ὅπως τὸ ἀμαρτίαν»⁸⁵. Δὲν μὲς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς τόσον, ὅσον ἠμάρτησεν ὁ ἄνθρωπος· δὲν εἶναι ἴση ἡ ἡμέμη μὲ τὸ κέρδος⁸⁷. A οὕτως τὸ νοητέον ἴσον πρὸς τὸ ἀπτόρεμα⁸⁶· ἀλλὰ εἶναι περισσότερα τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ εὐλόγως. Διότι τὰ μὲν κακὰ δοῦλος τὰ εἰσήγα-

83. Γεν. 28, 20.

84. Ρωμ. 5, 20.

85. Ρωμ. 6, 16.

γε, και είναι δλιγώτερα' τὰ δὲ αγαθὰ Δεσπότης τὰ ἐχάρισεν, διὸ και περισσότερα είναι. Διὰ τοῦτο λέγει «Τὸ δῶρον τῆς χάριτος δὲν εἶναι ὅπως τὸ ἁμάρτημα». Ἐπειτα προσθέτει και τὴν διαφοράν· «Διότι ἡ μὲν καταδικὴ τοῦ Ἀδὰμ ἐγένετο μόνου διὰ μίαν ἁμαρτίαν. Ἡ χάρις ὅμως τοῦ Χριστοῦ ἐσθθσεν ὅλας τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὥστε ὅλοι νὰ δύνανται νὰ εἰδρουν τὴν δικαίωσιν». Ἀρα φέρε τὸ λεγόμενον εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἀναλύσωμεν. «Διότι ἡ μὲν καταδικὴ», δηλαδὴ ἡ κόλασις, ἡ τιμωρία ὁ θάνατος εἶναι· «Διὰ μίαν», ἢ δηλαδὴ ἁμαρτίαν· καθ' ὅσον μία ἁμαρτία, λέγει, ἔφερεν πόσον μέγα κακόν! Ἡ δὲ χάρις δὲν ἔλυσε μόνου ἐκεῖνην τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ και ἐτέρας πολλάς. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἡ χάρις ὅμως τοῦ Χριστοῦ ἐσθθσεν ὅλας τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, ὥστε ὅλοι νὰ δύνανται νὰ εἰδρουν τὴν δικαίωσιν». Διὰ τοῦτο και ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς εἶπε· «Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ» ὅχι ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδὰμ, ἀλλὰ «ὁ αἶρων τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου».²⁶

Εἶδες πῶς δὲν εἶναι ἡ παράδοσις ἴση πρὸς τὴν χάριν, ἀλλὰ περισσότερα ἀγαθὰ εἰσῆγαγε τοῦτο τὸ εὐλοῦν ἀπὸ τὰ κατ' ἀρχὴν εἰσελθόντα κακά;

© Ταῦτα δὲ εἶπον, διὰ νὰ μὴ νομίση ὅτι εἶσαι καταδικασμένος ἐξ αἰτίας τῶν πρώτων. Ἐξέβαλεν ὁ διάβολος τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ Παραδείσου, εἰσῆγαγε τὸν ἡσθτὴν ὁ Χριστὸς. Καὶ πρόσσεγε τὴν διαφοράν. Ἐκεῖνος, ἂν και ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχεν ἁμαρτίαν, ἐκτὰς ἀπὸ μίαν κηλίδα παροκοῆς, τὸν ἐξεδίκησεν. Ὁ Χριστὸς, τὸν ἡσθτὴν ποῦ ἦτο φορτωμένος μὲ μύρια ἁμαρτήματα, τοιοῦτοτρόπως τὸν εἰσῆγαγεν εἰς τὸν Παράδεισον. Ἄρα γε, ταῦτα μόνου εἶναι τὸ ἄξιον θαυμασμοῦ, ὅτι δηλαδὴ ἡσθτὴν εἰσῆγαγεν εἰς τὸν Παράδεισον, και τίποτε ἄλλο; Εἶναι δυνατόν να εἴπωμεν και ἄλλο μεγαλύτερον ἀκόμη. Διότι δὲν εἰσῆγαγεν ἡσθτὴν μόνου, ἀλλὰ και πρὸ τῆς Οἰκουμένης ἀπάσης, και πρὸ τῶν Ἀποστόλων, διὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῆ κανεῖς μετὰ ἀπὸ αὐτῶν διὰ τὴν εἰσοδου, μήτε νὰ ἀπογοητευθῆ διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ἐ βλέπει, λοιπόν, τὸν πληρὴ ἁμαρτιῶν νὰ συγχυᾶσθῃ ἐντὸς τῶν βασιλικῶν οὐλῶν. Ἄλλὰ ἂς ἴδωμεν, μήπως ὁ ἡσθτῆς ἐπέδειξε κόπους και

26. Ρομ. 5, 18.
27. Ἰωάν. 1, 29.

κατορθώματα και καρπούς.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπωμεν τοῦτο, ἀλλὰ μόνου μὲ ἄπλῶν λόγου, μὲ μόνου τὴν πίστην πρὸ τῶν Ἀποστόλων εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παράδεισον, διὰ νὰ μάθη ὅτι δὲν ἴσχυσε πόσον ἡ χρηστότης ἐκεῖνου, ὅσον ἡ φιλανθρωπία τοῦ Δεσποτοῦ τὸ πᾶν ἐποίησεν. Διότι τί εἶπεν ὁ ἡσθτῆς; Τί δὲ ἐπαρεξεν; Ἐνήστευσε; Ἐδόκρυσε; Ἐβρήνησε; Μήπως ἐπέδειξε μετάνοιαν ἐπὶ πολλῶν χρόνου; Οὐδὲ ὅλως, Ἐ ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μετὰ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἔτυχεν τῆς σωτηρίας. Βλέπε ταχῶτητα ἀπὸ τῶν σταυρῶν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὴν καταδικὴν εἰς τὴν σωτηρίαν. Ποῖα, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ λόγια; Πόση δύναμις ἔχου, ποῦ τοῦ ἐκώμισαν τόσο ἀγαθὰ; «Μνήσθητί μου, λέγει, εἰς τὴν Βασιλείαν Σου». Καὶ τί πρᾶγμα εἶναι τοῦτο; Ἐσήτησε νὰ λάθῃ ἀγαθὰ, δὲν ἐπέδειξε προθυμίαν δι' ἔργα· ἀλλ' ὁ Γνωρίζων τὴν καρδίαν αὐτοῦ, δὲν ἐπρόσεξε εἰς τὰ λόγια, ἀλλὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς. Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀπήλυσαν προφητικῶν διδασκαλιῶν, ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶδον σημαία και θαύματα, ἔλεγον διὰ τὸν Χριστόν ὅτι «Ἐχει δαιμόνια» ὡσθ Α και «Πλαγῆ τὸν ὄχλον».²⁸ ὁ ἡσθτῆς δὲ, ἂν και δὲν ἦκουσε προφήτας, μήτε θαύματα εἶδεν, ὅταν ὁμοῦ τὸν εἶδεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καρφωμένον, δὲν ἔμεινε εἰς τὴν ταπεινώσιν, δὲν εἶδεν τὴν περιφρόνησιν, ἀλλ' αὐτὴν ταῦτην τὴν θεότητα δέκρινεν. «Μνήσθητί μου λέγει, εἰς τὴν Βασιλείαν Σου».²⁹

Καινούργιον τοῦτο και παράδοξον. Σταυρὸν βλέπει, και ἐνθυμείσαι Βασιλείαν; Τί ἄξιον Βασιλείας βλέπει; Ἐστουρωμένον ἄνθρωπον, ραπιστόμενον, χλευαστόμενον, κατηγορούμενον, ἄμπτύμενον, μισογυρόμενον. Ταῦτα, λοιπόν, εἶναι ἄξια Βασιλείας, λέγε μου; Προσέχεις ὅτι ἔβλεπεν μετὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως, και δὲν ἐξήταζε ἐκεῖνα ποῦ ἐγίνοντο; Ἐ Διὰ τοῦτο, ὅτε και ὁ Θεὸς ἐξήταζε τὰ ἀνευ περιεγομένου λόγια, ἀλλὰ καθὼς αὐτὸς ἔβλεπεν πρὸς τὴν θεότητα, εἶται και ὁ Θεὸς ἔβλεπεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἡσθτοῦ, και τοῦ λέγει. «Σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν Παράδεισον».³⁰

28. Λουκ. 23, 42.
29. Ματθ. 11, 18· Ἰωάν. 7, 12.
30. Λουκ. 23, 42.
31. Λουκ. 23, 43.

Εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν φράσιν προσέχετε· διότι γεννᾶται ζή-
τημα ἔτι τυχαίον. Καθ' ὅσον οἱ Μανιχαῖοι, οἱ οὐλοὶ, οἱ
θεοὶ καὶ λυσασμένοι, κατὰ τὴν θύην μόνον φαίνονται
ἐπιεικείς, εἰς τὴν καρδίαν των ὅμως ἐμφωλεύει ἡ φοβερὰ
λύσσα τῶν κυνῶν, καὶ κρύπτουν καλῶς κάτω ἀπὸ τὸ βέρ-
μα τοῦ προβάτου, τὸν λύκον. Ἄλλὰ νὰ μὴ ἴδῃς μόνον
τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐσω κρυπτόμενον θηρίον νὰ ἐξε-
τάσῃς. Ὁ Αὐτοῦ, λοιπόν, διακτρέφοντες τὸ χωρίον τοῦτο
λέγουσ'· Εἶπεν ὁ Χριστός· «Ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σὲ δεσώω,
ὅτι σήμερον θὰ εἶσαι μαζί Μου εἰς τὸν Παράδεισον»· λοι-
πόν, ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀγαθῶν ἔγινεν ἤδη, καὶ ἡ ἀνάστασις
εἶναι περὶ τὴν Διότι, ἐὰν ὁ ληστής εἴσθεν τὰ ἀγαθὰ κατ'
ἐκείνην τὴν ἡμέραν, τὸ δὲ σῶμά του δὲν ἀνέστη ποτὲ με-
χρι τῆς σήμερον, λοιπόν, ἀνάστασις σωμάτων δὲν ὑπάρ-
χει. Ἄρα γε ἐνόησατε τὸ λεχθὲν ἢ μήπως εἶναι ἀνάγκη
νὰ τὸ εἴπω καὶ πάλιν; «Ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σὲ δεσώω, ὅτι
σήμερον θὰ εἶσαι μαζί Μου εἰς τὸν Παράδεισον». Εἰσηλ-
θε, λοιπόν, λέγουσ, ὁ ληστής εἰς τὸν Παράδεισον χωρὶς
τὸ σῶμα; Ὡς διότι πῶς εἶναι δυνατόν, καθ' ἣν στιγμήν δὲν
ἐτάφη τὸ σῶμά του, οὔτε διελύθη καὶ δὲν ἔγινεν σκόνη;
Καὶ οὐδαμοῦ ἔχει λεχθῆ, ὅτι ὁ Χριστὸς τὸν ἀνέστη-
σεν. Ἐὰν δὲ εἰσῆγαγε τὸν ληστὴν εἰς τὸν Παράδεισον, καὶ
ἀπήλασε τῶν ἀγαθῶν χωρὶς τὸ σῶμα, φανερόν εἶναι ὅ-
τι ἀνάστασις τῶν σωμάτων δὲν ὑπάρχει. Διότι, ἐὰν ὑπῆρ-
χεν ἀνάστασις τοῦ σώματος, δὲν θὰ ἔλεγεν, «Σήμερον θὰ
εἶσαι μαζί Μου εἰς τὸν Παράδεισον», ἀλλὰ· Κατὰ τὸν και-
ρὸν τῆς συντελείας, ὅταν θὰ γίνῃ ἡ ἀνάστασις τῶν σω-
μάτων. Ἐὰν δὲ ἤδη τὸν ληστὴν εἰσῆγαγεν, τὸ δὲ σῶμά
του ἔλυσε καὶ παρέμεινεν ἔξω, γίνεται φανερόν ὅτι δὲν
ὑπάρχει ἀνάστασις τῶν σωμάτων. Ταῦτα λέγουσ ἐκεῖνοι·
Ἐ δεχθήτε τώρα καὶ τὰ ἱδικὰ μας λόγια, μᾶλλον δὲ ἔτι τὰ
ἱδικὰ μας, ἀλλὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τί λέγετε; Ἡ σὰρξ
δὲν συμμετέχει τῶν στεφάνων; Ἄλλὰ συμμετέχουν μὲν εἰς
τοὺς κόπους, χάνει δὲ τοὺς μισθοὺς; Καὶ ὅτε ἔπρεπε νὰ ἀ-
γωνιζέται ὀδύνη τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὑδρώτων β-
τε δὲ θὰ εἶναι καιρὸς διὰ στεφάνου, μόνη ἡ ψυχὴ θὰ στε-
φονῶθῃ; Δὲν ἀκούετε τὸν Παῦλον ποῦ λέγει· Ἦρῃκει ἡμεῖς
νὰ ἐμφανισθῶμεν ἐμπρὸς εἰς τὸ ὄμμα τοῦ Χριστοῦ διὰ νὰ
λάβῃ δικαστὸς ὅτι τοῦ ἁρμύζει δι' ὅσα ἔπραξε μὲ τὸ σῶ-

μά του, εἴτε καλόν, εἴτε κακόν.⁸² Δὲν ἀκούετε πάλιν τὸν
ἴδιον, ὅστις λέγει· Ἔπρεπε αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶναι φθαρτὸν
νὰ ἐνδυσθῇ ἀφθαρσίαν, καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶναι θνητὸν νὰ
ἐνδυσθῇ ἀθανασίαν.⁸³ 84 Α «Τὸ θνητὸν, ποῖον; Ἡ ψυχὴ
ἢ τὸ σῶμα; Πραφονῶς τὸ σῶμα· διότι ἡ ψυχὴ εἶναι φύσει
ἀθάνατος, τὸ δὲ σῶμα φύσει θνητὸν εἶναι. Ἀλλὰ πολλὰ
ἐκ τῶν τούτων τὰ ἀπορρίπτουν· ἡμεῖς ὅμως καὶ ἐξ ὅσων
μένουν, θὰ ἀποδείξωμεν τὴν συγγενεῖάν των πρὸς τὰ ἀ-
πορριπτόμενα.

Εἰσηλθεν ὁ ληστής εἰς τὸν Παράδεισον, λέγουσ. Καὶ
τί μὲ αὐτὸ; Μήπως αὐτὰ εἶναι τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ὁ Θε-
ὸς εἰς ἡμᾶς ὑπόσχεται;

Δὲν ἀκούετε τὸν Παῦλον τί λέγει διὰ ἐκεῖνα τὰ ἀγα-
θὰ; Ἐκεῖνα τὰ ὅποια ὀφθαλμῶς δὲν εἶδεν καὶ οὐς δὲν ἤ-
κουσεν καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβεν.⁸⁵ Τὸν δὲ Πα-
ράδεισον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ Ἀδάμ τὸν εἶδεν, ἔτι καὶ οὐς
τὸν ἤκουσεν, καὶ ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου τὸν κατενόησε,
καθ' ὅσον περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦμεν τόσας ἡμέρας; τί τρά-
πη, λοιπόν, ἀπήλασαν τῶν ἀγαθῶν ὁ ληστής; Διότι ὁ
Θεὸς δὲν μᾶς ὑπόσχεται νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὸν Παρά-
δεισον, ἀλλὰ εἰς αὐτὸν τὸν Οὐρανόν· ὅτε διακρούει βασι-
λεῖον Παραδείσου, ἀλλὰ βασιλεῖον Οὐρανῶν. «Διότι ἤρ-
χισε, λέγει, νὰ κηρύττῃ καὶ νὰ λέγῃ — Μετανοεῖτε· καθ'
ὅσον «ἐπιλησάσα», ἔτι ἡ βασιλεία τοῦ Παραδείσου, ἀλλὰ
ἡ «βασιλεία τῶν Οὐρανῶν».⁸⁶ Διότι ἀπώλεσε μὲν τὸν Πα-
ράδεισον, οὐ ἔδωκεν ὅμως ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανόν διὰ νὰ
δείξῃ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν Του, καὶ νὰ διαγκάσῃ τὸν
διάβολον, ὁ ἀποδεικνύων ὅτι ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη παρα-
σκευάσῃ μυριάς ἐνέβρας εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, οὐδὲν
ἄφελος θὰ εἶναι περισσότερο εἰς αὐτὸν, τὴν στιγμήν ποῦ
ὁ Θεὸς ὀφείνῃ πάντα τὸν ἄνθρωπον πρὸς μεγαλιτέρας
τιμᾶς. Ἀπώλεσε, λοιπόν, τὸν Παράδεισον καὶ ὁ Θεὸς
σοῦ ἤνοιξε τὸν Οὐρανόν· κατεδικάσθη εἰς πρόσκαιρον
πόνον, καὶ ἐπιμήθη, μὲ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Διέταξε τὴν
γῆν νὰ φυτράνῃ ἀκάνθους καὶ τριβόλους καὶ ἡ ψυχὴ σοῦ

82. Β' Κορινθ. 5, 10.

83. Α' Κορινθ. 15, 50.

84. Α' Κορινθ. 3, 9.

85. Ματθ. 4, 17.

ἐδλάστησεν καρπὸν Πνεύματος Ἁγίου. Βλέπει πῶς τὸ κέρδος εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν; Πῶς περισσότερο ὁ πλοῦτος; Κάτι τέτοιο λέγει. Ἐπλάσεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ χύματος καὶ τοῦ ὕδατος καὶ τὸν ἔθεσεν εἰς τὸν Παράδεισον.

Δὲν ἔγινεν καλύτερος ὁ πλασθεὶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεατράσιον. Τώρα πλέον δὲν τὸν ἀνοπλάσσει ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ. Ἐ ἀλλὰ ἐξ ὕδατος καὶ Ἁγίου Πνεύματος καὶ δὲν τοῦ ὑπόσχηται πλέον Παράδεισον, ἀλλὰ βασιλείαν Οὐρανῶν. Καὶ πῶς τοῦτο γίνεται, ἀκουε. Ὅταν ὁ ἄρχων τῶν Ἰουδαίων Νικόδημος ἔσφαλεν καὶ ἐπίγειον γέννησον ἐννοῦσε καὶ ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς γέροντα νὰ γεννηθῆ ἕκ νεοῦ, πρόσεχε πῶς ὁ Χριστὸς σαφέστερον ἀπακαλύπτει εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως. «Ἐάν κάποιος δὲν γεννηθῆ ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν».³⁶

Ἐάν, λοιπόν, ὑπεσχέθῃ βασιλείαν Οὐρανῶν, τὸν δὲ ληστήν εἰσήγαγεν εἰς τὸν Παράδεισον, δὲν τοῦ ἔδωκε μέχρι τώρα τὰ ἀγαθὰ. Ἀλλὰ καὶ ἕτερον τὴν ἀκόμην λέγουσιν. Ἐ Ὅταν λέγῃ ἐδῶ τὸν Παράδεισον, λέγουσιν, δὲν ἔνοσεν τὸν Παράδεισον, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Παραδείσου ἀνόμασεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι ὠμίλει μὲ ληστήν, ἄνθρωπον ὅστις δὲν εἶχεν ἀκούσει τίποτε διὰ ὑψηλὰς διδασκαλίας, οὕτε περὶ προφητείας, ἀλλὰ ὄλον τὸν χρόνον διήλθεν εἰς τὰς ἐρήμους, καὶ φόνους διέπραξεν καὶ δὲν ἐπιλήσιον ποτὲ εἰς ἐκκλησίαν, μίγτε μετέσχεν θείας ἀκροάσεως, μίγτε ἐγνώριζεν τί εἶναι ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν «Σήμερον θὰ εἰσαί μοι; Μου εἰς τὸν Παράδεισον».³⁷ 442 Α Μὲ τὸ πλέον γνωστόν, καὶ σύνθηρος ὄνομα τοῦ Παραδείσου δηλοῖ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, καὶ περὶ αὐτῆς ὁ Χριστὸς τοῦ ὠμίλει. Τὸ δέχομαι. Λοιπὸν, λέγει, εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Πόθεν ἀποδεικνύεται; Ἀπὸ ὅσα εἶπε «Σήμερον θὰ εἰσαί μοι; Μου εἰς τὸν Παράδεισον».

Ἐάν δὲ αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία εἶναι δυσκολωτέρα, τὴν σαφέστερον θὰ προσθέσωμεν. Ποία, λοιπόν, εἶναι αὕτη; Εἶπεν ὁ Χριστὸς. «Ἐκεῖνος, ὅστις δὲν πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν,

ἔχει ἤδη κατακριθῆ μόνος του».³⁸ Τί, λοιπόν; Ἐχει ἤδη κατακριθῆ; Καίτοι δὲν ἔγινεν ἀκόμην οὕτε ἀνάστασις, οὕτε κόλασις καὶ τιμωρία πῶς, λοιπόν, ἤδη ἔχει κατακριθῆ;

Ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ πάλιν, «Ἐκεῖνος, ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν, λέγει, ἔχει μεταθῆ ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν».³⁹ Ἐ καὶ δὲν εἶπεν «θὰ μεταθῆ εἰς τὸ μέλλον», ἀλλὰ, «ἤδη ἔχει μεταθῆ» καὶ οὕτως πάλιν ἀπὸ τὸ κατῳρθῶμα, καὶ ἐκεῖνος πάλιν ἀπὸ τὸ ἁμαρτημά του. Καθώς, λοιπόν, ἐκεῖνος ἔχει καταδικασθῆ, ἂν καὶ μέχρι τώρα δὲν ἔχει ἀνακριθῆ, καὶ ὁ ἄλλος ἔχει μεταθῆ εἰς τὴν ζωὴν, ἂν καὶ δὲν ἔχει πορευθῆ ἀκόμην, ἐκεῖνος μὲν ἀπὸ τὴν εὐγενῆ του πράξιν, ὁ ἕτερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὠμίλει ὡς τὰ πράγματα νὰ ἔχουν ἤδη γίνει, ἂν καὶ ἀκόμην δὲν ἔχουν λάθῃ χώραν ἔτσι καὶ πρὸς τὸν ληστήν ὠμίλει. Καθ' ὅτι καὶ οἱ ἱσραεῖς, ὅταν ἴδουν κάποιον ἐτοιμοθάνατον, λέγουσιν, ὅτι ἤδη ἀπέθανεν καὶ εἶναι νεκρός, καίτοι τὸν βλέπουν νὰ ἀναπνέῃ ἀκόμην. Ἐ Ἀλλὰ ὅπως ἐκεῖνος, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἐλπῖδα σωτηρίας, ἔχει ἀποθάνει διὰ τοὺς ἱσραεῖς ἔτσι καὶ ὁ ληστής, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμία περιπτώσις νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν καταστροφὴν, εἰσῆλθεν πλέον εἰς τὸν Οὐρανόν.

Ἐτσι καὶ ὁ Ἄδαμ ἠκουσεν, «Καθ' ἣν ἡμέραν φάγετε ἐκ τοῦ δένδρου θὰ ἀποθάνετε».⁴⁰ Τί λοιπόν; Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἀπέθανον; Ὅχι ἀλλ' ἔζησαν περισσότερον ἀπὸ ἐννεακόσια ἔτη, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Πῶς, λοιπόν, ὁ Θεὸς ἔλεγεν, ὅτι τὴν ἴδιαν ἡμέραν θὰ ἀποθάνετε; Ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν, ἔχι εἰς τὴν πραγματικότητα. Ὅταν καὶ ὁ ληστής εἰσῆλθεν εἰς τὸν Οὐρανόν. Ἐ Ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος, ἀποδεικνύων ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε δὲν ἀπῆλause τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἀγαθῶν περὶ τῶν προφητῶν καὶ περὶ τῶν δικαίων διαλεγόμενος, προσέθεσεν «Αὐτοὶ οὖν ἀπέθανον μὲ τὴν πίστιν, χωρὶς νὰ λάθουν τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ τὰς εἶδον ἀπὸ μακρόν, καὶ τὰς ἐχαίρετσαν, διότι ὁ Θεὸς προσέβλεπεν δι' ἡμῶν κάτι καλύτερον διὰ νὰ μὴ φθάσουν ἐκεῖνοι εἰς τὴν τελειότητα χωρὶς ἡμῶν».⁴¹ Στεῖς δὲ νὰ φυλάσατε ὅσα ἐλέχθησαν, νὰ ἐνθυμῆσθε τοῦ-

36. Ἰωάν. 3, 4-5.
37. Λουκ. 23, 43.

38. Ἰωάν. 3, 18.
39. Ἰωάν. 5, 24.
40. Ρωμ. 2, 17.
41. Ἑβρ. 11, 13, 40.

τα, και εις θρους δὲν τὰ ἤκουσαν νὰ τὰ διδῶκετε, και τοῦτα και εις τὴν ἐκκλησίαν, και εις τὴν ἀγορὰν, και εις τὴν οἰκίαν ὡς μελετῶ βρασιος. Διότι δὲν ὑπάρχει γλυκύτερον τῆς θείας ἀκροάσεως. Ἄκουσε τί λέγει δι' αὐτὴν ὁ προφήτης. «Πῶσον γλυκὰ εἶναι τὰ θεῖα Σου λόγια εις τὸν λάρυγγά μου. Ἐ εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ τὸ μέλι και τὸ κηρίον εις τὸ στόμα μου.»⁴² Τοῦτο, λοιπόν, τὸ κηρίον νὰ παραθέσης εις τὴν ἐσπερινὴν σου τράπεζαν, ὥστε νὰ τὴν γεμίσης με πάσαν πνευματικὴν ἡδονήν. Δὲν βλέπετε τοὺς εὐπορωτέρους ἐκ τῶν ἀνθρώπων πῶς μετὰ ἀπὸ τὰς τροφὰς εἰσάγουσι κίβαρυθος και αὐλητὰς; Θεῶν κἀνονοὺς ἐκεῖνοι τὴν οἰκίαν τῶν σὺ νὰ καταστήσης τὴν ἰδικὴν σου οἰκίαν Οὐρανῶν; Ἢ τὴν κάμηξ δέ, ὁχι ἀντικαθιστῶν τοὺς τοίχους, ὅτε ἀλλάσων τὰ θεμέλια, ἀλλὰ καλῶν τὸν Δεσπότην τῶν Οὐρανῶν εις τὴν τράπεζάν σου. Ὁ Θεὸς δὲν αἰσχύνεται τοιαῦτα δεῖπνα. Διότι ὅπου διδασκαλία πνευματικὴ, ἐκεῖ και σωφροσύνη και σεμνότηξ και ἐπιείκεια.⁴³ Ἄ ὅπου εὐρίσκονται ἀνὴρ και γυνὴ και παῖδια, και ὁμόνοιο και φίλια, και εἶναι ἐνωμένοι με τὰ δεσμὰ τῆς ἀρετῆς, ἐκεῖ εις τὸ μέσον ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται. Διότι δὲν ζητεῖ χρυσὴν στέγην, ὅτε ἀπαστράπτουται; κίνας, ὅτε κάλλη μαρμάρων, ἀλλὰ ὠρανότητα ψυχῆς, και εὐμαρσίαν διανοίας και τράπεζαν πλήρη δικαιοσύνης και ἔχουσαν καρπούς ἐλεημοσύνης.

Και ἂν ἴδῃ τέτοιαν τράπεζαν, ἀμέσως συμμετέχει τοῦ συλλόγου και παρακάθεται. Καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι Ἐκεῖνος, Ὅστις λέγει «Μὲ εἶδετε νὰ πενῶ, και με εὐρέψατε.»⁴⁴ Ὅταν, λοιπόν, ἀκούσης τὸν πτωχὸν κάτω νὰ φωνάξῃ δυνατὰ, και ἀπὸ ἄκείνα πού εὐρίσκονται εις τὴν τράπεζαν δώσης κάτι εις τὸν πτωχόν, Ἐ ἐκάλεσε τὸν Δεσπότην εις τὸ τραπέζι σου μέσω τοῦ δούλου, και ἐγένεοις αὐτὴν ἀπὸ εὐλογίας, και διὰ τῆς προσφορῆς ταύτης συνετέλεσε τὰ μέγιστα, ὥστε νὰ σοῦ πληρωθοῦν αἱ ἀποθήκαι με πολλὰ ἀγαθὰ. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης και τῆς ἀγάπης, Ὅστις εἶδει τὸν ἔρπον πρὸς ἔρρσιν, και τὸν σπῶρον εις τὸν γεωργόν, εἶδε διὰ τῆς χάριτόξ Του νὰ πληθύνῃ τοὺς σπῶρους σας και νὰ αὐξήσῃ τοὺς καρπούς τῆς δικαιοσύ-

42. Ψαλμ. 118, 103.
43. Μτ=9, 25, 35.

νης εις πάντας ἡμῶς, και εἶδε νὰ σᾶς ἀξιώσῃ και τῆς θασιλείας τῶν Οὐρανῶν τῆς ὁποίας εἰλο ἡμῶς εἶδε νὰ ἐπιτύχωμεν, με τὴν χάριν και τὴν φιλοανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, C μετὰ τοῦ Ὁσίου και εις τὸν Πατέρα και εις τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀνίκει δόξα, τιμὴ, δόναμις, τώρα και πάντοτε, και εις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΩΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΝΟΔΟΝ ΤΩΝ ΕΠΙ-
ΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΑΜ
ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟ ΝΑ ΛΑΒΗ
ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ.

Ἡ μὲν συγκέντρωσις τῶν νεφῶν ἔκοιμε τὴν ἡμέραν
πολύ σκοτεινὴν.¹ Ἡ δὲ ἀφίξις τοῦ διδασκάλου τὴν κα-
τέστηρεν πολὺ εὐχάριστον. Διότι ὁ ἥλιος ποῦ ἀφίγει τὰς
ἀκτίνας ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κορυφῆς τῶν οὐρανῶν, δὲν φω-
τίζει τὸσον τὰ σῶματα, ὅσον ἡ δίξις τοῦ εὐλαστέρου πε-
τρᾶς, ἡ ὁποία στέλνει τὰς ἀκτίνας ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ θρό-
νου καὶ φωτίζει τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Πράγμα τὸ ὅποιον καὶ
ὁ Θεὸς γνωρίζει καλῶς, καὶ δὲν ἦλθεν πρὸς ἡμᾶς μόνος,
ἀλλὰ προσῆλθεν φέρων μαζί του χορὴν ἐπισκόπων, ὥστε
τὸ φῶς νὰ εἶναι περισσώτερον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐκκλησία
μας ἀγάλλεται, καὶ πηδῶν ἀπὸ χαρᾶν τὰ ποίμνια, καὶ ἡ-
μεῖς μετὰ μεγαλυτέρας προθυμίας ἀρχίζομεν τὴν ἡμιλίαν.

Διότι οὗτοι συγκέντρωσις ποιμένων, ἐκεῖ καὶ ἀσφά-
λεια τῶν προβάτων. Ἐ διὰ τοῦτο καὶ οἱ νοῦται χαίρονται,
ὅταν εἶναι παρόντες πολλοὶ κυβερῆται· καθ' ὅσον ὅταν
εἶναι γαλήνη καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνεμος, τοὺς ἀνακουφίζουν
τὸν κόπον τῆς κωπηλασίας μετὰ τὰ πηδάλια· ὅταν δὲ εἶναι
θαλασσοσταραχὴ, διὰ τῆς τέχνης καὶ διὰ τῆς πολλῆς δυ-
νάμειος καταστέλλουν τὰ κύματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς
λαμβάνοντες θάρρος, ὡς κατευθύνωμεν τὸν λόγον εἰς δι-
δασκαλίαν, ἀφοῦ ἀναθέσωμεν τὸ πᾶν εἰς τὰς προσευχὰς
τῶν. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ ἡ ἡμιλία μας κατανοητὴ καὶ σφε-
στερά, θὰ ὑπευθυμίσωμεν συντόμως καὶ ὁσα χθὲς ἐλέχθη-
σαν πρὸς χάριν ἡμῶν.

Σὺς εἶπον ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν θρώσιν ἐκ τοῦ δένδρου,
ἐγκρίριζε τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν ὁ ἄνθρωπος, καὶ δὲν

ἔλαβεν μετὰ τὴν γεῦσιν ταύτην τὴν γνώσιν.² Ἄ Σὺς εἶ-
πον διὰ τὴν ἐλέγγο δένδρον τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ
τοῦ κακοῦ, καὶ πῶς συνήθεια εἰς τὴν Γραφὴν εἶναι, ὅταν
εἶναι πράγματι γίνῃ πλησίον ἐνὸς τόπου ἢ χρόνου, ἀπὸ τοῦ
πράγματος νὰ λαμβάνῃ τὸ ὄνομα ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος.
Σήμερον εἶναι ἀνάγκη αὐτὴν τὴν ἐντολὴν νὰ ἀναγνώσω-
μεν διὰ τῆς ὁποίας ἀπηγόρευσε τὴν θρώσιν ἐκ τοῦ δέν-
δρου. Ποία, λοιπὸν, εἶναι αὕτη; «καὶ διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν
Ἄδὰμ λέγων· ἀπὸ κάθε δένδρου, τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἐν-
τὸς τοῦ Παραδείσου, δύνασαι νὰ φάγης».³ Θεὸς εἶναι ὁ
νόμος, ἀλλὰ ὡς προσέχομεν. Διότι ἐὰν οἱ ἄνθρωποι, ὅ-
ταν ἀναγινώσκουν γραμίματα τοῦ βασιλέως, ἐγείρουν ὁ-
λόκληρον τὸ θέατρον, πολὺ περισσώτερον ἡμεῖς ποῦ πρό-
κειται νὰ ἀναγνώσωμεν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ Θε-
οῦ τοὺς νόμους, ἔ πρέπει νὰ ἐντεινώμεν τὴν διάνοιαν καὶ
νὰ προσέχομεν εἰς ὅσα λέγονται. Γνωρίζω ὅτι μερικὸι κα-
τηγοροῦν τὸν Νομοθέτην, καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ νόμος
εἶναι αἴτιος τοῦ παραπτώματος. Εἰς τοῦτο, λοιπὸν, εἶναι
ἀνάγκη νὰ σταθῶμεν κατὰ πρότον καὶ νὰ ἀποδείξωμεν
διὰ τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸν νόμον τὸν ἔδωκεν,
ὄχι ἐπειδὴ ἔμισε τὸν ἄνθρωπον, ὅτε ἐπειδὴ ἤθελεν νὰ
ταπεινώσῃ τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην καὶ
πρόνοιαν. Ὅτι δὲ πρὸς βοήθειαν μᾶς τὸν ἔδωκεν, ἀκουσε
τί λέγει ὁ Ἰσαίας· «Τὸν Νόμον εἰς βοήθειαν ἡμῶν ἔδω-
κεν».⁴ Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ μισεῖ, δὲν βοηθεῖ. Πάλιν ὁ Προ-
φήτης βοᾷ· «Λύχνος ποῦ φωτίζει τὴν πορείαν τῆς ζωῆς
μου εἶναι ὁ Νόμος Σου, Ὁ καὶ φῶς εἰς τὰς ὁδοὺς μου».⁵

Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ μισεῖ, δὲν διαλύει τὸ σκότος μετὰ
τὸ φῶς τοῦ λόχου, ὅτε καθοδηγῆ μετὰ φῶς ἐκεῖνον ποῦ πε-
ρριπλανᾷται.

Πάλιν ὁ Σολομὸν «Ἡ ἐντολὴ τοῦ Νόμου εἶναι λύ-
χνος, καὶ φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ ἔλεγχος καὶ παιδαγωγία».⁶

Ἰσοῦ ὄχι βοήθεια μόνον, ὅτε λόχνος μόνον, ἀλλὰ
καὶ φῶς καὶ ζωὴ· ἀπὸ δὲν εἶναι γνωρίσματα ἐνὸς ποῦ μι-
σεῖ, ὅτε πάλιν ἄλλου ποῦ θέλει νὰ καταστρέψῃ, ἀλλὰ εἶ-
ναι χαρακτηριστικὰ ἐκείνου ποῦ ἐπιθυμᾷ νὰ βοηθῆσῃ καὶ
νὰ ἀνεγείρῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὸν Ἰουδαί-

1. Γεν. 2, 18.

2. Ἔκ. 8, 30.

3. Ψαλμ. 118, 105.

4. Παροιμ. 6, 23.

ον απευθυνόμενος, και δεσκύνων πόσῃ ωφέλειαν ἔφερον ὁ Νόμος, και ὅτι εἶναι ἀνάπουσις, ὅχι θάρσος τῆς φύσεώς μας, ἔλεγεν· «Ἰσθού, οὐ Ἰουδαίος ἀνομιάζεσαι και ἀναπούεσαι εἰς τὸν νόμον». ⁸ Βλέπεις ὅτι ὁ Θεὸς τὸν νόμον ἔθεωσεν, ὅχι διὰ τὸ καταπίεσθαι τὴν φύσιν ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἀναπόσῃ; ⁹ Ἐπιπέμεις νὰ μάθῃς ὅτι και διὰ τὴν τιμῆσῃ; Πρὸ πάντων, λοιπόν, και τοῦτα ἀρκετὰ εἶναι νὰ ἀποδείξουν τὴν τιμὴν και τὴν πρόνοιον, πλὴν και ἀπὸ ἄλλας μνηρυίας αὐτὸ τοῦτο θὰ σοῦ τὸ φανερώσω. «Νὰ ψάλλῃς ὕμνους», λέγει, «ὡ Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν Κύριον ἢ Νὰ δοξολογῇς τὸν Θεόν σου, ὡ Σιών διότι ἐσπερέωσε τοὺς μαχλοῦς τῶν πυλῶν σου, ἠλόγησε τοὺς υἱούς σου, ὅτινες ἀνῆκουν εἰς σέ· Αὐτὸς ἐγκατέστησεν εἰρήνην εἰς τὰ σύνορά σου και σὲ τρέφει μὲ ἐκλεκτὸν σίτον». ¹⁰ Ἐπειτα ἀφοῦ εἶπεν και διὰ τὴν εδεργοσίαν τῆς ὑπολοίτου δημιουργίας, ἢ ὅποια μᾶς χορηγεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν, ¹¹ προσέθεσεν και τὴν ἐξαίρετον και μεγαλυτέραν, λέγων ἀκριβῶς οὕτω· «Αὐτὸς ἀποστέλλει τὸν λόγον του εἰς τὸν Ἰακώβ, και τὰ δίκαια προστάγματα και τὰς ἐντολάς του εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. Δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς κάθε ἔθνος, και δὲν ἐφανερώσεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὰς ἐντολάς του». ¹² Πρόσεχε πόσα ἀγαθὰ ἀπηρύθμισεν.

Τὴν ἀσφάλειον τῆς πόλεως, διότι λέγει· «Ἐσπερέωσε τοὺς μαχλοῦς τῶν πυλῶν σου, τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν πολέμων, «Αὐτὸς», λέγει, «ἐγκατέστησεν εἰρήνην εἰς τὰ σύνορά σου» τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν «Ὡς τρέφει μὲ ἐκλεκτὸν σίτον». Ἀλλὰ ἕως ἐξ ὧν τούτων τὴν παράδοσιν τῆς ἐντολῆς ἀπέδειξεν τιμιωτέραν. Διότι και ἀπὸ τὴν ἀσφάλειον, και ἀπὸ τὴν εἰρήνην ¹³ Α και ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν πολέμων, και ἀπὸ τὸ νὰ ἔχωμεν υγιῆ και πολλὰ τέκνα, και ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν, πολὺ μεγαλυτέρον δῶρον εἶναι τὸ νὰ λάβῃ τὸν Νόμον, και νὰ μάθῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ ἔθεσε μετὰ ἀπὸ ὅλα τελευταίαν, ὡς τὸ σπουδαιότερον, και ὡς σύμδεσμον ὧν τῶν ἀγαθῶν, και προσέθεσε λέγων «Δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς κάθε ἔθνος».

8. Ρωμ. 2, 17.
9. Ψαλμ. 147, 3-8.
10. Ψαλμ. 147, 9.

Ὁμοίως, πῶς ὁμοίως; Καθ' ἑσὸν και τῆς ἀφθονίας τῶν ἀγαθῶν, και τῶν ἄλλων, ἔσα ἀπηρύθμισεν, πολλοὶ ἀπῆλυσαν πολλὰς φορές. Ἀλλὰ δὲν ἠμίλῳ, λέγει, δι' ἑσὸν ἀλέχθησαν, ἀλλὰ διὰ τὸν Νόμον, διὰ τὸ ὅτι «ἄν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς πᾶν ἔθνος». ¹⁴ Και διὰ τοῦτο προσέθεσεν· «Και τὰς ἐντολάς του δὲν ἐφανερώσεν εἰς αὐτά». Βλέπεις πῶς ὁ Νόμος εἶναι Ἐ ανώτερος ἐξ ὧν τῶν ἀπηρύθμισμένων ἀγαθῶν;

Τοῦτο και ὁ Ἱεραμῖας ἐδήλωσε διότι ὅταν ἐβρίθει τοὺς ἐν ἀρχαίῳσι εὐρισκομένους, ἔλεγεν· «Διατί εἶσαι εἰς τὴν χώραν τῶν ἐχθρῶν σου, ὡ Ἰσραηλιτικὰ λαί; Διότι ἐγκατέλειψες τὴν πηγὴν τῆς σοφίας. ¹⁵ Καλῶν οὕτω τὸν Νόμον. Και καθὼς ἡ πηγὴ σχηματίζει πολλὰ ρυάκια πανταχόθεν, ἔτσι και ὁ Νόμος, ἀπὸ πολλὰ μέρη ἀφῆνει τὰς ἐντολάς και ποτίζει τὰς ψυχὰς μας. Ἐπειτα δηλῶν τὴν ἐξαίρετικὴν τιμὴν, ἢ ὅποια προέρχεται ἀπὸ τὸν Νόμον, ἔλεγεν· «Δὲν ἠκούσθη νὰ γίνεται λόγος εἰς τὴν Χαναάν δι' αὐτὴν τὴν σοφίαν, ὅτε θεάσθη εἰς Θαμίαν, ὅτε οἱ υἱοὶ τῆς Ἄγαρ, οἱ ἔμποροι, ὅτε οἱ ζητοῦντες τὰς ὁδοὺς τῆς σοφίας ἐγνώρισαν αὐτήν, ὅτε τοὺς ἄνομους αὐτῆς ἐνεθυμήθησαν». ¹⁶ C και δεσκύνων ὅτι εἶναι πνευματικῆς και θείας προελεύσεως «Πῶσα», λέγει, «ἀνέθη εἰς τὸν οὐρανόν, και κατέβασεν αὐτήν». ¹⁷ Μετὰ ταῦτα προσέθεσεν· «Οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν. Οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ὁμοίως πρὸς Αὐτόν. Οὗτος εἶπεν ὅλην τὴν ὁδὸν τῆς σοφίας και ἔδωσεν αὐτήν εἰς τὸν Ἰακώβ τὸν δοῦλόν Του, και εἰς τὸν ἡγαπημένον Του Ἰσραήλ». ¹⁸

Διὰ τοῦτο και ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν· «Δὲν συμπεριεφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς πᾶν ἔθνος, και τὰς ἐντολάς του δὲν ἐφανερώσεν εἰς αὐτά». ¹⁹ Τοῦτο, λοιπόν, και Παῦλος ὑπαινίσσεται ὅταν ἔγραφε· «Πῶσα εἶναι τὸ πλεονέκτημα τοῦ Ἰουδαίου ἢ ποία ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς;» ²⁰ Πολλὴ μάλιστα ἀπὸ πάσης πλευρᾶς.

Πρῶτον, διότι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐμπιστευμένα

8. Ψαλμ. 147, 9.
9. Εξ. 5, 10, 12.
10. Εξ. 8, 22-28.
11. Εξ. 8, 28.
12. Εξ. 9, 36-37.
13. Ψαλμ. 147, 9.
14. Ρωμ. 3, 1.

εις αὐτούς, ὃ βλέπετε πῶς καὶ αὐτὰς ἠμῆνευσε τό· κἀν συμπεριφέρθη ὁμοίως ὁ Θεὸς εἰς πᾶν ἔθνος, καὶ τὰς ἀντολάς του δὲν ἐρανέρωσεν εἰς αὐτάς;¹⁵ Διότι ἴδαν τὸ πρόνομον τοῦ Ἰουδαίου εἶναι τοῦτο, ὅτι θηλαθῆ μόνον αὐτοὶ ἐξ ἑῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐπιήθησαν μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ γραπτοῦ Νόμου, ἐπομένως ὁ Θεὸς τὸν Νόμον μᾶς παρέδωκεν, ὅχι διὰ τὴν ἐπιδαρῶν τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν τιμῆν. Καὶ δὲν μᾶς ἐπιήθησαν μόνον διὰ τοῦτου, θηλαθῆ μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Νόμου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ὅτι ὁ Ἰσὺς μᾶς τὸν παρέδωκεν. Καθ' ὅσον καὶ τοῦτο εἶναι μέγιστον εἶδος τιμῆς, τὸ ὅχι μόνον νὰ μᾶς παράσχη τὰ αγαθά, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ Του νὰ μᾶς τὰ παράσχη.

Ἐ ὅτι ἡμῶς μέγα εἶναι τὸ δῶρον τοῦτο, ἔκουσε καὶ τὸν Παῦλον ποῦ τὸ ἀποδεικνύει. Βλέπων θηλαθῆ τοῦς Ἰουδαίους νὰ εἶναι ὑπερήφανοι, διότι οἱ Προφῆται ἦλθον πρὸς αὐτούς καὶ θέλων νὰ μετριάσῃ τὸν ἐγωισμὸν των, παραδέχεται ὅτι ἡμεῖς ἀπηλαύσαμεν μεγαλύτερας τιμῆς, οἴτινες, ὅχι διὰ δούλου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἰσίου τοῦ Δεσπότη ἐτύχουμεν τῆς διδασκαλίας, ἔτσι κἀπὼς λέγει, γραφῶν πρὸς τοῦς Ἑβραίους· «Πολλὰς φορές καὶ μετὰ πολλοῦς τρόπους κατὰ τὴν πρόχριστον ἐποχὴν ἀμίλησεν ὁ Θεὸς πρὸς τοῦς πατέρας ἡμῶν, κατὰ τὰς τελευταίας δὲ αὐτὰς ἡμέρας, μᾶς ἀμίλησεν διὰ τοῦ Υἱοῦ».¹⁶ Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος· «Ὅχι μόνον νὰ σωθῶμεν, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα διὰ τὰς εὐεργασίας τοῦ Θεοῦ καυχώμεθα διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ Ὁποίου ἐλάσθεμεν τὴν συμφορὰν μετὰ τοῦ Θεοῦ».¹⁷

¹⁸⁴ Ἄ Βλέπετε αὐτὸν ποῦ δὲν καυχᾶται μόνον διὰ τὴν συμφορὰν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐλάσθεμεν αὐτὴν μέσω τοῦ Χριστοῦ; Καὶ πάλιν καυχώμενος διὰ τὴν ἀνάστασιν, λέγει· «Ὁ Ἰσὺς ὁ Κύριος θὰ καταθῆ ἐξ οὐρανοῦ».¹⁸ Βλέπετε πῶς καὶ ἐκεῖ τὸ πᾶν γίνεται διὰ τοῦ Δεσπότη καὶ εἶδῃ ὅχι διὰ ὑπέρτου τιμῆς, ὅχι διὰ Ἁγγελῶν καὶ Ἀρχαγγέλων, ἀλλὰ Αὐτοῦ ὁ Ἰσὺς ἔδωκε τὴν ἐντολὴν εἰς τὸν Ἀδάμ, τιμῶν οὕτω τὸν ἀνθρώπον μετὰ τὴν τιμὴν, θηλαθῆ

15. Ψαλμ. 147, 9.

16. Ἑβρ. 1, 1-3.

17. Ρωμ. 8, 11.

18. Α' Θεσα. 4, 16.

μετὰ τὸ νὰ τοῦ δώσῃ τὸν Νόμον, καὶ ὁ Ἰσὺς νὰ τὸν προσφέρῃ. Πῶς, λοιπὸν, ἠμάρτησεν ἐκεῖνος; Ἐνεκα τῆς ραθυμίας του· καὶ ἀποδεικνύουν τοῦτο, ὅσοι ἔλαβον νόμον καὶ δὲν ἠμάρτησαν, ἀλλὰ καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ διατασσόμενα ἔπραξαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐλέγω ὁ καιρὸς μᾶς πικρὴν ἢ θά συνεχίσω τὸν λόγον εἰς ἄλλην ἡμέραν.

Σεῖς δὲ νὰ φυλάσσετε θὰ ἐλθέθῃσαν, νὰ ἐνθυμῆσθε ταῦτα, καὶ εἰς ἑσῶς δὲν τὰ ἤκουσαν νὰ τὰ διδάσκετε, καὶ ταῦτα καὶ εἰς τὴν ἀκαλήσιν, καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς μετὰ ἑκάστος. Διότι δὲν ὑπάρχει γλυκύτερον τῆς θείας ἀκοῆσεως, ἄκουσε τί λέγει εἰς αὐτὴν ὁ προφήτης· «Πῶσον γλυκὰ εἶναι τὰ θεῖά σου λόγια εἰς τὸν λάρυγγά μου. Εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτερα ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὸ κηρίον εἰς τὸ στόμα μου».¹⁹ Τοῦτο, λοιπὸν, τὸ κηρίον νὰ παραθέσῃ εἰς τὴν ἐσπερινὴν σου τράπεζαν, ὥστε νὰ τὴν γεμίσῃ μετὰ πᾶσαν πνευματικὴν ἡδονήν. Δὲν βλέπετε τοῦς εὐπρωτέρους ἔκ τῶν ἀνθρώπων, πῶς μετὰ ἀπὸ τὰς τροφὰς εἰσάγουσι καθαυτοῦς καὶ αὐλητάς; Θεάτρον κἀνουν ἐκεῖνοι τὴν οἰκίαν των ὅν νὰ καταστήσῃ τὴν ἰδικὴν σου οἰκίαν οὐρανοῦ· Ὁ θὰ τὴν κάμῃς δέ, ὅχι ἀντικαθίστων τοὺς τοίχους, ὅτε ἀλλάσωσι τὰ θεμέλια, ἀλλὰ καλῶν τὸν Δεσπότην τῶν οὐρανοῦν εἰς τὴν τράπεζάν σου. Ὁ Θεὸς δὲν ἀισχύεται τοιαῦτα δεῖναι. Διότι ὅπου διδασκαλία πνευματικῆ, ἐκεῖ καὶ σωφροσύνη καὶ σεμνότης καὶ ἐπιείκεια· ὅπου εὐρίσκονται ἀγῆρ καὶ γυνὴ καὶ παιδεία, καὶ ἀμόνοια καὶ φίλια, καὶ εἶναι ἐνωμένοι μετὰ τὴν δεσφίαν τῆς ἀρετῆς, ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον ὁ Χριστὸς εὐρίσκειται. Διότι δὲν ζητεῖ χρυσὴν στέγην, ὅτε ἀπιστράπτουσι κίονας, ὅτε κάλλιη μαρμάρων, ἀλλὰ ἀρεσότητα ψυχῆς, καὶ εὐμορφίαν διανοίας καὶ τράπεζαν πλήρη δικαιοσύνης, καὶ ἔχουσαν καρποῦς ἐλεημοσύνης.

Ἐ Καὶ ἂν ἴδῃ τέτοιαν τράπεζαν, ἀμέως συμμετέχει τοῦ συλλόγου καὶ παρακαθεται. Καθ' ὅσον Αὐτὸς εἶναι Ἐκεῖνος, ὅστις λέγει· «Ἦτέ εἶδετε νὰ πεινῶ καὶ μετ' ἐθρόψωμαι».²⁰ Ὅταν, λοιπὸν, ἀκοῆσῃς τὸν πτωχὸν κάτω νὰ φωνάζῃ δυνατὰ, καὶ ἔκ τῶν εὐρισκαμένων ἐπὶ τῆς τραπέζης θώσῃς κατὰ εἰς τὸν πτωχόν, ἐσάλευσε τὸν Δεσπότην εἰς τὴν τράπεζάν σου μέσω τοῦ δούλου, καὶ τὸν ἐγγόμενος

19. Ψαλμ. 118, 108.
20. Ματθ. 25, 35.

μέ ελόγιας, και διά τῆς προσφορᾶς ταύτης, συνετέλεσας τὰ μέγιστα, ὥστε νά σοῦ πληρωθοῦν αἱ ἀποθήκαι μέ πολλά ἀγαθά. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης και τῆς ἀγάπης, Ὁ ὅστις δίδει τὸν ἄρτον πρὸς ὄρωσιν, και τὸν σπόρον εἰς τὸν γεωργόν, εἶθε διά τῆς χάριτός Του, νά πληθύνῃ τοὺς σπόρους σας Ἐ και νά αὐξησῇ τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης εἰς πάντας ἡμᾶς, και εἶθε νά σᾶς ἀξιώσῃ και τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν τῆς ὁποίας ὅλοι ἡμεῖς εἶθε νά ἐπιτύχωμεν, μέ τὴν χάριν και τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου και εἰς τὸν Πατέρα και εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀντίκει δόξα, τιμὴ, δύναμις, τώρα και πάντοτε, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ἘΝΑΤΟΣ

487 Α ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΒΛΕΠΩΜΕΝ ΤΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΑΣ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΝΟΜΩΜΕΝ ΔΙΑ ΤῆΝ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΩΝ, ΚΑΙ ΔΙΑΤΙ Ο ΑΒΡΑΜ ΕΚΛΗΘΗ ΑΒΡΑΑΜ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΣΕ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΙ ΔΕΝ ΕΚΚΑΛΟΥΝΤΟ ΧΩΡΙΣ ΑΙΤΙΑΝ ΜΕ ΑΥΤΑ ΤΑ ΟΚΟΜΑΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ ΘΕΟΥ.

Ἄν μὲν σᾶς ἦτο δυνατόν νά γνωρίζετε, τί σᾶς ἔχομεν εἶπει, τί δὲ ὑπολείπεται νά σᾶς εἴπωμεν, και ποῦ ἀφήσαμεν τὸν λόγον προηγουμένως, ἀπὸ ποῖον δὲ σημείου πρέπει σήμερον νά ἀρχίσωμεν αὐτόν, Ἐ ἀμέσως θά ἤρχισον ἀπὸ τὴν συνέχισιν τῶν προηγουμένων. Ἐπειδὴ ὅμως και ἐξ ἐκείνων ὅτινες τότε μέ ἤκουσαν πολλοὶ δὲν ἔχουν ἔλθει σήμερον, και ἀπὸ τοὺς ἐδῶ εὐδοκούμενους τώρα, ἀρετοὶ δὲν τὸν ἤκουσαν τότε, ἡ διαφορά τῶν ἀκρατῶν καθιερῶ ἀναγκαίαν εἰς ἡμᾶς τὴν περιλήψιν τῶν δῶν ἐλέγχθησαν ἔτσι και εἰς δᾶσας ἐξ ἀρχῆς ἔχουν παρακολουθήσει τὸν λόγον, θά παγωθοῦν τοῦτα περισσότερο, ἐνθυμούμενοι πάλιν δᾶσ ἤκουσαν ἐπὶ πλεόν δᾶ τοὺς ἀπουσίασαντας κατὰ τὰς προηγουμένας ἀμιλλὰς ἡ ζημία δὲν θά εἶναι τόσον μεγάλη, ἐπειδὴ ὁ λόγος θά τοὺς κέρη γνωστὴν ἐξ ἀρχῆς τὴν διδασκαλίαν. Καὶ ὅμως ἰσως ἤθελον εἶπει οἱ τακτικῶς προσερχόμενοι: — Δι' αὐτόν ἀκριδῶς τὸν λόγον δὲν θά ἔπρεπεν νά ἐπαναληφθοῦν, δᾶσ ἔχουν λεχθῆ, διὰ νά σφραγισθοῦν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν 688 Ἄ και νά γίνουιν ἀλύττεροι, ἀφοῦ ἀπουσίασαν και περιεφρόνησαν τὰς λεφὰς συνάξεις. Ἐγὼ μὲν σᾶς ἐπαινῶ, διότι τόσον πολὺ λυπέισθε διὰ τὴν ραθυμίαν τῶν ἀδελφῶν σας, και τὸν ζῆλον θαυμάζω θέλω ὅμως εἰς τὸν ζῆλον νά προσθέσω και τὴν φιλανθρωπίαν. Διότι ζῆλος ὄνευ συγγνώμης, δὲν εἶναι ζῆλος, ἀλλὰ μάλλον θυμὸς, και νοουθεσία μὴ ἔχουσα φιλανθρωπίαν, ἀμιόζει μέ ἐγωισμόν. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ πολὺ, μέ ἀγάπην νά κρίνετε τὰ ἀμαρτήματα τῶν πληθίων σας. Διότι, ὅπως ἐκεῖνος, ὅστις βλέπει τὰ τραύματα τῶν ἀδελφῶν χωρὶς ἐπιείκειαν, ἐν ποτὲ και ὁ ἴδιος ἀ-

μαρτήρη, δὲν δὲ εὐρη οὐδένα νὰ τοῦ ἀποδώσῃ συγγώρηον ἢ ὁμοίως καὶ ἐκείνος τοῦ κρίνει τὰ παραπτώματα τῶν πλησίων μὲ ἐπιεικῶς, ἐάν ποτὲ ἁμαρτήσῃ, πολλοὺς δὲ ἴθι νὰ τοῦ βιάσῃ τὸ χεῖρ. Καὶ ταῦτα λέγω τώρα, οὐχὶ διότι θέλω νὰ ἀσθῆσω τὴν ῥαθυμίαν τῶν ἀπουσιασάντων, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ κάμω τὴν φροντίδα σας δι' ἐκείνους μεγαλυτέραν, καὶ νὰ γίνεται αὕτη μὲ λογικὴν καὶ μὲ ἀγάπην. Καθ' ὅσον καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν πολλοὺς καὶ μακροὺς λόγους ἐναντίον αὐτῶν ἀπευθύνσαμεν, καὶ δὲν τοὺς ὀνομάσαμεν οὐτὲ ἀνθρώπους,¹ καθὼς ἐνομιεῖσθε, καὶ τοὺς δύο κορυφαίους προφήτας ἐστήσαμεν ὡς κατηγοροὺς αὐτῶν.

Καὶ ὁ μὲν λέγει· «Ὅταν ἦλαθ, δὲν συνήτησα ἀνθρώπων νὰ ὑπακούω ὡς ἐκάλεισα καὶ δὲν ὑπακούσατε.»² Καὶ ὁ ἄλλος φωνάζει δυνατὰ καὶ λέγει· «Ποῶς ποῖον νὰ ὁμιλήσω καὶ νὰ διαμαρτυρηθῶ; Διότι τὰ ἅπα αὐτῶν εἶναι ἀπερίτμητα καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀκούσουν.»³ Καὶ πολὺ τοὺς ἐλυθησαμεν μὲ τόσα καὶ τέτοια λόγια. Ἄλλὰ τώρα

1. Παλλάκις ὁ ἱερός Χριστολόγος χρησιμοποίησεν τὴν ἀποφασίαν καὶ ἐπέθετο τὸν ὄνομα μακρῶν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἄσχετον σκόλον, τὸ ὄνομα, καὶ δὲν διατάζει νὰ ἐλεῖται τὸς δουλοπαικῶν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰς τὴν πᾶσιν καὶ ἂν ὀνομάσῃ καὶ νὰ χαρακτηρηθῇ τούτους, οὐχ ἀνθρώπων, οὐχ ἄλογα ζῷα, ἀλλὰ καὶ βασιμῶν καὶ τοὺς θέτει εἰς χειροπέδων θέτων. Εἰς τὴν δ' ἐπιλίαν τοῦ ὀνομασματος εἰς τὸ κατὰ Μακροῦτον Ἐπιγράμμιον ἡ' ἀπὸ ἀπέμην τῶν τῶν ἀνθρώπων κινούμενος καὶ μὲ τῶν φύδης ἐπισπῆ εἰς κερτανο ἐλεγχῶν· εἶπεν οὖν, εἶπε μοι, ἐπιγράμμιον καὶ ἐπιγράμμιον τὸν κατὸν, τὸν ἀπρημένον ἀπάντων ἐπὶ κινετικῆ φημιονόμην; Καὶ εἰ λέγω τὸς κερτῶν; Οὐδὲ γὰρ, εἰ ἀνθρώπος εἰ, σαφῶς, βασιμῶν μαθίτην. Ὅταν γὰρ λακκίτης μὲν ὄνομα ὄνομα, σκίρτις δὲ ὄνομα ταύρος, χροματῶν δὲ ἐπὶ γυναικίῳ ὄνομα ἴππος καὶ γαστριμολῆς μὲν ὄνομα ἀρατῶς, κινετικῆ δὲ τῶν ἀλόγων ὄνομα ἄλλοις, μνηστιατικῆ δὲ ὄνομα κερτῶν καὶ ἐπιγράμμιον καὶ ὄνομα, ὄνομα δὲ ὄνομα, κινετικῆ δὲ ὡς σκίρτις, ἴππος δὲ ὡς ὄνομα ἀλόγων, ἴππος δὲ πνευματικῆς διαμαρτίας ὄνομα ἀλλοῦ καὶ ἔστι, πνευματικῆς δὲ κατὰ τὸν ἀποστόλον ὄνομα ὄνομα ὄνομα ἐκείνης, πᾶς ὄνομα καὶ μετὰ τὸν ἀνθρώπων ἀπὸ μὲν, οὐχ ἔρῶν ἐν καὶ τῆς τοιαύτης φράσεως τοῦ χαρακτηρηματικῆ. Καταχρηστικῶς γὰρ καὶ κινετικῶς ὄνομα ἐκείνης, κινετικῶν μὲν ἀνθρώπων καὶ ὄνομα ὄνομα ὄνομα. Τὸ γὰρ ὄνομα ὄνομα. Ἄλλὰ τὰ ὄνομα ἐν τούτων τῶν ἐλαττωμένων κατέχειται· εἰ δὲ, ἐπιγράμμιον πάντα παραρτηρῶν τῆς ἐκείνης ἀπορίας ἐθέτει. Ἄλλὰ ἐπιγράμμιον ὄνομα. Ἄλλὰ ἐπιγράμμιον ὄνομα γαστρῶς δουλοπαικῶν ταρακταῖ, οὐτὲ χρημάτων ὄνομα. Ὅταν οὖν καὶ ἐπιγράμμιον καὶ βασιμῶν ἐλαττωματα πλείονα ἔχῃ, πᾶς ὡς ἀνθρώπων καλέσασθαι. Εἶπε μοι; Εἰ δὲ ἀνθρώπων ὡς ὄνομα εἶπεν, πᾶς ὡς προσεβόηται πνεύματι.

2. Ἦε. 80, 2.
3. Ἦε. 6, 10.

πάλιν τοὺς παρακαλοῦμεν καθ' ὅτι οὕτω διατάξει καὶ ὁ Παῦλος λέγων· «Ἐλεγε, ἐπίπληξε, παρακάλεσε.»⁴ Διότι, δὲν πρέπει συνεχῶς ταυτομόνον νὰ γίνεται οὐτὲ πάλιν μόνον τὸ ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ἀπὸ τὰ ἐνομιζόμενα νὰ κἀνωμεν ἔτσι μεγαλυτέραν τὴν ὠφέλειαν. Καθ' ὅσον, ἐάν τοὺς ἐλέγχωμεν συνεχῶς, ἢ δὲ καταστήσωμεν αὐτοὺς περισσώτερον ἀνακαχύντους· ἐν πάλιν συνεχῶς τοὺς παρακαλοῦμεν, δὲ τοὺς κἀνωμεν ῥαθυμώτερους. Διὰ οὗτον ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ οἱ ἱστροὶ δὲν κόπτουν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβένουν τὰ τραύματα οὕτε συνεχῶς πρὸς φάρμακα ἐπιβάλλουν, ἀλλὰ καὶ κατευναστικά πολλὰκις δίδουν μὲ ἐκείνα μὲν, τὰ πρῶτα, τὸ σασπηρὸς μέρος ἀποκαθαίρουν, μὲ αὐτὰ δὲ, τὰ δεύτερα, ἀνακουφίζουν τὸν πόνον τοῦ προξενοῦ ἐκείνα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαγῶν λέγει ὁ Παῦλος· «Ἀδελφοί, ἐάν κάποιος ἀνθρώπος προσβληθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ περιπέσῃ εἰς ἁμαρτήματα, σεις οἱ πνευματικοὶ νὰ τὸν διορθώτετε μὲ πνεῦμα ἐπιεικῆς, καὶ νὰ προσέχης τὸν ἑαυτὸν σου μήπως καὶ σὺ πέσῃς εἰς ἁμαρτίαν.»⁵ Ἐ ἁγίωσι παραίνεσις, τελεῖα συμβουλή, ἔχουσα πολλὴν φροντίδα καὶ δεκνύουσα σπλάγχνα πατρικῆ πρόφατι ἀδελφοί, τὰ λόγια ἀνήκουον εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ Παύλου! Ἀμέως διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς συγγενείας ἀπέσπασεν τὴν εὐμένειον τοῦ ἀκροατοῦ. Ὡς νὰ λέγῃ Ἐγεννήθησθε μὲ τοὺς ἰδίους πόνοισι, μὲ τὰς αὐτὰς τρυφὰς ἐμεγάλωσας, εἶχε τὸν ἴδιον πατέρα, συμμετέχετε εἰς τὴν αὐτὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τὴν συγγένειαν, λοιπὸν, ταύτην νὰ δεκνύῃ καὶ διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἁμαρτημάτων. «Ἐάν προληθῇ. Δὲν εἶπεν, ἐάν ἁμαρτήσῃ, ἀλλὰ κατέφυγεν εἰς ἁμαρτίαν, ἢ ὁποῖα συγχωρεῖται.»⁶ Ἀ Διότι τὸ «Ἐάν προληθῇ» σημαίνει, ἐάν ἐπιπροσέσθῃ, ἐάν ἀπατηθῇ, θηλώνων ἔτσι οὐχ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἁμαρτάνει ἐκ πρᾶμελέτης, ἀλλὰ ἐκ ἐνεργείας διαβολικῆς πίπτει. Διότι αὐτὸς δὲν εἶναι τῶσον ἀξίος κατηγορίας ὅσον συγγνώμης· «Ἐάν προσβληθῇ ἀνθρώπος ὑπὸ τοῦ διαβόλου.» Πάλιν εἰς ἐπερον εἶδος συγγνώμης καταφεύγει, τὴν ἀσθενῶν τῆς φράσεως τὴν ὁποῖον διὰ τοῦ ὀνόματος ἀνθρώπου θηλοῖ. Καθὼς, λοιπὸν, ὁ μέγας Ἰωβ, ἐταν ἤθελε νὰ ἀποστῆσθαι τὴν

4. Ἦ' Τιμ. 4, 2.
5. Γαλ. 6, 1.

παρά του Θεού συγγνώμην, ἔλεγεν· «Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ προνοεῖς δι' αὐτὸν καὶ θεοπευεῖς τὰς ἁμαρτίας του;». Ὁμοίως καὶ ἡμεῖς πράττομεν, ὅταν παρακαλοῦμεν διὰ κάποιον ἁμαρτήσαντα. Ἐ Ἄνθρωπος εἶναι, λέγομεν συνεχῶς, καὶ τὴν φύσιν ὑπενθυμίζομεν καὶ προβάλλομεν αὐτὴν πρὸς συγχώρησιν εἰς τὸν ἐξαγριωθέντα ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καταφεύγει καὶ πρὸς τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς καὶ λέγει· Ἐάν κάποιος ἄνθρωπος προσδλήθῃ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ περιπέσῃ εἰς ἁμαρτήριά τα·⁶ Δὲν λέγει ἐν γένει τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν τὴν συγχώρησιν καὶ δὲν ἀξίζουν τὴν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ τὰ μικρὰ καὶ ἀσημαντα. «Σεῖς οἱ πνευματικοί». Ἐκεῖνος ποῦ ἁμαρτάνει, ἄνθρωπος ὀνομάζεται, ἐκεῖνοι δὲ ποῦ θὰ τὸν ἀνορθώσουν, πνευματικοὶ καλοῦνται. Ἐκεῖ ἔβασε τὸ ὄνομα τῆς φύσεως, ἐδῶ τὴν ἐπινομίον τῆς ἀρετῆς. Ὁ Πολὺ μεγάλη δὲ εἶναι ἡ διαφορά μετὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πνευματικοῦ. «Σεῖς οἱ πνευματικοί». Ἐάν εἶσαι πνευματικός, δεῖξέ μου τὴν δύναμίν σου, ὄχι ἀπὸ τὴν ἰσχύ σου σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἰσχύν μου σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν πρὸς τοὺς ἁμαρτήσαντας. Διότι τοῦτο εἶναι γνώρισμα πνευματικοῦ ἀνθρώπου, νὰ μὴ περιφροῦν τὰ ἴδια του μέλη καὶ ἀδιαφορῇ δι' αὐτά. «Νὰ διορθώσετε τὸν ἁμαρτήσαντα». Νὰ τὸν κάμνετε, λέγει, ἐλευθέρου, ἀκαταγνώστου, ἀκτύπτου ἀπὸ τὸν διάβολον. «Νὰ προσέχης τὸν ἑαυτὸν σου μήπως καὶ σὺ πέσῃς εἰς ἁμαρτίαν».

Αὕτη εἶναι μεγίστη συμβουλή, ἀναγκαιοτάτη παραίτησις. Καὶ ἐάν ἀκόμη ἐκεῖνος, ὅστις ἀκούει εἶναι λίθος, εἶναι ἀρκετὸν τὸ ρητὸν νὰ τὸν ἐμβάλῃ εἰς φόβον, Ἥ καὶ νὰ συντελέσῃ καὶ οὗτος εἰς τὴν ἀνεγερσίν τοῦ ἁμαρτήσαντος. Δὲν θέλεις, λέγει, ὡς ἀδελφὸς νὰ τὸν ἐλεήσῃς; Δὲν θέλεις ὡς ἄνθρωπος ποῦ εἶναι νὰ τοῦ δώσῃς συγγνώμην; Δὲν θέλεις, ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος ποῦ εἶσαι νὰ τοῦ θώσῃς τὸ χεῖρ; Νὰ ἐξετάσῃς τὰ ἴσθα σου, καὶ δὲν θὰ χρειασθῆς συμβουλῶν διὰ νὰ βοηθήσῃς τὸν πεσόντα, ἀλλὰ μόνος καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου θὰ θελήσῃς τὴν συμβουλήν. Πῶς καὶ μετὰ ποῖον τρόπον; «Ὅταν σκέπτεσαι μήπως

6. Ἰωάν. 7, 17.
7. Γαλ. 6, 1.

καὶ σὺ πέσῃς εἰς ἁμαρτίαν».⁷ Δὲν εἶπεν· Διότι ὀπωθήκατε καὶ σὺ θὰ ἁμαρτήσῃς, διὰ νὰ μὴ κόμη τὸν λόγον θαρρύτερον· ἀλλὰ πῶς λέγει· Μήπως ποτὶ καὶ σὺ ἁμαρτήσῃς. Ἰσως νὰ ἁμαρτήσῃς, ἰσως ὄχι. Ἐ Ἐπειδὴ, λοιπόν, τὸ μέλλον δὲν εἶναι φανερόν, ἐκ τῶν προτέρων νὰ προσφέρῃς τὴν φιλευσπλαγχνίαν, μετὰ ὅσα θὰ πράξῃς εἰς τὸν πλείον, ὥστε, ἐάν ποτὶ περιπλανηθῇς, θὰ εὕρῃς πολλὴν συγχώρησιν, ὡς συγκεντρωμένην εἰς ἀποθήκην. Δὲν εἶπεν· Μήπως καὶ σὺ ἁμαρτήσῃς ποτὶ, μήπως καὶ σὺ πέσῃς ποτὶ, ἀλλὰ· «Μήπως καὶ σὺ περαστής κάποτε». Προσεχέτε ἀκριβῶς τὴν δύναμιν αὐτῶν τῶν λέξεων. Ἐβείξεν ὁ δὲν ἔχομεν ἐχθρὸν ποῦ μᾶς περιόζει⁸ ὁ δὲ περιόζων ἡμᾶς δὲν ἔχει ὠριμένον καιρὸν ποῦ ἐπιτίθεται, ἀλλὰ συχνὰ καὶ ὅταν κοιμώμεθα καὶ ὅταν ραθυμοῦμεν μᾶς ἐπιτίθεται· διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος ποῦ προσελήθῃ ἦτο ἀξίως συγχωρήσεως, ἐπειδὴ ἀκριβεῖς ὑπὸ τοῦ περιόζοντος. ⁸⁹ Ἄ Διότι ἡ μάχη δὲν ἦτο φανερά, οὔτε γνωστὸς ὁ καιρὸς τοῦ πολέμου, ἀλλὰ ἐπετέθη εἰς ἄνθρωπον ποῦ δὲν τὸ ἤσμεν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνίκησεν. Ἐτσι κάμνομεν καὶ ἐκεῖνοι ποῦ πλείον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην καὶ εὐρύχωρον. Καὶ ἐάν τὸ σκάφος φέρεται ὑπὸ οὐρίου ἀνέμου, καὶ ἐάν ἀκόμη ἀπολαμβάνουσι κάθε ἀσφαλείας, ὅταν ὅμως ἴδωσι ἀπὸ μικρῶν ἄλλους νὰ ἔχουν ναυαγήσει· δὲν ἀρκούν· εἰς τὴν ἰσχύν τὴν ἀσφάλειαν, ἐπιλομβάνονται τῆς συμφορᾶς ἐκεῖνων· καὶ ἀφοῦ σταματήσουν τὸ πλοῖον καὶ ῥῆθουν τὰς ἀγκύρας, καὶ τὰ ἴσθια κατεβάσουν, πετοῦν σχοινία καὶ ρίπτουν εἰς τὴν θάλασσαν σανίδας, ὥστε ἐκεῖνος ποῦ ἐπρόκειτο νὰ σωθῆθῃ ὑπὸ τῶν κυμάτων, νὰ παύσῃ ἀπὸ ἕνα ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὸ ναυάγιον. Νὰ μνηθῆς, λοιπόν, Ἐ καὶ σὺ τοὺς ναυτας, ἄνθρωπε· καθ' ἕνα καὶ σὺ εἰς θάλασσαν πλείως μεγάλην καὶ εὐρύχωρον, τὸ μήκος τοῦ παρόντος βίου, θάλασσαν, ἣτις ἔχει θηρία καὶ περαιατάς, θάλασσαν, ἣτις ἔχει σκοπέλους καὶ βράχους, θάλασσαν, ἣτις ταράσσεται ἀπὸ κύματα πολλὰ καὶ χειμῶνας· καὶ πολλοὶ ναυαγοῦν πολλάκις εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσαν. Ὅταν, λοιπόν, ἴδῃς, κάποιον ἀπὸ τοὺς πλείοντας νὰ ἔχη ἀπολέσει τὸν πλοῦτον τῆς σωτηρίας ὑπὸ διαβολικῆς τιμῆς ἐνεργείας, νὰ κλονίζετο καὶ νὰ πρόκει-

8. Γαλ. 6, 1.
9. Ἰερὴλ. Α' ἑσθ. 3, 5.

ται να καταποντισθῆ, σταμάτησε τὸ πλοῖόν σου, ἔστω καὶ ἂν τρέχῃς δι' ἄλλην ὑπόθεσιν, φρόντισον διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνου, περιρρόμησον τὰ ἱδικά σου. Διότι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναβάλλωμεν, Ἐ οὐτε νὰ βροδύνομεν δι' ἐκείνον ποῦ πρόκειται νὰ καταποντισθῆ. Στάσου, λοιπόν, γρήγορα, καὶ ταχέως νὰ τὸν ἀπαθήσῃς ἀπὸ τὸν κατακλυσιζόμεν, μεταγεφύρωσθι πᾶν μέσον, ὥστε νὰ ἀνασύρῃς αὐτὸν ἀπὸ τὸ βάθος τῆς ἐπιπέλας. Καὶ ἂν αὐτὸν ἀναγάγῃς πρᾶγματι, ἂς μὴ θεωρήσῃς οὐδὲν ἀναγκαϊότερον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀρρώστου· διότι ἂν θελήσῃς καὶ ἄλλοιον νὰ βροδύνης θὰ τὸν παραδώσῃς εἰς τὴν τροχύτητα τοῦ χειμῶνος. Διὰ τοῦτο εἰς τοιαύτας συμφορὰς ἀπατεῖται ταχύτης, ταχύτης καὶ μεγάλης φροντίς. Ἄκουσε πῶς ὁ Παῦλος ἐπιτίθεται, καὶ ἄλλους πολλοὺς διεγείρει, Ἐ ὅταν ἴδῃ ὅτι πρόκειται κάποιος ἀνὴρ ποῦ νὰ θυθῆσθῆ «Νὰ τοῦ δείξετε ἀγάπην», λέγει ὁ Παῦλος, «διὰ νὰ μὴ κυριευθῆ ἀπὸ ὑπερβολικὴν λύπην ὁ τοιοῦτος, ὁ ἁμαρτήσας».¹⁰ Διὰ τοῦτο καὶ διατάσσει ταχέως νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ νὰ μὴ προβῆσθαι καὶ καταστραφῆ ἐκεῖνος, ἐπειδὴ ἡμεῖς βροδύνομεν καὶ ἀναβάλλωμεν. Νὰ γινώμεθα, λοιπόν, προυνθητικοὶ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μας.

Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦτο εἶναι γινώρισμα χαρακτηριστικὸν ἡμῶν τῶν πιστῶν, δηλοῦν καὶ μὴ προσέχωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη ἡμῶν τὰ ἀσθενῆ νὰ θεραπεύωμεν καὶ νὰ καταρτίζωμεν· τοῦτο εἶναι μέγιστον δῆγμα τῆς πίστεως «διότι ἀπὸ αὐτὸ θὰ γνωρίσωμεν ὅλοι, λέγει ὁ Χριστός, ὅτι εἰσθε μαθηταὶ μου, ἂν ἔχετε ἀγάπην μεταξὺ σας».¹¹ Ἐ τὴν δὲ ἀγάπην τὴν πραγματικὴν δὲν τὴν δεκνύει ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν τράπεζαν, ὅτε ἡ ἀνευ περιεχομένου συζήτησις, οὐδὲ ἡ διὰ τῶν λόγων κολακεία, ἀλλ' ἐπιδεικνύομεν τὴν ἀγάπην, ἂν βοηθῶμεν τὸν πλησίον καὶ ἐπιζητῶμεν τὸ συμφέρον αὐτοῦ, ἂν ἐγείρωμεν ἐκεῖνον ποῦ ἔπεσον εἰς ἁμαρτίαν, ἂν βοηθῶμεν ἐκεῖνον, ὅστις ἔχει πέσει· καὶ ἀμελεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ, καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἱδικά μας ἐπιδιώκωμεν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον. Τοῦτο εἶναι γινώρισμα γνησίας ἀγάπης. «διότι ἡ ἀγάπη δὲν βλέπει τὰ ἱδικά της»¹² ἀλλὰ κατὰ πρῶτον διακρίνει

10. Β' Κορινθ. 9, 7-8.

11. Ἰωάν. 13, 35.

12. Α' Κορινθ. 13, 5.

τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων καὶ εἰς τὸ συμφέρον ἐκείνων βλέπει τὰ ἱδικά της. Καθ' ὅσον καὶ ἐγὼ τώρα δὲν ἀπειθῶμαι διὰ τὸν ἑαυτὸν μου τόσους λόγους, ἀλλὰ διὰ σᾶς.¹³ Α Καὶ οὖν, λοιπόν, νὰ μὴ ἀκούετε μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν σας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ σᾶς πρόκειται νὰ διδασθῶν. Διότι συμφώνως πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῶν μελῶν τοῦ σώματος, καὶ τὸ σῶμα τῆς ἑκκλησίας τρέφεται. Καθώς, λοιπόν, τὸ μέλος τοῦ σώματος, ἂν κρατῆσθαι ἄλλο τὴν τροφήν καὶ δὲν τὴν μεταδώσῃ καὶ εἰς τὸ πλησιέστερον μέλος, καὶ τὸ ἴδιον καταστρέφεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλον σῶμα καταστρέφεται. Παράδειγμα ὁ στόμαχος. Ἐάν κρατῆσθαι ἄλλο τὴν τροφήν, καὶ τὸ ὅλον σῶμα ἀπὸ τὴν πείνα θὰ λειώσῃ καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν λιμορραγίαν θὰ καταστραφῆ. Ἐάν ὁμοίως ἄλλο τὴν τροφήν κρατῆσθαι, κατὰ τὴν φυσικὴν ἀναλογίαν, καὶ δώσῃ τὸ λοιπὸν εἰς τὰ ἕτερα μέλη, καὶ τὸ ἴδιον καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ἐν ὕψει θὰ διατηρηθῆ· οὕτω καὶ αὐτὸ τώρα, Ἐ ἂν κρατῆσθαι ὅσα ἤκουσας παρ' ἡμῶν καὶ εἰς ἕτερον δὲν τὰ μεταδώσῃς, καὶ ἐκεῖνον ἐξηλιώσῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου κατέστρεψῃς, ἐπιούρας καθ' ἑαυτοῦ φοδερὰ νοσήματα, τὴν σαρκίαν καὶ τὸν φθόνον. Διότι ἡ ἑνεκα κολίας ἢ ἑνεκα ἀκηρίας καὶ θαυμάσιος δὲν τὸ μεταδίδωμεν εἰς τοὺς ἄλλους. Ὅποιον δὲ ἀπὸ τὰ δύο καὶ ἂν εἶναι, εἶναι ἀρκετὸν νὰ καταστρέψῃ αὐτὸν ποῦ τὸ ἔχει. Ἐάν ὁμοίως ἀφώνως καὶ εἰς ἄλλους δώσῃς τὴν τροφήν, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἐκεῖνον ἀφέλῃς. Ἐλλὰ διὰ ταῦτα ἄρκοῦν τὰ λεχθέντα.

Πρέπει νὰ ἐλθῶμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῶν πραγμάτων. Ἐ Ποῖα, λοιπόν, ἦσαν ἐκεῖνα; Περὶ τοῦ Σαῦλου καὶ Παύλου ἀνομάζετο ἔπειτα ἐξήλθομεν ἀπὸ τὴν συνέχειαν αὐτῆν. Καὶ ἦλθομεν εἰς μεγάλην βρῦναν τῶν ὀνομάτων. Καὶ ἐπειδὴ ἐφώνωμεν ἀπὸ αὐτὸ, δὲν ἐφάνη καλὸν εἰς ἡμᾶς νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ κέρθος ἐκεῖνο. Διότι, ἂν καὶ ἐφάσσομεν εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὄνομα Παῦλος, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐκ τῆς ἐφόσεως τοῦ νοήματος τῶν ἄλλων ὀνομάτων γνωρίζομεν νὰ ἀφελοῦμεθα. Ἐτσι κάμνομεν πολυλάκεις καὶ ἐκεῖνοι ποῦ διαπλέουσι τὴν θάλασσαν μὲ σκοπὸν τὸ ἀμύριον καὶ ἔχουσι ἔλθει εἰς μακρυνὰς γῶρας διὰ ὄλγα πράγματα· ὅταν φθάσωσι εἰς τὴν πόλιν, διὰ τὴν ὁποῖαν προορίζοντο, Ἐ καὶ ἰσοῦν ἀφθονίαν καὶ ἄλλων πρα-

γμάτων, κάμινον πολύ μεγαλύτερον ἐμπόριον ἀπ' ὅτι ἐμελετοῦσαν. Καί ἄν κανεῖς τοὺς κατηγορήσῃ, αὐτοὺς τοὺς λόγους λέγουν: — Μακρὰν, λέγουν, ἤλιθον, παλῶς κακακαρίας ὑπέστημεν, πολλοὺς κινδύνους, ἀπεβύθημεν εἰς ὑπερπόντιον ἀποδημίαν· τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ κάνωμεν τὸ ἐμπόριμά μας μεγαλύτερον; Ταῦτα ἀκριθῶς καὶ ἡμεῖς ἀπαλογοῦμεθα. Καθ' ὅσον ὁμιλοῦντες καὶ ἡμεῖς, διὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Παύλου, εὐρομεν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἕτερον ἐμπόριεμα εἰς τὰ ὀνόματα. Ὁ Πέτρος παράδειγμα, ὅστις ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον Σίμων, Ἐ καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰωάννης, ὠνομάσθησαν υἱοὶ Βροντῆς. Καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην εὐρομεν τὸν Ἄβραάμ, καὶ καλεῖται προηγουμένως Ἄβραμ, μετὰ ταῦτα δὲ Ἄβραάμ. Καὶ τὸν Ἰακώβ, ὅστις μετωνομάσθη Ἰσραήλ καὶ τὴν Σάρραν, Σάραν. Εὐρομεν, ἄλλοις τούτων, ὅτι μερικοὶ ἄλλοι δὲν μετωνομάσθησαν, καθὼς ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, καθὼς ὁ Ἰσαάκ, καθὼς ὁ Ἀδάμ. Μᾶς ἐρᾶν, λοιπόν, ὅτι εἶναι παράλογον καὶ ἀσάφης ὁλοκλείας, νὰ ριψώμεν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τόσον μέγαν θησαυρὸν.¹⁴ Ἀ Διὰ τοῦτο καὶ ἐπεξετίναμεν τὸν λόγον περισσύτερον καὶ ἐπειδὴ ὁμιλοῦμεν προηγουμένως διὰ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν εἶχον λάθει τὰ ὀνόματα, σήμερον σκεπτόμεθα νὰ ὁμιλοῦμεν διὰ τοὺς ἔχοντας δύο ὀνομασίας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἶναι ὁ Ἄβραάμ. Καθότι ὁ μὲν Ἄβραμ ὠνομάζετο συνεχῶς μετὰ τὸ ὄνομα καὶ δὲν εἶχεν ἄλλο. Καὶ ὁ Ἰσαάκ οὕτω πάλιν δὲν ἔλαθεν δευτέραν ὀνομασίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μέχρι τὸ τέλος Ἰσαάκ ἐλέγετο· ὁ δὲ πατὴρ τοῦ Ἰσαάκ, Ἄβραμ μὲν τὸ πρῶτον ἐλέγετο, μετὰ δὲ Ἄβραάμ. Ἐ Διότι, εἶπεν, λέγει ἡ Γραφή, ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν· «Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι πλέον Ἄβραμ, ἀλλὰ θὰ εἶναι Ἄβραάμ».¹⁵ Καθ' ὅσον Ἄβραμ ἐκαλεῖτο προηγουμένως, ἀλλὰ τοῦτο τὸ ὄνομα δὲν εἶναι Ἑλληνικόν, ὅτε τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἀλλὰ λέγεται οὕτω εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων. Τί, λοιπόν, σημαίνει τὸ ὄνομα τοῦτο ὅταν ἐρμηνευθῇ; Διαδάτης, παράτης. Καθ' ὅτι τὸ ὄνομα Ἄβραμ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων σημαίνει τὸ «πέραν» καὶ τὸ γνωρίζουν ὅσοι εἶναι γνώσταί τῆς γλώσσης τούτης. Μεγάλη δὲ εἶναι ἡ συγγένεια τῆς Ἑβραϊκῆς πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων. Καὶ διὰτὶ περὰ

14. Γεν. 17, 8.

τῆς ἐκαλεῖτο, λέγει; Ἡ Ἰουδαία χώρα, δηλαδὴ ὅλη ἡ Παλαιστίνη, ἡ ὅποια ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, Ἐ εὐρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Βαβυλωνίαν, ἀπ' ὅπου ἦτο ὁ Ἄβραάμ. Καὶ μέσω τῶν δύο χωρῶν ρεῖ ὁ ποταμὸς, κοινὸν σύνορον τῶν δύο χωρῶν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, δὲν ἦτο ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη, ἀλλὰ ἦλθεν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν, ἀπὸ τῆς Βαβυλωνίας, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ τόπου καὶ τὸ πρῶτον ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ περὶ αὐτῆς ἐλέγετο, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πέραν χώραν ἦλθεν. Διὰτὶ δὲ ἦλθεν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν; Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τὸ διέταξεν. Καὶ διὰτὶ ὁ Θεὸς τὸ εἶπεν; Διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου. Καὶ πᾶς ἔδειξεν τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου; Διότι διὰ τὸ πρόσταγμα Του ἔφησε τὴν πατρίδα του, καὶ τὴν ἠλλοθεν μετὰ τὴν ξένην. Εἶδες πόση βλυσία πραγμάτων πλέκεται ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ δικαίου; Ἐ Τὸ ὄνομα τοῦτο μᾶς φηναίε ὁλόκληρον πέλμας ἱστορίας. Μᾶθε, λοιπόν, τὸ ὄνομά του τὸ πρῶτον, ἵνα δὲν τὸν ἴδῃς νὰ κατοικῇ εἰς τὴν Παλαιστίνη, διὰ τῆς ἐνοίας τοῦ ὀνοματός του μεταπερθεῖς πρὸς τὴν παλαιάν του πατρίδα, καὶ ἀφοῦ μάθῃς τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὅποιαν τὴν ἐγκατέλειπεν, νὰ λάθῃς ἀσκητὴν δύναμιν πρὸς μίμνησιν τοῦ ζήλου ἐκείνου. Διότι ὁ ἀνθρώπος ὁστος, ἄν καὶ ζῇ πρὶν ἀπὸ τὸν Νόμον καὶ τὴν ἐννομον πολιτείαν, ἐπιδεικνύει φιλοσοφίαν, συναντιωμένην εἰς τὸν καιρὸν τῆς Χάρτιος, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔλεγεν ὕστερον ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἀποστόλους, Ἐ «Ἀληθῶς σὰς λέγω, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος, ὅστις ἄφησεν οὐκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ποῦ δὲν θὰ λάθῃ ἐκατοντοπλάσιον μισθὸν καὶ θὰ κληρονομήσῃ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν».¹⁶ Τοῦτο ἐκεῖνος πρὸ τῆς Χάρτιος διὰ τῶν ἔργων ἐφήρισεν. Ὅχι μόνον ἐκ τούτου εἶναι δυνατόν νὰ ἴδωμεν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ὀποιοσέως τοῦ Θεοῦ, διότι λέγει· «Παρεῦθι εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν Ἐγὼ θὰ σοῦ δείξω».¹⁷ Διότι, ἄν καὶ οἱ δύο πατριδῆς ἦσαν ἐπιγείαι, ἀλλ' ὁμοῦς ἡ μὲν ἦτο ἰσκή του, ἡ δὲ ξένη· καὶ ἡ μὲν ἦτο φανερά, ἡ δὲ ἀγνωστός· καὶ ἡ μὲν εὐρίσκετο εἰς τὰς χεῖράς του, ἡ δὲ ἠλπίετο· καὶ ὁμοῦς, τὰ φανερά καὶ ἔθεβαι καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὰς χεῖ-

14. Ματθ. 19, 26-29.

16. Γεν. 12, 1.

ράς του άφησε και προς τή άφανή και άδύβασια, 693 Α και προς εκείνα που δεν ήτο κύριος έτρεχεν διά να σέ πείση και να σέ διδάξη, όσάκις ο Θεός διατάσση τά μὲν φανερά να άφήση, προς δέ τή άφανή να προσέχη, να μη αντίλέγησθε ούτε να άμφιβάλλησθε. Διότι δεν είναι τόσον φανερά εκείνα τή άποία εύρίσκονται εις τήσ χειράσ, όσον είναι τή άλπιζόμενα δεν είναι τόσον φανερά ή παρούσα ζωή, όσον είναι εκείνη, ή μέλλουσα. Διότι αυτήν μὲν τήν βλέπομεν με τούσ όφθαλμούσ τήσ πίστewσ, τήν άλλην δέ με τούσ όφθαλμούσ τήσ πίστewσ, αυτήν τήν βλέπομεν να εύρίσκεται εις τήσ χειράσ ημῶν, εκείνη τήν βλέπομεν να φυλάσσεται με τήσ επαγγελίασ του Θεού.

Αι δέ επαγγελίασ του Θεού είναι κατά πολύ ισχυρότερα από τήσ δικήσ ημῶν χειράσ. Β' Επιστήμεισ να μάθησ πώσ αυτή έδω ή παρούσα ζωή εύρίσκεται συνεχώς εις άδεδασήτα, εκείνη δέ ή μέλλουσα, ή όποία θεωρείται άδεδασή, είναι περισσότερο φανερά από τήν παρούσαν και σταθερότερα και μόνιμα; "Ασ εξετάσωμεν, εάν θέλετε, εκείνα τή άποία θεωρούνται λαμπρά εις τήν παρούσαν ζωήν, τόν πλούτον και τήν δόξαν, τήν δύναμιν, τήσ τιμής τήσ άκ τῶν ανθρώπων προερχόμενασ και θά έβησ, ότι δεν υπάρχει άσταθερότερον πράγμα από αυτά. Διότι τί υπάρχει άσταθερότερον του πλούτου, που πολλάσ φοράσ δεν παραμένει ούτε μέχρι τήν έσπέρον; "Αλλά καθώς άγνωστων δραπέτησ μεταπίθεται συνεχώς από τόν μὲν εις τόν δέ, και πάλιν από τούτον προς τόν άλλον, και ή δόξα παρόμοιον είναι. "Εκείνοσ, δηλαδή, ό όποίοσ, πρό άλίγου ήτο C λαμπρόσ και ένδοξοσ, άτιμωσ και περιφρονημένοσ γίνεται άφανήσ και τό αντίθετον συμβαίνει πάλιν. Και όπως εις τόν τροχόν, ό όποίοσ στρέφεται συνεχώς, δεν είναι δυνατόν να έβωμεν έν μέρος τήσ έντυγοσ, διότι από τήν μεγάλην περιτροπήν ταχύτητα, συνεχώς τή άνω μέρη γίνονται κάτω και αντίστροφωσ πάλιν' έτσι και τή άδύβασιασ πράγματα, συνεχώς μεταβάλλονται και γίνονται τή άνω κάτω, άμοιωσ συμβαίνει και διά τόν πλούτον και διά τήν δύναμιν και δι' όλα τ' άλλα. Ούδέποτε έν εξ αυτών ίσταιται επί τήσ αήτῃσ έδρασ, αλλά τή ρεύμασ τῶν ποταμῶν μιμουται, τή άποία ούδέποτε και ούδαμοῦ σταματοῦν. Τί, λοιπόν, είναι άδεδαιότερον τῶν άνωτέρω, τή άποία τόσον συνεχώς μεταβάλλονται, D και τή άποία πριν να φανούσ άπομακρόνεται, και πριν να φθάσουσ,

φάγουσ μακρόν; Διά τούτο και ό προφήτησ, όμῶν διά τήν τρυφήν και τόν πλούτον και διά τή παρόμοια, ακάπτει εκείνοσ που θεωροῦν τούτα ως μόνιμα και λέγει: «Κρίνουσ τούτα ως μόνιμα και όχι ως φάγοντασ.» 16 Δεν είπεν ως παρερχόμενα, αλλά θέτει εκείνο τή άποίοσ είναι πολύ ισχυρότερον, «ως φάγοντασ» διότι δεν άναχωροῦν βραδίωσ, αλλά μετά μεγάλησ ταχύτητα. "Ο πατριάρχησ όμως εκείνοσ δεν έπροσπεν ούτωσ, αλλά' άφού άφησε πάντα τούτα, προς τήσ επαγγελίασ του Θεού δέλεπεν μόνου, προτομιάζων εις ημάσ τήν όδόν τήσ μελλούσασ πίστewσ δια να μη λήγησ ότι εκείνα είναι άδηλα και άφανή, ε όταν ο Θεόσ σου επαγγέλλεται τή μέλλοντασ και μη βλέπομενα. Διότι εκείνα, τή άποία δεν φαίνονται είναι σαφέστερα τῶν βλέπομένων, εάν έχωμεν τούσ όφθαλμούσ τήσ πίστewσ. Διότι, αν και δεν τή έχωμεν έδει τούτα, ο Θεόσ ημάσ επαγγέλλεται και υπόσχετο τούτα. "Όταν δέ ο Θεόσ υπόσχεται, ούδαμῶσ μεταβολή εις τήσ επαγγελίασ γίνεται' ώστε εκείνα κυρίωσ παραμένοντασ και έδρασιώνονται, δια εύρίσκονται εις τήν χειρά του Θεού. «Διότι» λέγει, «κούβεισ δύναται να άρπάξη τι από τήν χειρά του Θεού.» 17 Κούβεισ δεν δύναται να άρπάξη τι από τήν χειρά του Πατρός μου. 18 Α' "Επειδή, λοιπόν, ούδεις υπάρχει, όστισ δύναται να άρπάξη από τήν χειρά του Θεού, ο θησαυρόσ εκείνοσ είναι πάντοτε δέδοιοσ. Τή άνωτέρω όμως υπόκεινται εις παντόσ είδουσ μεταβολήσ και μεταστροφής δια τούτο, αν και πολλάσ κοπιόζομεν, άποστραφόμεθα τῶν καρπιῶν. Διά τήσ έλπίδασ όμως εκείνοσ δεν συμβαίνει τή άβυσσον, αλλά' εκείνοσ όστισ έμύθησεν, ανάγκη είναι να λάβη και τούσ στερώνουσ. «Καθ' ότι ή έλπίσ δεν έντροπιάζει.» 19 Διότι τήν υπόσχεσιν τήν έβωσεν ο Θεόσ, και τή άβυσσον ακολουθοῦν 'Εκείνοσ που τή υπόσχεται. "Αφησε, λοιπόν, τή άδύβασια, κράτησε τή φαινόμενα. Διότι φαινόμενα δεν είναι τή παρόντα, αλλά τή μέλλοντα. Εάν δέ ώρισμένοι προς τή παρόντα βλέπουσ, περιφρονοῦντε τή μέλλοντα, τούτο γίνεται, όχι επειδή τούτα είναι άφανή και άδύβασια, αλλά' επειδή οὔτοι είναι κατώτεροι από τή ύψοσ τήσ έλπίδασ εκείνησ και διά τούτο περιφρονοῦν τή

16. 'Αμ. 6, 8.

17. 'Ιωάν. 10, 20.

18. Ρωμ. 8, 6.

μέλλοντα. **Β** βλέπε, λοιπόν, την μεγάλην ἀρετήν του δικαίου. Ὁ Θεὸς ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν αἰσθητὰ πράγματα καὶ αὐτὸς ἐζήτηε νοητὰ. Καὶ τοῦ ὁ Θεὸς τοῦ ὑπεσχέθη αἰσθητὰ, αὐτὸς δὲ ἤθελε νοητὰ; «Ἐξέλθε», τοῦ λέγει, «ἀπὸ τῆν χώραν σου, καὶ ἀπὸ τούσ συγγενεῖς σου, καὶ ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐλθέ εἰς χώραν, τῆν ὁποῖον ἐγὼ σοῦ δεῖξω».¹⁹ Αἰσθητὴ ἦτο καὶ ἡ πρώτη χώρα, καὶ ἐκεῖνη, ἣτις μέλλει νὰ δοθῆ εἰς αὐτὸν ὑστερον. Τί, λοιπόν, ἐκεῖνος ἀπαντᾷ; Ἡ μάλλον ὡς μὴ ἀκούσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ τὸν Παῦλον, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ, διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι δὲν ἐβλεπεν πρὸς αὐτὴν ἐξω τῆν γῆν, ἀν καὶ ταύτην τοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐγκαταλείψας τὰ παρὼντα, πρὸς τὰ μέλλοντα ἐστειυθεν. Τί λοιπόν, ὁ Παῦλος λέγει; **Γ** «Ὅλοι αὐτοὶ ὑπέσθονον με πιστῶν»²⁰ διὰ τὸν Ἀβραάμ λέγει, καὶ τὸν Ἰσαάκ καὶ διὰ τὸν Ἰακώβ καὶ διὰ τοῦσ δικαίους. Διότι οὐκ ἴκονον ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ὁλοὶ ἦσαν μέτοχοι τῆς αὐτῆς φιλοσοφίας. «Ὅλοι αὐτοὶ, ἀπέθονον με πιστῶν, χωρὶς νὰ λάθον τὰς ὑποσχέσεις, ἀλλὰ εἶδον ταῦτα ἀπὸ μακρὰν».²¹ Τί λέγει; Δὲν ἔτυχεν ὁ Ἀβραάμ τῶν ἐπαγγελιῶν, οὔτε ἦλθεν εἰς τὴν Παλαιστίνην; Ψεῦδος, λοιπόν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐλάχθησαν; Ὅχι, λέγει. Διότι ἦλθε μὲν εἰς τὴν Παλαιστίνην, δὲν ἐβλεπεν ὅμως πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπαγγελίαν, ἀλλ' ἐπέθυμε ἀληθινῶς, εὐρισκαμένην εἰς τοὺσ οὐρανοὺς, καὶ ζένον ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ δι' ἅλα τὰ ἐγκόσμια. **Δ** Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ καὶ προσάδει: «καὶ ὁμολόγησαν ὅτι εἶναι ζένοι καὶ περισσοτεροί».²² Ζένος ἐκεῖνος, ὅστις λαμβάνει πατριδα, καὶ τὸσον μεγάλην χώραν, λέγε μου; Ναί λέγει διότι δὲν ἐβλεπεν πρὸς ταύτην, ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανόν. «Διότι οἱ λέγοντες ταῦτα ἐμφανίζονται, ὅτι ζητοῦν ἄλλην πατριδα»²³ τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργός εἶναι ὁ Θεός. Ζητοῦν ἐκεῖνην, τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, τὴν ἀνω. Εἶδες πῶς ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν αἰσθητὰ πράγματα; Ἐκεῖνος ὅμως ἐζήτηε τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ; «Διότι οἱ λέγοντες ταῦτα», γράφει ὁ Παῦλος, «ἐμφανίζονται ὅτι ζητοῦν πατριδα. Καὶ ἐάν μὲν ἐνεθυμολογῶντο ἐκεῖνην, εἰ

19. Γεν. 12, 1.

20. Ἑβρ. 11, 13.

21. Ἑβρ. 11, 13.

22. Ἑβρ. 11, 13.

23. Ἑβρ. 11, 14, 15.

ἀπὸ τῆν ὁποῖαν ἐξῆλθεν, δὲ εἶχον τὸν καρπὸν νὰ ἐπιστρέψουν τὰρα ὅμως ἐπιθυμοῦν ἄλλην καλύτεραν, θελοῦν ἐπουράνιον».²⁴ Ἄρα λοιπόν, ἡ μὲν ὑπόσχεσις εἶναι αἰσθητὴ, ἡ δὲ ἐπιθυμία τοῦ δικαίου πνευματικῆ, ἐν ἀντιθέσει μετ' ἡμᾶς. Διότι ὁ Θεὸς εἰς ἐκεῖνον μὲν ὑπεσχέθη τὴν Παλαιστίνην, ἐκεῖνος δὲ ἐβλεπεν πρὸς τὸν οὐρανόν εἰς ἡμᾶς ἀντιθέτως ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη τὸν οὐρανόν, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν γῆν κατευθυνόμεθα.

Ταῦτα ἀκριβίσταμεν ἀπὸ τοῦ ὀνόμα Ἀβραάμ, ἐπειδὴ ἐμάθεμεν διὰ τὴν περᾶτης ἀνωμάσθη καὶ ὅτι ἀφήσας τὴν ἑαυτοῦ πατριδα, ἐπορεύθη πρὸς τὴν ξένην.²⁵ Ἄ καὶ ἐγκαταλείψας τὰ φοιερὰ, ἐβλεπεν πρὸς τὰ ἄσρατα, ἀφοῦ ἔρριψεν ὅσα εἶχεν εἰς τὰς χεῖρας του, ἐπρόσχευεν πρὸς τὰ ἐλπιδόμενα, καὶ καθ' ἦν στιγμὴν ἐλάμβανε τὰ αἰσθητὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ ἐστρέφετο, καὶ ταῦτα πάντα πρὸ τῆς Χάριτος, πρὸ τοῦ Νόμου, πρὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Προφητῶν.

Γίνεται φοιερὸν, λοιπόν, ὅτι ἐσπερεῖτα διδασκάλου, ἀλλὰ ὅμως ἔρκει εἰς αὐτὸν ἡ φύσις, ἡ ὁποία ἐκίει τὰς σκέψεις τῆς βίονας καὶ οὕτως εὐρεν τὸν Θεόν, τὸν δημιουργόν τοῦ παντός διὰ τοῦτο ἐλέγχετο Ἀβραάμ, διὰ τοῦτο καὶ οἱ γονεῖς βδυσαν εἰς αὐτόν τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἀλλὰ δὲ ἦτο ἀδύνατον κανεῖς ταχέως νὰ μὴ εἴπῃ ὅτι, — τοῦτο εἶναι ψεῦδος. Διότι μήπως οἱ γονεῖς τοῦ Ἀβραάμ ἦσαν δικαιοί; Μήπως ἦσαν εὐσεβεῖς εἰς τὸν Θεόν; **Β** Μήπως ἐγνώριζον τὰ μέλλοντα; Μήπως προείδον τὴν ὑπόσχεσιν τῆν ὁποῖαν ὁ Θεὸς δὲ εἶδεν εἰς τὸ μέλλον; Δὲν ἦσαν ἀσεβεῖς καὶ εἰδωλολάτραι καὶ ἀσεβέστεροι τῶν σαβάρων; Τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαινῶ τὸν δικαίον, διότι ἀν καὶ εἶχεν ἀσεβεῖς γονεῖς, ὁ ἴδιος ἦτο ἐνάρητος. Καὶ τὸ ἀξίον θαυμασμοῦ καὶ παράδοξον εἶναι τοῦτο, ὅτι ἀπὸ ξένης καὶ ἀγρίων ρίζων προήλθεν τέτοιος καρπός. Διότι ἡ κακία τῶν γονέων δὲν προσάγει ὄντως εἰς τοὺσ παῖδας τοὺς ζῶντας μετ' εὐσεβείας. Ἀντιθέτως, πρέπει νὰ εἴπωμεν κατὰ τὸ θαυμαστόν, ποῦ εἶναι καὶ ἐπαινας μᾶλλον, ὅτι δηλαδὴ, ἀν καὶ δὲν ἔλαβον τὴν εὐσεβειαν ὑπὸ τῶν προγόνων, οὔτε εἶχον καθοδηγητὰς, **Γ** ἀλλ' ἐμάθησαν ὡς εἰς ἔρημον καὶ ἄβατον τόπον, ἠδυνήθησαν

24a. Ἑβρ. 11, 14, 16.

ὅμως νὰ εἰδρουν τὴν ὁδόν, ἢ ὅποια ὁδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανόν.

Δὲν εἶναι, λοιπόν, κατηγορία νὰ εἴησ ἀσεβὴ πατέρα, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ εἶναι τὴν ἀσέβειαν τοῦ πατρός· καὶ μάλιστα ἐγκλημα εἶναι, ἔχι ὅταν ἔχωμεν ἀσεβεῖς γονεῖς, ἀλλ' ὅταν δὲν φροντίζωμεν δι' αὐτοὺς καὶ δὲν πράττομεν τὰ πάντα διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν ταύτην. Ὅταν ὅμως ἡμεῖς πράξωμεν τὰ πάντα διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των, ἐκεῖνοι δὲ ἀμύνοντες εἰς τὴν ἀσέβειαν των, ἀπαλλοσοῦμεθα πάσης κατηγορίας καὶ καταδικῆς.

Ταῦτα δὲ εἶπον, διὰ νὰ μὴ ἐντραπήσ, ἀγαπητέ, ὅταν ἀκούσης, ὅτι ὁ Ἀβραάμ εἶχεν ἀσεβὴ πατέρα. Ὁ Καθ' ὅσον καὶ ὁ Τιμόθεος εἶχεν ἀσεβὴ πατέρα, διότι λέγει· «Ἦτο υἱὸς Ἰουδαίας γυναικός, ἢ ὅποια ἐπίστευεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐξ Ἑλλήνων πατρός.»⁹⁴ Καὶ ὅτι παρέμενον εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ δὲν μετεβλήθη, γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἐξῆς· ἐπαίνων ὁ Παῦλος τὴν πίστιν τοῦ Τιμοθέου, οὕτως ἔλεγεν· «Ἐνώρισεν τὴν πίστιν, ἢ ὅποια κατοικεῖ εἰς τὴν μάτην σου Λωΐδα καὶ εἰς τὴν μητέρα σου Εὐνίκην, εἰμαι πεπεισμένος δὲ πῶς κατοικεῖ καὶ εἰς σέα.»⁹⁵ Καὶ δὲν ἀναφέρει οὐδαμῶς τὸ ὄνομα τοῦ πατρός. Διὰ τὴν Διότι ἔμενον εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ δὲν ἦτο ἀξίος νὰ ἀπαρτιθῆται μετὰ τοῦ υἱοῦ του. Καὶ οἱ Ἀπόστολοι κακοὺς εἶχον πατέρας καὶ τοῦτο ἐδήλωσαν ὁ Χριστὸς ὅταν εἶπεν· Ἔ· «Ἐάν Ἐγὼ ἐξέβαλλω τὰ δαιμόνια μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Βεελζεβοῦλ, τότε οἱ υἱοὶ σας μετὰ τὴν δύναμιν ποῦ νὰ ἐκβάλλουν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ κριταὶ σας.»⁹⁶ Ἀλλὰ τοῦτο ἄς μὴ σὲ θαραβῆ, μίτη νὰ σὲ σκανδαλίξῃ. Καθ' ὅσον ἐκ τούτου, μισθάνομεν ὅτι ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετὴ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν φύσιν ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προαίρεσιν. Διότι, ἐάν ἦτο ὑπόθεσις τῆς φύσεως, τότε θὰ ἔπρεπεν οἱ κακοὶ γονεῖς κακοὺς υἱοὺς νὰ γεννοῦν, καὶ οἱ εὐσεβεῖς ὁμοίως. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦς εἰς τὴν προαίρεσιν ἀφείλεται, τὸ δὲν κάποιος γίνῃ φαῦλος ἢ δίκαιος.⁹⁷ Ἀ διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ γονεῖς ἀσεβεῖς προσηλθόν παιδιὰ ἠνάρετα καὶ κακοὶ υἱοὶ ἠναρέτους γονεῖς εἶχον διὰ νὰ μὴ ἀποδίδωμεν ταῦτα εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ

94. Πράξ. 16, 1.
95. Β' Τιμ. 1, 1.
96. Ματθ. 12, 27.

πάντοτε εἰς τὴν προαίρεσιν.

Ἄς εἰδωμεν ἡμῶς εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον αἴς εἶλεγον, πῶς ἐβλήθη οἱ γονεῖς τοῦ Ἀβραάμ τοῦ ἔδωσαν τοῦτο ἔργον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, πῶς οἰκονομήσαν τὸν οὐρανόθεν τὰ πράγματα, ὥστε διὰ τῆς γλώσσης τοῦ ἀπίστου νὰ ἔσῃ ὄνομα εἰς τὸν Ἀβραάμ, τὸ ὅποιον περικλείει τὴν ἱστορίαν τῶν μελλόντων. Καὶ τὸν Βαλαάμ⁹⁸ τὸν ἠνάγκασαν ὁ Θεὸς κάποτε νὰ προφητεύσῃ τὰ μελλόντα, δεκνύων αὐτῷ τὴν δύναμιν του, καὶ ἀποκαλοῦσθαι ὅτι ἔχι μόνον εἰς τοὺς ἰσχυροὺς του, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀλλοτρίους δύναται νὰ ἐπιβλήσῃ. Καὶ νὰ μῶθης προσέτι ὅτι διὰ τοὺς δικαίους, ὅταν καὶ ἐάν εἶναι ἀσεβεῖς οἱ πατέρες αὐτῶν, ἔ πολλὰς φορές, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν, δίδουν ὀνόματα, ἅτινα φανεροῦσιν τὸ ὅπὸ τοῦ Θεοῦ οἰκονομηθὲν σχέδιον διὰ τὰ μελλόντα. Καὶ δι' ἑτέρου παραδείγματος θὰ τὸ ἀποδείξω. Ὁ Ἀδάμ, ὁ πατὴρ τοῦ Νῶε, ἐκεῖνος, πῶς εἰς τὴν ἐποχὴν του ἔγινεν ὁ κατακλυσιμὸς, δὲν ἦτο δίκαιος, δὲν ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἦτο ἀγαπητὸς εἰς Αὐτόν· διότι ἐάν ἦτο δίκαιος, ἐάν ἦτο ἀρεστὸς, ἐάν ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸν Θεόν, δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι· «Μόνον ὁ Νῶε ἐσέβη τέλειος εἰς τὴν ἐποχὴν του.» δὲν θὰ παρέλειπεν τὸν πατέρα τοῦ δικαίου, ἐάν ἦτο δίκαιος. Τί, λοιπόν, ἔπραξεν ἐκεῖνος; Ἐδωσαν ὄνομα εἰς τὸν υἱόν του,⁹⁹ τὸ ὅποιον ἐκφράζει τὴν ἱστορίαν τῶν μελλόντων πραγμάτων, καὶ αὕτη ἡ ὀνομασία τοῦ δικαίου ἀποτελοῦσε προφητείαν. Διότι ἡ ὀνομασία αὕτη ἐκράνωρε τὸν κατακλυσιμὸν πῶς θὰ ἐγένετο. C Καὶ πῶς τὸ ὄνομα τοῦ Νῶε ἐκράνωρε τὸν κατακλυσιμὸν ὅστις ἐμελε νὰ γίνῃ; Τὸ ὄνομα, Νῶε, λέγεται ἔτσι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ ἐρμηνεύεται «ὁ ἀναπαύων». Διότι τὸ Νῶε, εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Σύρων σημαίνει «ἀνάπαυσις». Καὶ

97. Ὁ Βαλαάμ ἦτο προφήτης [ὁ ἐν Μεσοποταμίᾳ]. Ἐλάσαντες ἐν ἐπιπέδῳ Θεὸν προσέειπεν ὅτις καὶ ἄλλοι κληρονομοῦν. Τούτων, λοιπόν, τὸν προφήτην ἐνάειπεν ὁ βασιλεὺς Βαλαάμ, ὅπως καταρασθῆ τοὺς Ἰσραηλίτας. Ὁ Θεὸς δὲν, ἔθεκεν εἰς τὸ στόμα τοῦ Βαλαάμ ἐλογίας καὶ οὐκ ἐκατάρας πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας. Τὰ περὶ τὸν Βαλαάμ γεγραπτα ἐν Ἀριθμ. Κεφ. 22, 8—25, 20. Περὶ ταῦτα καὶ τὸ Β' Πέτρος 2, 15—16.

98. Γεν. 6, 9.

99. Πράξ. Γεν. 5, 29.

καθώς, λοιπόν, εκεί από την ονομασίαν "Αβραμ το οποίον σημαίνει: πάρον, "Αβραάμ ονομάσθη και από την ονομασίαν Αϊδάμ, ήτις σημαίνει γή, "Αϊδάμ ονομάσθη, το οποίον ερμηνεύεται γήινος: ούτω και ἔδω, από της ονομασίας Νία, ή οποία σημαίνει ἀνάπαυσις, Νία ἐκλήθη, που σημαίνει «ό ἀναπαύων». Ἀποδεικνύεται ἐξ τούτου και ἐξ τοῦ ἑπακτικού: «διότι ἀνάπαυσεν αὐτόν Νία», λέγων, «Ὁδ-τος θά μᾶς ἀναπαύσῃ», ἀνάπαυσιν, τόν κατακλυσμένον λέγων. Ἐπειδή ἠμελλεν εἰς τήν ἐποχὴν του νά γίνῃ ὁ κατακλυσμός, ὁ δὲ κατακλυσμός ἦτο θάνατος. «Ὁ θάνατος δὲ εἶναι εἰς τόν ἑνθρόπων ἀνάπαυσις»,⁸⁰ διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, εἰς τόν καιρὸν τοῦ ὁποίου ἐγένεν ὁ κατακλυσμός, ονομάσθη «ὁ ἀναπαύων».

Ὅτι δὲ δὲν διαστρέφω τὴν ἑρμηνείαν τῶν Γραφῶν, ἀπὸ αὐτῆν τὴν Γραφήν, ἃς ἀκούομεν τούτο. «Ἐγὼ εἶπον, λέγει, «ὁ Λάμεχ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ὀκτώ εἶτη, και εἰς τὸ ἔτος αὐτὸ ἀπέκτησεν υἱόν. Ἐνόμασε δὲ αὐτόν Νία λέγων· Οὗτος θά μᾶς ἀναπαύσῃ ἀπὸ τῶν κόπων και ἀπὸ τῆς λύπης και ἀπὸ τῆς κοπιῆς και κακὰ ἡμῶν ἔργα και ἀπὸ τῶν μόχθων τῆς ἀγούου γῆς, τὴν ὁποίαν κατηρέσθη ὁ Θεός». Τί λέγεις, «θά μᾶς ἀναπαύσῃ;» Καὶ διατί δὲν εἶπεν, λέγει, οὗτος θά φονεύσῃ ἡμᾶς, Ἐ οὗτος θά φέρῃ τόν κατακλυσμόν; Ἄλλ' εἶπεν· «θά μᾶς ἀναπαύσῃ; Ὅλη ἡ φύσις κατεστρέφη, ἦνοιξεν κάτωθεν ἄβυσσοι, ἦνοιξεν οἱ καταρράκται τῶν οὐρανῶν και ἔπαντα ἦσαν ἐν παράδεισῳ και παράδειξον και φρικτὸν πέλαγος, και μέγα εἰς τόν κοινὸν ἀπὸ λάσπη τῶρον ἐδάπτοντο και σώματα ἀνθρώπων και σώματα ἕπιων και θηρῶν και τόσα κακὰ, λέγε μου, και τασάτην συμφορὰν, καλεῖς ἀνάπαυσιν; Καὶ λέγει, Ἐπειδή δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι ἔβαν εἰς τὴν κακίαν, ὁ δὲ κατακλυσμός διεκόφη τὴν κακίαν, οἱ ἄνθρωποι ἀπαλλαγθέντες ἐκ τῆς κακίας, ἀνεπαύθησαν.⁸¹ Ἄ Ὅπως ἐν σῶμα εἶσαν κατέχεται ἀπὸ τοικίλια νοσήματα και δὲν αὐρίστη οὐδέμιαν θεραπείαν, ἐάν Ἐλθῇ ὁ θάνατος, ἀναπαύεται· οὕτω ἀκριδὸς ἐγένεν και μὲ τὴν γενεάν τῶν ἀνθρώπων ἀκείων, ὡς σῶμα τὸ ὁποῖον νοσεὶ ἀπὸ ἀνά- τον ἀορώστειαν και ἀπὸ πολλὰ δεινὰ βασανίζεται ἐπ'

80. Γεν. 5, 29.

81. Ἰαβ 5, 28.

82. Γεν. 5, 28-29.

ἀρκετὸν και ἔγει ἀπολέσει πᾶσαν ἑλπίδα, ἦλθεν ὁ κατακλυσμός τὴν ἥρπασεν και τὴν ἀνέπαυσεν.

Διότι «ἐάν ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυσις εἰς τόν ἄνθρωπον»,⁸² πολλῷ μᾶλλον, εἶναι ἀνάπαυσις ὁ θάνατος, διὰ ἀκείνου, οἵτινες ζῶσι ἐντὸς τῆς ἀμαρτίας χωρὶς ἑλπίδα διασώσεως, ἐπειδὴ ἀπαλλάσσει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πόνων και δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νά προχωρήσουν περαιτέρω εἰς τὴν κακίαν, οὔτε τὸ φορτίον τῶν ἀμαρτιῶν νά γίνῃ βαρύτερον ἀπὸ ἑκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχουν. Διότι οὐδὲν πρᾶγμα εἶναι τόσον βαρὺ και δυσβάστακτον ὅσον ἡ φύσις τῆς ἀμαρτίας· οὐδὲν πρᾶγμα μᾶς φέρει τόσην κόπωσην και πόνον, ὅσον μᾶς παρέχει τὸ εἶδος τῆς κακίας και αἱ ἀμαρτίαι. Ἐ διὰ τοῦτο και ὁ Χριστὸς εἰς ἀκείνους, οἵτινες ἔβαν μέσα εἰς ἀμαρτίας ἔλεγεν· «Ἐλθετε πρὸς Ἐμε ὅλοι οἱ κουρασμένοι και φορτωμένοι μὲ ἀμαρτίας και ἐγὼ θά σᾶς ἀναπαύσω». Διὰ τοῦτο και ὁ Λάμεχ ἐκάλεσε τόν κατακλυσμόν ἀνάπαυσιν, ἐπὶ ἦλθεν και ἠσυχάζησεν τὴν κακίαν. Ἦθελον νά ἐπεκτείνω περισσότερον τούτων τῶν λόγων, καθ' ὅσον πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Νία δὲν τὰ ἔχοντες εἶπε· ἀλλὰ τώρα ταῦτα εἰς τὴν μνήμην σας διατηρεῖτε, και πρὸς τοὺς ἀπόντας ἀδελφούς μας νά διηγηθῆτε διὰ νά ἔχουν τὴν συνέχθειαν τοῦ λόγου και νά μὴ ἀνοηκοκώμεθα ἐκ νέου νά κίνημεν μακρὰ τὰ προοίμια· ἃς κλείομεν δὲ τὸν λόγον και μὲ εὐχὰς και μὲ δοξολογίας πρὸς τόν Θεόν, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωκεν ὅσα σᾶς εἶπα, καθ' ὅτι εἰς αὐτόν ἀνέκει ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

83. Ἰαβ 5, 28.

84. Ματθ. 11, 28.